

NAČELA

HRVATSKOG USTAŠKOG POKRETA

OBRADIO:
**DANIJEL
CRLJEN**

**NAČELA
HRVATSKOG USTAŠKOG POKRETA**

**OBRADIO:
DANIJEL CRLJEN**

ZAGREB, 1942.

Uvod

Dok je trajala ustaška oslobodilačka borba, nije bilo potrebno voditi duge teoretske rasprave o ustaškim načelima. Cilj je tada bio jedan, sasvim jasan i točno određen: trebalo je hrvatski narod osloboditi jarma, hrvatsku zemlju očistiti od tuđinskih ugnjetača i stvoriti Nezavisnu Državu Hrvatsku. Sve pozitivne hrvatske snage bile su napregnute i do kraja iskorištene, da se dođe tome cilju. Sve je ostalo bilo sporedno, drugorazredno, nevažno.

Danas je međutim taj cilj postignut, a ono o čemu prije nismo htjeli ni suviše govoriti, ni mnogo pisati, danas je najvažnija tema i prvi zadatak: treba proučiti, upoznati i shvatiti smisao i sadržaj Načela Hrvatskog Ustaškog Pokreta. Svakome Hrvatu treba ih u srce i dušu usaditi, svu javnu djelatnost tim načelima prožeti, i njihovim provođenjem u život udariti temelje trajnosti ustaške države, blagostanja i sreće hrvatskog naroda, obnove i napredka hrvatske zemlje.

Ovaj prvi pokušaj obrade tih načela, daleko je od toga, da udovolji potrebi njihovog temeljitog i sustavnog obrazloženja i tumačenja. Ustaška načela predstavljaju osnovni zakon, na kojemu će počivati i razvijati se naša mlada država. Oni su misaona srž Ustaškog pokreta, te vodič i pokretač cjelokupnog državnog i posebničkog života i rada u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

Stoga će njihova obrada predstavljati čitavu knjižnicu snažnih i temeljnih djela, u kojima će najbolji umovi Hrvatske ta načela sa svih strana osvijetliti, protumačiti, razraditi i učiniti pristupačnima svakom Hrvatu.

Nu dok ta, nazovimo je, enciklopedija ustaške misli iziđe na svijetlo dana, ovaj će pokušaj zacijelo i svojim izlaganjem i svojim nedostacima privući pažnju onih, koji vole ustaška načela, a da ih još ni ne poznaju, kod drugih izazvati kritiku i pretresanje ovog pokušaja, pa i time doprinijeti općem zanimanju za sama načela, kod trećih pak probuditi možda volju, da načela sami obrade, bolje, temeljitije i svestranije.

Dogodi li se to, bit će svrha ovog pokušaja potpuno postignuta.

POGLAVNIKOVA DUŠA

U zatvorima i tamnicama, na robiji i u logorima, u podrumima za mučenje i u vrletima Velebita, pred puščanim cijevima i pod vješalima Ustaše su u Njega vjerovali.

Na ulici, u kući, u gradu, na selu, u vlaku i parobrodu, po gradskim ulicama, kroz guste šume, danju i noću, u domovini i inozemstvu Ustaše su se pod Njegovim vodstvom borili.

Progonjeni, hvatani, optuživani, mlaćeni, protjerivani, sakaćeni, klani i ubijani, Ustaše su bili sretni i ponosni, jer im je On bio vodja, učitelj i otac.

Danas idu za Njim, ne pitajući kud ih vodi, jer ih je On dobro i sigurno vodio i onda, kad su mnogi sumnjali u ispravnost Njegovog puta.

Danas oni s pjesmom na usnama stupaju u teške borbe, jer ih je On naučio prezirati život, kad je on domovini Hrvatskoj potreban.

Danas oni dršću od zanosa, kad ga vide; kad ga slušaju, suze im naviru na oči od sretnog ganuća, i tužni su što Mu ne mogu dokazati svoju neograničenu, beskrajnu vjernost žrtvujući tisuću života na jednom.

Oni su nesretni, što mu samo jedan život mogu pokloniti.

Potražimo li rješenje tom čudu, koje je Poglavnik proizveo kod svojih najvjernijih, zadiviti će nas njegova uzvišenost i jednostavnost: Poglavnik je dao Ustašama svoju dušu.

*

Nije to puki slučaj, da je ovdje s tumačenjem i interpretiranjem Ustaških Načela donesen ovaj osvrt, ne na Poglavnika kao čovjeka, kao Ustašu, kao vladara, kao borca, nego na Poglavnikovu dušu.

Mi smo u našoj prošlosti imali dosta umova, velikih i stvaralačkih. Nu mnogi su od njih bili tako veliki, da im je obzorje hrvatskog naroda bilo preusko. Otišli su, izgubili se, i umjesto da se njima okoristimo, jer su bili veleumi, mi smo ih izgubili baš zbog toga, jer su bili veleumi, a nedostajala im je duša hrvatska.

Junaka smo imali uvijek na pretek. Srčanih, poduzetnih, ludo borbenih, koji su uvijek neprijateljima ulijevali strah, a prijateljima samopouzdanje u srce. Ginuli su poneseni porivom svojeg nezadrživog pregaranja često bez ikakvih povoljnih posljedica za narod. Ostavili su trajnu slavnu uspomenu, ali često nikakvo trajno djelo.

Nu ljudima, koji bi pored uma i junaštva imali i veliku dušu, nismo obilovali. Njih ne rađaju dani ili godine. Njih rađaju stoljeća.

A naše je stoljeće hrvatskom narodu dalo dušu Ante Pavelića.

Iz te su duše nikle, ideje, rodile se osnove, izrasla žarka ljubav prema Hrvatskoj. Ta je duša učinila tijelo sposobnim, da podnese sve napore i patnje. Ta je duša svojom veličinom nadrasla sve boli i radosti. Ona je nadarila božanskom smirenošću čovjeka, koji je jednako bio

spreman vladati i umrijeti. Ta je duša, razdragana i široka, obuhvatila i svojom toplinom pomilovala sve Hrvate, jednako suborce i supatnike, kao i izgubljene sinove.

Ta je duša u časovima nadahnuća stvorila Načela Hrvatskog Ustaškog pokreta.

*

Ta je duša osvojila i zanjela sve, koji su je mogli barem dijelom upoznati ili osjetiti. Privlačila je jednako male, priproste ljude i vladare. Ona je dala sadržinu Poglavnikovoj ličnosti, koja obilježuje najsretnije poglavlje hrvatske narodne povijesti.

Svaki čovjek znači toliko, koliko njegova duša vrijedi. Nema osobine, koja može čovjeka podići, oplemeniti, ako ne izvire iz uzvišene i plemenite duše. Mi nismo materijalisti, nego vjernici, te osjećamo duboko u sebi taj beskrajno maleni dio veličine Božje, po kojemu smo postali Božjom slikom i prilikom. Osjećamo, da iz nje proizlazi naša snaga, um i volja. O njoj zavisi vrijednost našeg rada, ljubav, ustrajnost, polet. Znamo, da je ona jedini izvor života.

Iako sapeta u okove tijela, ona leti svemirima, dodiruje beskrajnost, ulazi u neotkrivene svjetove, upoznaje nas s nedokučivim.

Nu premda je duša svakog čovjeka beskrajno lijepa i neizmjereno dobra, njezina ljepota i dobrota ostaju u mnogo slučajeva tako pomno sakrivene, da se jedva dadu nazrijeti. Tek kadikad se ta ljepota i dobrota obilno prosipaju kao sunčane zrake, i vrše blagotvoran utjecaj na okolinu, na bezbrojne, duše, čija su bogatstva voljom Providnosti prikrivena. Mi tada govorimo o velikim dušama.

Takvu dušu ima Poglavnik.

Kad pažljivo proučavamo i pobožno razmišljamo o ustaškim načelima, dolazimo do zaključka, da se u njima ne smije tražiti u prvom redu um Poglavnikov. Isto tako ne smijemo tražiti znanje Njegovo ili pravničku vještinu, koja je također došla do izražaja. U Ustaškim Načelima moramo prije svega tražiti dušu Poglavnikovu.

I naći ćemo je.

Iz duše je Poglavnik govorio, kad je postavljao načela o narodu, zemlji i imenu hrvatskom; kad je istaknuo, da su sve hrvatske pokrajine ravnopravni dijelovi cjelovite Hrvatske; kad je gordo upozorio cijeli svijet, da je hrvatski narod od svojeg pojavljivanja u povijesti slobodan i organiziran.

Poglavniku je njegova velika, lijepa i dobra duša šaptala, da naglasi neprekinutost hrvatske državnosti od osnutka hrvatske države do danas, i pravo da hrvatski narod u obnovljenoj državi uspostavi svoju vrhovničku vlast nad cjelokupnim svojim, područjem.

Iz duše je svoje Poglavnik crpio misao, da hrvatski narod kao cjelina i svaki Hrvat kao pojedinac ima pravo na sreću i blagostanje, koje se pak može samo u vlastitoj državi postići. U svojoj pak državi može samo hrvatski narod vladati.

Duša je Poglavnikova progovorila, a ne samo um i istinoljubivost, kad je utvrdio, da je seljaštvo temelj i izvor svakog života, kad je sva dobra hrvatske zemlje proglasio narodnom svojinom, kad je rad označio temeljem svake vrijednosti, a odgovornost preduvjetom vršenja bilo koje javne dužnosti.

Duša je Njegova osjetila dobro uzroke svih zala, koja su tukla ispaćenu Hrvatsku, stoga je On lako pronalazio lijekove narodnim ranama i izvore narodnih snaga, koji mogu svako zlo pobijediti.

Upoznavajući dušu Poglavnikovu, kroz njezine zamisli i ostvarenja, ideale i težnje, mi se oduševljavamo njezinom čistoćom i djelotvornom stvaralačkom snagom. Osjećamo ujedno koliko smirenja i sreće čovjek nalazi u samom vjerovanju, da duša postoji.

Zamislite siromaštva onih, koji u to ne vjeruju. Oni su uopće nepristupačni pomisli, da je Poglavnik velik, jer je tek duša u Njemu velika, i ne mogu razumjeti našu sreću zbog Njegove veličine, koja nas svaki dan, uvijek iz nova osvaja i zanosi.

Oni prolaze ravnodušni i bešćutni pored čuda, prazni i siromašni pored bogatstva i obilja, slijepi pored uzvišene ljepote.

Mi se pak ljepoti Poglavnikove duše divimo svakodnevno, jer je On svakim govorom, svakim činom, svakim pogledom pred nama razgaljuje, kao da želi i nju razdijeliti među nas, kad nam je već sve dao.

Nu duša nije od tvari i ima čudesnu moć: dijeli se, prelijeva u druge i pretapa, pa opet ostaje cijela i netaknuta. Tako i nas Poglavnikova duša obuhvaća i ispunja, prožima i preporada, a opet ostaje čitava samo Njegova.

*

Kao što svaki čovjek ima tijelo i dušu, tako ima i svaki narod, jer se sastoji od ljudi.

I hrvatski narod ima svoju dušu, složenu od duša plemenitih i zlih, junačkih i podlih, mudrih i kukavičkih, uzvišenih i priprostih, svih Hrvata od postanku hrvatskog narodu do danas.

Nu ta zajednička narodna duša ima bez obzira na pojedinačne duše, od kojih se sastoji, svoje posebne vjekovne i neprolazne osobine, svoju vlastitu ljepotu i snagu, svoju stvaralačku moć, dinamiku i polet. Kadikad, ali vrlo rijetko, sve se te njezine lijepe osobine sabere i odraze u duši nekog velikog čovjeka.

Ljepota i snaga hrvatske duše, njezina meka toplina i duboki mir, njezina ljubavi zanos, nesavladiva moć i bezdana dubina sadržane su potpuno i vjerno izražene u Poglavnikovoj duši.

Jedino tako mogao je Poglavnik i mišlju, i riječju i djelom biti vjerodostojni tumač hrvatskih težnji, prvoborac hrvatskog oslobođenja, obnovitelj hrvatske države.

U Njegovoj duši nalazimo odsjeve vladarske moći, koja je ispunjala duše naših kraljeva, žestinu vitezova i boraca, nježnost žena i majki, čežnju potlačenih, pravednost sudaca, volju pravih narodnih vođa, pregaranje mučenika.

Ona je svestrana, velika i dobra, zato nas sigurno vodi, odlučno hrabri i jača, brižljivo čuva i toplo miluje. Ona je ustaški ideal.

1. Hrvatski narod

Hrvatski je narod samosvojna narodna (etnička) jedinica; on je narod sam po sebi, te u narodnosnom pogledu nije istovjetan s nijednim drugim narodom, niti je dio ili pleme bilo kojega drugoga naroda.

Teoretičari cijeloga svijeta dugo su raspravljali, koje su osobine odlučne, da se neku ljudsku skupinu smatra narodom. Jedni su tvrdili, da se narodom mora smatrati skupina ljudi, koji govore istim jezikom. I ako je ovo mišljenje najmjerodavnije kod širokih slojeva, ono ipak nije ispravno, jer ima raznih naroda, koji govore istim jezikom. Belgijskim je Valoncima na primjer materinski jezik francuski, a oni ipak nisu Francuzi. S druge strane događa se, da isti narod ima razne materinske jezike, kao na pr. Švicarci.

Drugi su smatrali, da zajednica gospodarskih probitaka označuje neki narod. Ovo se mišljenje odmah pokazalo vrlo labavim, jer su se često kosili probitci raznih skupina jednog naroda, dok su se poklapali probitci raznih naroda.

Treći su htjeli odrediti granice nekom narodu prema porijeklu i zemljopisnom smještaju, nu porijeklo je mnogima teško ustvrditi, a zemljopisni smještaj ništa ne znači za određivanje narodnosti.

Četvrti su uzeli kao polaznu točku narodne običaje i pjesme, nu i ti su doskora zapah u suprotnosti. Susjedni su narodi izmjenjivali međusobno svoje duhovno blago, poprimali običaje, slavili zajednički razne junake i pjevali im pjesme.

Sva su mišljenja sadržavala dio istine, a ni jedno joj nije potpuno udovoljavalo. Htjelo se je nepristranim suhoparnim istraživanjem činjenica ustvrditi nešto, što je zavisilo i zavisi od subjektivnih, osjećajnih elemenata. Najnoviji istraživači narodnosti došli su do zaključka, da je osjećaj glavno mjerilo kod određivanja narodne pripadnosti. Drugim riječima: ja nisam Hrvat samo zato što govorim hrvatski, niti zato što sam se rodio u hrvatskoj zemlji, niti zato što su mi hrvatski običaji domaći, a hrvatska pjesma draga, već sam Hrvat zato, što se osjećam pripadnikom hrvatskog naroda. Englez, Talijan ili Argentinac mogao bi se roditi u Hrvatskoj, govoriti hrvatski jezik, a zaboraviti svoj vlastiti, usvojiti naše običaje i navike, pa opet će se osjećati Englezom, Talijanom ih Argentincom. Pa i moderni narodoslovni teoretičari dolaze do zaključka, da je svijest o zajedničkoj pripadnosti glavni uslov, da bi se neka skupina ljudi smatrala narodom.

Zapitamo li se, što je utjecalo na razvitak svijesti o zajedničkoj pripadnosti kod Hrvata, moći ćemo utvrditi niz razloga, koji svaki za sebe ne može dovoljno karakterizirati neku narodnost, ali svi skupa međusobno dopunjeni i srodni sačinjavaju bit svakog naroda. To su:

a) Porijeklo i ime. Dokle god siže naše znanje o povijesnim činjenicama, možemo slijediti neprekinuti trag povijesti hrvatskog naroda. Nikada nije sačinjavao dio nekog drugog naroda. Nikada nije nosio drugog imena osim hrvatskog. Nikada se nije sastojao od raznih naroda. Iz svoje stare postojbine došao je kao organizirana narodna skupina pod imenom Hrvat u novu domovinu. Njegovo je porijeklo jedinstveno i nije nastao stapanjem raznih skupina, niti su njegova plemena potekla iz raznih krajeva. Još iz pradomovine donio je hrvatsko ime, koje nije bilo zamijenjeno, napušteno ili iskrivljeno.

b) Sudbinska povezanost kroz povijest. Koliko god nas kroz našu prošlost vijale i cijepale bure velikih događaja, ipak su naši pređi od doseljenja u ove krajeve do stvaranja vlastite države, za vrijeme njezinog opstanka, pa od njezine propasti kroz duga stoljeća borbi i patnja zajednički podnosili nemile udarce sudbine, i kolikogod su neki krajevi bili pošteđeni od nevolja, koje su se na druge predjele srušile svom žestinom, ipak je temeljna nit sudbine zajednička cijelom hrvatskom narodu, bilo u danima slave, bilo u vrijeme patnji, bilo za opstanka države, bilo kroz razdoblje borbe za njezinu uspostavu. Snaga pojedinog dijela hrvatskog naroda utjecala je uvijek blagotvorno na ostale dijelove, a stradanje jednog hrvatskog kraja odrazilo se je na razne načine u cijeloj hrvatskoj zemlji. Država Hrvatska bila je slava, ponos i snaga cijelog naroda. Gubitak slobode i tuđinski jaram teško su podnosili svi krajevi. Borba protiv Turaka okupila je sve Hrvate s mačem u ruci, a podla srpska tiranija tištila je jednako Slavoniju kao i užu Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu kao i Dalmaciju.

c) Svijest hrvatske državnosti. I ako je hrvatski narod 800. godina živio bez svoje države, ipak je u njemu ustrajala duboko ukorijenjena svijest o postojanju hrvatske države i pravu, da je opet uspostavi. Ta je ideja živjela jednakom snagom u svim dijelovima hrvatskog naroda usprkos činjenici, da su razni dijelovi hrvatskog naroda stoljećima živjeli pod raznim gospodarima. I dok je takovo stanje druge narode dovelo do konačne propasti, Hrvati su bili toliko žilavi i otporni, te ne samo ne izgubiše svoje ime i jezik, već ni ne prestadoše radom ni borbom za ujedinjenje svih hrvatskih zemalja i za njihovo konačno smirenje u vlastitoj državi.

d) Narodne umotvorine i običaji. Istina je, svaki kraj ima svoje naročite običaje, svako selo svoje navike, svaki čovjek svoju vlastitu individualnost. Nu ipak zbir običaja i navika, težnji i tvorevina nekog naroda ima zajednički temelj, koji dokazuje organsku jedinstvenost svega što proizvodi duh i snaga nekog naroda. Hrvatske narodne pjesme bliske su svakom Hrvatu, bez obzira odakle je koji. Hrvatski narodni junaci poznati su jednako u svakom hrvatskom selu, a ličko kolo i slavonska poskočnica odrazi su istog narodnog veselja. Svaki dio hrvatskog naroda osjeća svojim sve što je nastalo u bilo kojem dijelu naroda, svjestan da tako osjećaju i moraju osjećati svi ostali dijelovi. Raznolikost narodnog blaga nije nikad navela čovjeka, da pomisli na nejedinstvenost naroda, već osjećajući sve te tvorevine svojima, divio se raznolikosti i stvaralačkoj snazi hrvatskog duha.

*

Činjenica da smo samosvojna narodna jedinica, kako to kažu ustaška načela, nije stoljećima uopće bila dovođena u sumnju. Bilo je mnogo pokušaja, da nas se uništi i izbriše, ali nije nikom palo na pamet, da počne dokazivati, da mi nismo ono što jesmo.

Prva zabluda u vezi s našom narodnom samosvojnošću bilo je nazivanje našeg narodnog preporoda u prošlom stoljeću ilirskim.

Iliri su bili narod, koji je živio u našoj domovini prije dolaska naših pređa u ove krajeve. Neki su naši povjesničari sasvim krivo mislili, da smo mi potomci tih Ilira, koji su međutim izumrli. Budući da su stari Iliri živjeli i na području Srbije, to su isti povjesničari smatrali da su i Srbi ilirskog porijekla. Zbog toga su naši idealni, ali i naivni preporoditelji nazvali ilirskim pokretom hrvatsko narodno osvješćivanje početkom prošlog stoljeća, želeći tom preporodnom gibanju privući i Srbe kao svoju tobožnju braću.

Ta je namjera naravno propala, jer je već onda bilo jasno kao i danas, da smo mi i Srbi dva svijeta. Hrvatska je pak narodna samosvojnost bila kompromitirana samom pojavom ilirskog

imena, koje je oslabilo unutarnju snagu hrvatskog preporoda. Širi su naime slojevi hrvatskog naroda osjećali ilirski pokret tuđim, jer je nosio njima strano ime. Oni su instinktivno osjetili, da se tim imenom pobija hrvatska narodna samosvojnost, koja predstavlja pravo jamstvo opstanka hrvatskog naroda. To, razumljivo, ne umanjuje zasluge ilirskog pokreta, koji je prodrmao i probudio obrazovanije hrvatske slojeve vrativši ih svom narodu, od kojeg su se mnogi bili i suviše udaljili. Sigurno je ipak, da bi ideja isključivo hrvatskog osvješćivanja bila našla u cijelom hrvatskom narodu daleko jači odjek, i da bi učinak velikog rada naših preporoditelja bio veći i trajniji.

Duh ilirskog nijekanja hrvatske narodne samosvojnosti suzbio je i uništio na sjajan način Otac domovine Dr. Ante Starčević, preteča i inspirator Poglavnikova duha, njegovog nacionalnog radikalizma i državničke veličine.

Sve ono što je hrvatski narod nesvjesno stoljećima u sebi nosio, to je Starčević iznio na danje svijetlo, oblikovao, obrazložio i stavio u temelje naše narodne borbe. Mišlju istovremene borbe protiv svih hrvatskih vanjskih i unutrašnjih neprijatelja Starčević je najuspješnije suzbio sve protunarodne ideje, onemogućio sve nehrvatske zamisli i hrvatskoj samosvojnosti dao pravu osnovicu i neviđen polet.

Ilirizam se je utopio u čvrstoj volji hrvatskog naroda, da bude samo svoj, a mjerodavni i pravi tumač te volje bio je Ante Starčević.

Drugi, daleko teži slučaj nijekanja hrvatske narodne samosvojnosti jest rađanje jugoslavenstva i stvaranje Jugoslavije.

Budući da su brojni povjesničari tvrdili, da smo mi Hrvati kao Srbi i Slovenci slavenskog porijekla, a Srbima je trebala velika država, koja bi zadovoljila njihovu megalomaniju, to su oni proglasili Hrvate, Slovence i sebe same dijelovima nekog novog naroda, koji je dobio i novo ime, kakovog povijest nije nikad zabilježila. Taj je čudnovati novi narod nazvan jugoslavenskim, jer je tobože slavenskog porijekla, a živi na jugu. A budući da je nakon svjetskog rata proglašeno načelo (koje je u ostalom bilo vrlo često pogaženo), da svaki narod ima pravo na svoju državu, to su Srbi zahtijevali, da i taj novosklepani narod dobije svoju jugoslavensku državu, u kojoj će naravno vladati srpska dinastija i haraćiti lažni junaci s Kajmakčalana i drugih mjesta imaginarne srpske slave. U Versailleskoj Europi punoj laži i podvala nije bilo teško prodrijeti s tom glupom idejom, i tako se je zločinačkom' srpskom podlošću i glupošću demokratskih predstavnika sila pobjednica rodila Jugoslavija.

Nije ovdje mjesto iznašanja svih muka i progona, koje je hrvatski narod doživio, samo zbog toga što su ga »srpska braća« htjela uvjeriti, da su Srbi i Hrvati jedno. Teško je u povijesti naći težeg primjera sustavnog i upornog uništavanja narodnosne svijesti i smišljenog odnarođivanja od onog, koje su u Hrvatskoj provodili Srbi. Nu žive snage jednog naroda ne može zaista nitko i ništa uništiti. Čim je više jačala srpska promičba i njihov pritisak na naše krajeve, tim je više rastao životni hrvatski prkos sili, koja hara i prolazi, dok zdrav i snažan narod vječno ostaje.

Svi naponi, da se hrvatska narodna svijest barem okrnji, doveli su uvijek do suprotnog posljedka. Hrvatski je narod ne samo ostao vjeran samome sebi, svojoj prošlosti i svome opstanku, nego je u najljućoj borbi prebrodio sve zapreke, koje su mu stajale na putu potpunom duhovnom, jedinstvu, idejnoj slozi i uskoj suradnji svih narodnih slojeva, te se je u najcrnijim danima Aleksandrove diktature našao ujedinjen, čvrst i otporan kao nikada prije. Sve što je do tada tek nesvjesno u srču nosio, postalo mu je jasno i sveto. Narodno jedinstvo i sloboda postali su mu jedini politički program. U času, kada ga je Istok htio prevariti nestvarnom jugoslavenskom idejom, on je ponovno ustao na obranu kulturnog Zapada svjestan, da time brani u prvome redu sebe. Nije žalio ni žrtava ni krvi, nije se bojao cijelu Hrvatsku u crno zaviti, samo da odoli udarcu, koji mu je prijetio uništenjem, da se othrvu Ideji, da je samo razlomak, dio naroda, koji nikada nije postojao, i kao takav pripadnik jedne države, koja nije njegova.

Jedinstvo hrvatskog naroda u borbi protiv Jugoslavije dokazalo je najbjelodanije, kako je u njemu duboko usađen osjećaj i nagon za samoodržanjem, kako je snažna njegova volja, da bude samo svoj ili da nestane.

Budući da je Poglavnik poznavao tu borbu i nosio je dugo na vlastitim leđima, nama je danas jasno, da kod stvaranje prvog načela Hrvatskog Ustaškog pokreta iz Poglavnika nije progovorila samo njegova genijalnost, nego i vječna duša hrvatskog naroda.

2. Hrvatsko ime

Hrvatski narod ima svoje izvorno povijesno ime Hrvat, pod kojim se je pojavio u davno povijesno doba, pod kojim je prije 1.400 godina došao u današnju svoju postojbinu, te pod kojim živi sve do danas. To ime ne može i ne smije zamijeniti ni jedno drugo ime.

Dugo se vremena nije ništa znalo o porijeklu imena Hrvat. Znalo se jedino, da ga naš narod nosi, odkad se je pojavio na pozornici povijesti. Tek najnovija istraživanja unijela su u to pitanje malo više svijetla. Mnogi i ozbiljni hrvatski povjesničari smatraju dokazanim, da je hrvatsko ime iranskog porijekla. U iranskom jeziku Hrvat znači prijatelj. Razni ga povijesni spomenici različito bilježe. Na nadgrobnim spomenicima u Azovu nalazimo ga kao Horoath i Horovath. U Kavkazu se neko lezginsko pleme nazivalo Hvartin, a Grci su nas u davna vremena nazivali Hrobatoi. U Slovačkoj su naši pređi bili Charvati, što je ostalo kao ime mjesta.

Ono se je proplelo i provuklo kroz čitavu srednju i istočnu Europu, bilježeći trag prolaza hrvatskoga naroda i ostajući u pojedinim krajevima kao uspomena na našu staru slavu i veličinu.

Ono je bliještalo europskim sjajem u doba kralja Tomislava, bilo je znamen moći za Petra Krešimira IV. Njegova slava nije bila pomračena nakon propasti kraljevstva, nego je hrvatsko ime bilo poznato u čitavoj Evropi, gdje su naročito hrvatske vojničke vrline bile uvijek cijenjene. Snaga hrvatskog imena bila je toliko jaka, da se hrvatsko ime nije dalo potisnuti ni od jednog pokrajinskog imena. Hrvatsko je ime bilo toliko sraslo s dušom cijelog naroda, da ga nije dovelo u opasnost ni bosansko! ime za vrijeme opstanka bosanskog kraljevstva, kad je Bosna bila jedino stvarno sjedište hrvatske državnosti. U tom se je razdoblju moglo očekivati povlačenje hrvatskog imena, nu to se nije dogodilo, jer je njegova ucijepljenost u narodnu dušu nadjačala privlačnu moć jednog kraljevstva.

U starijoj našoj prošlosti nije hrvatsko ime bilo toliko napadano, jer je narodna svijest kod svih naroda bila mutna i neodređena, te pojedini narodi nisu ni iz daleka bili tako sebe svjesni, kao danas. Starija povijest ne poznaje uopće nacionalizma u današnjem smislu riječi. Mač je odlučivao u sukobima jednako među narodima kao i među ljudima. Tlačenje pokorenih bilo je uvijek više tjelesne nego duhovne naravi. Pobijeđeni je, recimo, morao platiti danak, kadikad je bio prisiljavan, da mijenja vjeru, ali nikom nije padalo na pamet da sustavnim radom uništi jezik pobijeđenog, ili čak da mu promijeni ime.

Nova su vremena u svemu donijela nova shvaćanja i nove poglede, pa i u pitanju odnosa među narodima. Čim je pojedini narod upoznao vrijednost i snagu svoje narodne svijesti, važnost i ljepotu svojeg jezika ili značaj vlastitog imena, rodila se odmah težnja da se neprijatelju te vrednote umanje, oslabe, oduzmu ili unište.

Iz tih je razloga i hrvatsko ime ulazilo u sve težu borbu, čim su dalje stoljeća odmicala, tako da se u našem stoljeću borba za očuvanje hrvatskog imena popela do tragičnosti.

Nu ni hrvatski narod nije spavao, već je tim više volio i čuvao svoje ime, čim je veće napadaje i opasnost moralo prebroditi.

Ono nije bilo ni jednog časa ozbiljno dovedeno u pitanje suparništvom ilirskog imena, iako se je našao znatan krug zanesenjaka, koji su ovo ime promicali.

Neprijatelji su mu nastojali, naročito kroz noviju povijest, više puta suziti životni prostor, naturujući Hrvatima pojedinih pokrajina pokrajinska imena, nu narod je uvijek pasivnom oporbom onemogućio sve takove osnove i ostao uvijek u svim hrvatskim krajevima samo i jedino Hrvatom.

Kad je govor o hrvatskom imenu i o borbi za njegovo održanje i njegovu čast, posebnu pažnju treba posvetiti upornoj i opasnoj, profinjenoj i podloj borbi za naturivanje jugoslavenskog imena hrvatskom narodu.

Zlu treba gledati ravno u oči i odmah priznati, da je bilo dosta Hrvata, i to čak pametnih Hrvata, koji su zbog legendarne, a često upravo besmislene hrvatske širokogrudnosti prihvatili to ime zaneseni sanjarenjem o nekakvim bratskim plemenima, trojednom narodu i drugim vrlo opasnim besmislicama.

Bilo je Hrvata, koji su živjeli u uvjerenju, da je samo to jugoslavensko ime dostatno za ujedinjenje naroda, na koje se to ime odnosilo, a to su Hrvati, Srbi i Slovenci: Za volju tog imena oni su krivotvorili našu povijest, da bi dokazali našu povezanost sa Srbima, prešutili su naše porijeklo, da bi mogli utvrditi, da smo istog porijekla kojeg i Srbi i Slovenci. Naše su narodno blago proglašavali srpskim, a da poruga bude veća, dozvoljavali su nam, da to tobožnje srpsko narodno blago, smatramo također svojim, u koliko se priznajemo Jugoslavenima.

Sva su sredstva bilo dobra, da se Hrvate zavede, smete, prevari i navede na zaboravljanje hrvatskog imena. Prije stvaranja Jugoslavije radilo se lukavo, oprezno i podmuklo, da se ne probudi lava, hrvatsku narodnu svijest, koja bi brzo obračunala sa svim tim namjerama i pomrsila sve račune.

Nu kad je stvorena Jugoslavija, i kad se je uvidjelo, da je cijeli hrvatski narod ne samo daleko od pomisli, da se odrekne svog lijepog i slavnog imena, nego da mu nije ni na kraj pameti niti da prizna pravo na opstanak Jugoslaviji, udarili su neprijatelji u druge žice. Ime je hrvatsko bilo na svakom koraku ponižavano i izrugivano. Tko se hrvatskim imenom služio, osjetio je ubrzo, da su mu u toj državi sva vrata zatvorena. Hrvatsku je doskora bilo zabranjeno nazivati Hrvatskom, a Hrvatsko Primorje dobilo je novo ime: Gornji Jadran. Doskora se zabranila svaka upotreba hrvatskog imena u bilo kojoj prilici. Za Aleksandrove diktature nije se u dnevnom tisku ni pod kojom izlikom moglo spomenuti hrvatsko ime, dok su novine s hrvatskim imenom u naslovu bile redom zabranjivane, isto kao i ogroman broj najrazličitijih društava od športskih do dobrotvornih. Pjevanje hrvatskih pjesama plaćalo se batinama i zatvorom, a klicanje Hrvatskoj robijom po zloglasnom zakonu o zaštiti države.

Uzimajući u primjeni Hrvata kao građanina nižega reda, htjelo se probuditi kukavičluk kod ljudi i dovesti ih do napuštanja hrvatskog imena. Na oko su naši neprijatelji bili formalisti. Ta tražili su samo napuštanje hrvatskog imena i čovjeka smjesta proglašavali državotvornim. Nu oni su dobro znali, što znači narodu oduzeti ime. Znali su, da kad se naš čovjek prestane zvati Hrvatom, da će također prestati biti Hrvat. Nu naš spasonosni životvorni otpor i zdravo narodno shvaćanje odolili su svim napadajima na hrvatsko ime, koje su tek nakon progona svi Hrvati pravo zavolili, i koje je tek u vatri narodnog iskušenja pokazalo svoju pravu vrijednost.

Sjećamo se dobro, koliko je napora Beograd uložio, da se bosanski Hrvati nazivaju Bosancima, ili dalmatinski Dalmatincima. Nu beogradski pritisak u tom pravcu postigao je ovdje baš suprotan učinak, prokrčio puteve pod-punom slavlju hrvatskog imena i doveo do uništenja jugoslavenskog.

Naročito težak napadaj na hrvatsko ime izdržaše naši Muslimani u Bosni, kojima se nadijevalo srpsko ime, dokle god je to išlo, a gdje velikosrpska promičba nije uspijevala, tamo se pokušavalo prodrijeti s bosanskim imenom uz tvrdnju da naši Muslimani nisu ni Srbi (jer to Muslimani nisu htjeli), ni Hrvati (jer je to Srbima smrdilo), već nešto treće.

Svi su ti napori propali u vodu, a stradanje progonjenih zbog hrvatskog imena palo je na glave progonitelja. Hrvatsko ime, zabranjeno u javnom životu, utiskivalo se je sve dublje u srce svakog Hrvata. Onaj, koji do tada nije mnogo držao do hrvatskog imena, zavolio ga je kao najveće blago. Onaj, kojemu je ime jugoslavensko bilo možda ravnodušno, zamrzio ga je u tim teškim danima iz dna duše.

Koliko nam vrijedi naše ime, pokazali su nam najbolje oni, koji su nam ga htjeli oteti.

S njime na usnama umirao je svaki hrvatski mučenik, ono je bilo prva riječ hrvatske novorođenčadi.

U njemu je konačno cijeli hrvatski narod vidio znamen borbe i pobjede. Danas je hrvatskom imenu povraćena pogažena čast i dostojanstvo. Ono je oživljeno, gdje je počelo zamirati, blista sigurnim sjajem, gdje je bilo dovedeno u opasnost, da potamni.

S hrvatskim imenom povezane su uspomene mnogih vjekova, ponos naše starine, veličine slave i stradanja. Pod tim su se imenom naši pređi predstavili Evropi i u njoj proslavili. To je ime postalo živa snaga naroda, koji ga nosi. Odreći se hrvatskog imena, značilo bi odreći se vlastite ličnosti, postati duhovni razlomak. To su mogle učiniti samo ništarije i prodane mješine. Oni su međutim baš na taj način spasili čast hrvatskog imena, što su ga se sami odrekli, jer nisu nikada ni bili dostojni, da ga nose.

Ono je čisto neokaljano i sveto. Zbog toga se imenom Hrvat može ponositi samo onaj, koji to ime zaista zaslužuje.

Iz vrijednosti hrvatskog imena proističu obveze prema njemu onih, koji ga nose.

To je ime naših junaka.

Ne smije ga, dakle, nositi kukavica.

To je ime naših boraca.

Ne smije ga nositi izdajica.

To je ime naših poštenjaka.

Ne smiju ga nositi lopovi i varalice.

To je ime narodnih vođa i učitelja.

Ne smiju ga stoga nositi izrabljivači i krvopije.

To je ime Poglavnika i Ustaša. Ne smiju se dakle njime kititi komunistički, masonski, jugoslavenski i drugi odpadci.

Kao što je hrvatsko ime oduvijek vezano s hrvatskim narodom, tako je njegova čast vezana s čašću hrvatskoga naroda. Nije stoga neprijatelj tog imena samo onaj, koji ga želi izbrisati, nego i svaki Hrvat, koji ga svojim životom i radom sramoti. Ustaša mora stoga smatrati svojom čašću, što ima to slavno ime, koje hrvatski narod već mnoga stoljeća neokaljano nosi. Ustaše će ga isto tako neokaljana sačuvati i obogaćena slavom ustaške oslobodilačke borbe predati pokoljenjima, koja za nama dolaze.

3. Domovina Hrvatska

Svoju današnju postojbinu učinio je hrvatski narod u pradaвна vremena svojom domovinom, u njoj se trajno nastanio, s njom srastao i dao joj izvorno i naravno ime Hrvatska. To se ime ne može i ne smije zamijeniti ni jednim, drugim imenom.

Skučenost životnog prostora, nemiran duh i uzburkano komešanje drugih naroda naveli su naše prede, da se dignu i traže nova područja na tlu uz granice rimskog carstva, čije je raspadanje bilo u punom toku.

Vihor seobe naroda ponio je ratnički narod Hrvata Evropom, spustio ga u Panonsku nizinu i doveo na obale Jadranskog mora. Kao umoran putnik, koji nakon dugog traženja nađe ugodan ležaj, zaustavio se je i smjestio hrvatski narod na obalama Jadrana, pripio se uz velebitske klisure, razlio posavskom i podravskom nizinom, iskrčio bosanske šume, te se nastanio u njihovoj hladovini, i tako za vječna vremena našao i prigrlio drugu domovinu, čija ga je ljepota zarobila, umirila i privukla. Toj je zemlji dao ime Hrvatska, da bi i na taj način javno potvrdio, da je ta "najljepša zemlja na planetu", kako je naziva Šufflay, samo njegova, te kao takva mora i njegovo ime nositi.

Od dolaska Hrvata u novu postojbinu život je našega naroda usko srastao sa zemljom, u kojoj se odvija. Hrvat joj je dao ime, znoj svoga čela, rad svojih žuljavih ruku, da je oplemeni, opitomi, uljepša i oplodi. Ona je njemu dala svoju dušu, izgradila mu karakter, odredila navike i način života. Oni su se srodili i sprijateljili. Njeno more bilo je Hrvatima i u najvećoj oluji pristupačno i blago, njezin kamen pod hrvatskom nogom mek i podatan, njezina šuma nije Hrvatima zlokobno prijetila, već ga prijateljski primala i štitila, njezina oranica blagoslovom je nagrađivala rad hrvatskih ruku.

Sve što je Hrvatima drago i sveto, vezano je uz hrvatsku zemlju, na kojoj živi. U njoj se širi Duvanjsko polje, koje je vidjelo krunidbu prvog hrvatskog kralja. Tamo se diže Petrova gora, svjedok nesretne borbe junačkog kralja Petra Svačića. Između njezinog Mosora i Kozjaka zbio se vrljetni Klis, orlovska tvrđava, svjedok vjekovne borbe i neslomivog otpora. Njezinom granicom teče Drina, koja je svojim krivudavim tokom hirovito označila granicu između Istoka i Zapada, i postala znamenom pionirske borbe hrvatskog naroda protiv pokušaja, da ga se s njegove prirodne granice odbaci.

Hrvatska je zemlja upila krv junaka, koji su pali braneći svaku njezinu grud, znoj seljaka, čije su radosti i tuge bile vezane uz njezinu škrtost ili darežljivost, suze nesretnih i potlačenih, koji su samo njoj mogli povjeriti svoje jade. Njezina su proljeća pjevala hrvatskim veseljem, njezina su ljeta palila hrvatskim žarom, jeseni njezine rađale su hrvatskim plodovima, a zimske su joj mećave bile odraz hrvatskih stradanja.

Njoj priliči svaka nježnost i umilno tepanje, jer ona je više nego draga. Domovina je jedina i lijepa, dio srca i duše, otac i majka.

Predaleko bi nas zavelo razlaganje, što znači domovina pojedinom narodu. Kao što god ne može netko sebe zamisliti kao dijete drugih roditelja, tako se ni narod ne može zamisliti izvan

vlastite domovine. Duboki su razlozi, koji bude ljubav prema domovini ne samo kod čitavog naroda, već i kod svakog pojedinca. Domovina ne stiče ljubav svojih sinova ni bogatstvom ni ljepotom, jer bi u tom slučaju čovjek zavolio svaki plodan i lijep kraj. Naprotiv čini se, da mnogi ljudi tim više ljube svoju domovinu, čim je siromašnija i prezrenija, nadoknađujući joj svojom ljubavlju zaostalost prema drugim zemljama.

Samo duboka sinovska odanost i unutarnja duhovna povezanost mogla je Hrvate u prošlosti navesti na ona junačka djela, koja su u obrani domovine počinjena. Nije bila n pitanju samo obrana vlastitog života, obitelji, kućnog ognjišta i imetka, već obrana zajedničkog kućnog ognjišta, obrana zemlje, s kojom je Hrvat kroz stoljeća postao jedno, i bez koje mu nema života kao ni bez duše, jer mu je dio duše ta zemlja uzela.

O hrvatskoj zemlji ovisio je i ovisi život, rad i napredak Hrvatske. S njom mu je povezano sve što je stvorio, učinio, propatio, stekao ili izgubio. Hrvatsku ćemo povijest najbolje upoznati, ako kroz stoljeća pratimo povećavanje i smanjivanje, komadanje i sjedinjavanje, zarobljavanje i oslobađanje pojedinih dijelova hrvatske zemlje. Vrijednost svakog Hrvata najbolje ćemo uočiti, ako odmjerimo njegovu privrženost rodnoj grudi.

Ljubav prema domovini bio je jedan od glavnih pokretača ustaške borbe. Istina, borba se započela voditi za oslobođenje naroda, za njegovu samostalnost, za njegov boljitak. Nu borba za oslobođenje hrvatskog naroda bila je usko vezana, stopljena zapravo s borbom za oslobođenje svakog kutića hrvatske zemlje. Tko se od nas ne sjeća spontane i oštre reakcije na pokušaj hrvatskih polutana, da borbu za slobodu naroda odijele od borbe za oslobođenje čitave hrvatske zemlje, te da se zadovolje samo njezinim komadima.

Nikad se Ustaški Pokret ne bi bio mogao ni na čas s takovom mišlju pomiriti, jer je svaki Ustaša od krvi i mesa hrvatske zemlje, te u duši nosi osjećaj, da se narod i zemlja ne dadu odijeliti, jer bi to bilo kao trganje živog mesa s čovjeka.

Koliko su puta sva naša ljubav i žar, sav bijes na krvnike i tirane, sva bol i prkos bili sažeti u jednostavnom pokliku "Živila Hrvatska!"

Bio je to najčešći krik prosvjeda protiv ugnjetača, u. kojem je sadržana bila sva naša odanost zemlji iz koje potičemo, snage crpimo, i na koju jedino mi pravo imamo.

Poput mitskog borca, koji je bio nepobjediv, dok je stajao na zemlji, jer je iz nje crpio neodoljivu snagu, hrvatski su sinovi u naglašenoj ljubavi i odanosti majci Hrvatskoj nalazili uvijek novog poticaja za rad i borbu.

Svi su ustaški borci ispravno shvatili značaj ljubavi prema zemlji i vrijednost žrtava, koje se za njeno oslobođenje pridonašaju. Samo njezino ime izazivalo je smiješak sreće i zadovoljstva, blažilo boli i patnje, tješilo i hrabrilo, a neprijatelje u bijes nagonilo, jer su bili nemoćni, da tom znamenu, koji nas je duhovno vodio, išta našao učine. Njezino su ime tepali naši najmanji u svetoj skrovitosti četiriju kućnih zidova. Ono je bilo utjeha i nada u dnu svakog poštenog hrvatskog srca, borbeni ustaški poklik, od kojeg su dušmani strepili. Izvijalo se snažno iz grla odvažnih omladinaca, zamiralo kao zadnji pozdrav na usnama osuđenih hrvatskih boraca pod vješalima.

Toj hrvatskoj domovini duguje Ustaški pokret, duguje hrvatski narod više nego joj je ikada dugovao, jer joj se danas može bolje nego ikada odužiti. Duguje joj ljubav i odanost, brigu i pažnju, rad i napor, obranu i zaštitu. Sticanjem dugo željene slobode i samostalnosti otvoreno je svima široko polje rada. Naša zemlja porobljena i zapuštena kroz stoljeća čeka slobodne hrvatske ruke, da je rede i podižu, da poprave nevaljalo, sagrađe srušeno, počupaju korov i drač. Hrvatska zemlja očekuje od svojih sinova, da će je urediti tako, da bude ne samo najljepša, nego i najuređenija zemlja na planetu. To ona smije očekivati tim više, što sav trud u nju uložen daje stotruko koristi, onima koji su radili i trudili.

Ljubav prema majci Hrvatskoj, koja je nadahnjivala borbu za oslobođenje, mora nadahnjivati, i naše napore za podizanje i procvat domovine.

Nije ni malo teško utvrditi potpunu priraslost svakog naroda uz zemlju, u kojoj živi. Svi su narodi imali u svojoj zemlji nevolja i poteškoća, borbi i stradanja. Dali je to možda navelo bilo koji narod, da se iz svoje zemlje iseli? Naprotiv svaki je narod strpljivo podnosio patnje, odolijevao napadajima i grčevito se držao svoje zemlje bez obzira na događaje oko njega i opasnosti, kojima se je izlagao.

Razumljivo je, da i drugi narodi kao i mi osjećaju tu razrješivu, organsku povezanost između njih i njihove domovine. Oni su svjesni kao i mi, da im bez njihove zemlje nema opstanka kao narodu.

Dali može na primjer itko zamisliti francuski narod izvan Francuske, Fince na Siciliji, Talijane preko Urala? Zar su Hrvati, ti uporni i dosjetljivi kruhoborci, mogli i ijednu zemlju na svijetu zamijeniti za Hrvatsku i smatrati je svojom domovinom? Zar nije upravo ganutljiva njihova čežnja za starim krajem, koji ih pod stare dane neodoljivo vuče natrag, da na često već ugaslim ognjištima obnove mladenačke uspomene, te smireno i zadovoljno umru? Nije li baš ta iskonska čežnja dokazom, da zemlja nosi dio duše narodne, i da bi izgon nekog naroda s njegove zemlje značio njegovu smrt?

Na rad za domovinu i na stražu za njenu obranu, to je odjek treće točke ustaških načela ozbiljnih i čvrstih, kao iz kamena isklesanih.

Mi smo Hrvati, a naša se domovina zove Hrvatska. Niti mi možemo promijeniti svoje ime, jer bi se time sami. sebe odrekli, niti se naša domovina može drukčije zvati, jer bi u tom slučaju prestala biti našom.

Isto ime i zajednička sudbina predstavljaju jedinstvo,, iz kojega potječe naša narodna snaga.

Sretno smo prebrodili doba, kad se je naša domovina morala nazivati dijelom Jugoslavije, i kad je bila rastrgana na nekakve slatkovodne i morske banovine (Savsku, Vrbasku, Primorsku i t. d.). Baš tada je ime naše domovine gorjelo u dnu naših srdaca plamenim žarom, iz kojega je skočila iskra ustaškog ustanka.

Hrvatsko ime naše domovine nije nikada nitko mogao istrgnuti iz naših srdaca, a to je najsigurnije jamstvo, da je ono vječno.

4. Jedinstvo hrvatske zemlje

Zemlja, koju je u pradavno doba hrvatski narod zaposjeo, te koja je postala njegovom domovinom, prostire se na više pokrajina, koje su imale svoja posebna pokrajinska imena dijelom još prije dolaska Hrvata, dok su druga pokrajinska imena nastala poslije, nu sve te pokrajine sačinjavaju jednu jedinstvenu domovinu Hrvatsku, te nitko nema prava, da ikoju od tih pokrajina svojata za sebe.

Koliko šarolike ljepote i raznovrsnosti u izgledu hrvatske zemlje, u toku njezine povijesti, sudbini pojedinih njezinih krajeva.

Kad se je rimsko carstvo raspalo pod pritiskom mladih, snažnih i poduzetnih naroda i plemena, koji su dolazili s istoka u bogate, plodne i uređene predjele carstva, podijelili su ti narodi i plemena među sobom ogromnu ostavštinu carskog Rima, te na nekadašnjem njezinom području osnovaše vlastite narodne države, a njezine pokrajine postadoše domovine pridošlica.

Među tim pridošlicama bijahu i stari Hrvati, koji izbiše na Jadransko more, zavoliše ga i smjestiše se uz njegove obale. Na tim obalama, koje otvaraju vidike i podižu duh, rodilo se je hrvatsko kraljevstvo. Tamo je i Tomislav zapalio zublju narodnog jedinstva i pod svojim žezlom prvi put okupio sve hrvatske zemlje. Preko mora uspostavljene su uske veze s kulturnim svijetom. Tamo su nikla prva i najjača hrvatska umjetnička i književna djela. Veze hrvatskih pomoraca sa svijetom, brodarenje dalekim oceanima razviše kod Hrvala u primorju dar snalaženja, duhovne bistrine i prilagođivanja, a žarko sunce i južna klima oštar i bučan temperament.

Proširiše se Hrvati odmah nakon doseljenja u ove krajeve plodnom ravnicom između Save i Drave, zahvatiše šumovite i planinske predjele na jugu, smjestiše se u kršu i kamenu i zauzeše tako zemlju bogatu jednako njivama, kao i šumom, morem kao i gorjem punim ruda.

Činilo bi se, da je možda lagodnost života u plodnim hrvatskim ravnicama otuđila Hrvate od njihove mukotrpne braće na tvrdu kamenu i mršavoj zemlji. Nu sudbinu stoljetne borbe i patnje proživjeli su jednako naši bogati krajevi kao i siromašni. — Nalazeći se na putu prodiranju s istoka, često je pitoma hrvatska ravan između Drave i Save sa strahom slušala topot neprijateljskih konja, a iznad pogaženih polja i popaljenih sela dizao se jauk unesrećenih i buka bojnog meteža. Njezino bogatstvo pribavilo joj je velikih nevolja, jer su neprijatelju za tim bogatstvom uvijek zazubice rasle, te su blagoslovljena njedra naših ravnica punih blaga i ljepote mnogo puta bila poharana i opustošena.

Vihori, koji su vijah hrvatskom zemljom i u patnji i pregaranju nanovo čeličili hrvatski narod, nisu poštedili ni ovaj najpitomiji i najblaži dio Hrvatske, koji nam se čini kao stvoren za sretan život u ugodnosti i blagostanju.

Široka je hrvatska ravnica, široka je i hrvatska duša, zadovoljna i pustopašna kadikad, ali topla i blaga, kao što može biti samo naša narodna duša. Baš toj hrvatskoj duši, velikoj i jakoj, koja se sakrila iza na oko bezbrižnih i životom zadovoljnih lica, a nije omlitavila u lagodnosti udobnog života, mi zahvaljujemo urođenu otpornu snagu, koju je Hrvat s tih blagoslovljenih istočnih ravni pokazao kod prodiranja tuđinskog srpstva na naše tlo. Obranio je Hrvat iz tih krajeva i brani još i danas ne samo borbom nego i svojom radinošću i sviješću žitnicu Hrvatske.

Ta široka, ravna i kadikad jednolična žitnica Hrvatske prelazi prema zapadu u srednji valoviti dio Hrvatske, a raznoliki i živi predjeli predstavljaju prirodni prijelaz iz posavske i podravske ravni u oskudni i divlji krš južne Hrvatske.

U tom srednjem dijelu Hrvatske nalazi se već stoljećima žarište hrvatskog narodnog i državnog života. Taj je kraj sa Zagrebom, srcem Hrvatske, predstavljao dugo jezgru hrvatskih zemalja. Kada je Hrvatska bila s nekoliko strana napadnuta i teško osakaćena, u tom se je dijelu sačuvalo hrvatsko vrhovništvo, taj je kraj sačinjavao »ostatke ostataka nekoć slavnog kraljevstva hrvatskog«, kako su ga tužno krstili tadašnji hrvatski povjesničari.

Vrlo često su se drugi dijelovi Hrvatske žrtvovali, da bi taj središnji hrvatski kraj bio obranjen, da bi naša jezgra bila sačuvana. U drugim su pokrajinama sela i gradovi bili porušeni i pogaženi, da bi bijeli Zagreb ostao čitav i nedirnut. Mnoge su majke zakukale, mnoge se žene U crno zavile, mnoga ognjišta opustjela, ali jezgra Hrvatske bila je sačuvana, i nikad osvajačko oko nije ugledalo ponosnih tornjeva zagrebačke katedrale, niti se osvajački konj napojio pod njezinim veličanstvenim i svetim svodovima.

Ta uzajamnost hrvatskih krajeva, gdje su se izloženiji žrtvovali, da bi se manje izloženi sačuvali na zajedničku korist cijele Hrvatske, izraz je naše slobode i stoljetne nepokorenosti, koja je jačala klonule i izmučene predjele na neprijateljskom udaru, ispunjala nadom zarobljene, vraćala vjeru malodušnima. U Zagreb, uvijek slobodan i uvijek hrvatski, upirali su oči svi hrvatski krajevi, on je predstavljao i predstavlja kao ni jedan drugi grad ljubav svih Hrvata.

Pitomi brežuljci, doline, vinogradi i pašnjaci bliže i dalje zagrebačke okolice, rijeke i potoci, šume i livade, sve ispreplelo kao na prekrasnom istočnjačkom sagu, sve to opet slijeva u ugodnu šarenu cjelinu, koja godi oku i neprestano pruža nove slike neumorno odvijajući pred očima promatrača slikopis ljepote hrvatske zemlje.

Taj se slikopis odvija dalje u svoj šarolikosti i bogatstvu kroz istočnu Hrvatsku preko rijeka Une, Vrbasa i Bosne do Drine krive i nemirne, duboke i opasne, granice dvaju naroda, hrvatskog i srpskog, i dvaju svjetova, zapadnog i istočnog.

Istočna je Hrvatska imala raznoliku, čudnu i bogatu sudbinu punu događaja, preloma, veličine i uzdisanja.

U početku se je hrvatski narod svim snagama i čitavim poletom nagnuo nad Jadran, oslonio na njegove žale očaran njegovim tajanstvenim šumom i plavom pučinom, djeluje neslućenom

primamljivošću. Pored toga nakon umirivanja seobe naroda Evropa nije više bila uzburkani kotao političkog i međudržavnog zbivanja. Središte svih svjetskih događaja, trgovine, kulture, rada i napretka, bilo je Sredozemno more, odnosno države i zemlje na njegovim obalama. Zbog toga je istočna Hrvatska, tek kasnije došla do punog izražaja u životu Hrvatske, kasnije se tek osjetilo, da je ona gospodarsko i narodno srce Hrvatsko, bez kojeg ne možemo živjeti ni kao narod postojati.

Nakon nesretne bitke na Petrovoj Gori istočna Hrvatska je nosilac hrvatske državnosti, a njeni vladari nastavak plemenite loze hrvatskih kraljeva. Malo je kad u hrvatskoj povijesti došla do izražaja duhovna povezanost, hrvatskog naroda i jedinstvo svih hrvatskih krajeva, kao u teškim vremenima, kad je veći dio Hrvatske izgubio znatne oznake svoje državnosti, a istočna Hrvatska postojala kao samostalno kraljevstvo. U istočnoj Hrvatskoj nije ni na čas zamro osjećaj pripadnosti hrvatskoj narodnoj zajednici, te je njezin najslavniji vladar kralj Tvrtko pregrnuo da pod svojim žezlom ujedini sve hrvatske krajeve i tako obnovi slavnu hrvatsku državu svojih velikih predšastnika Tomislava, Petra Krešimira IV. i Zvonimira. Nu prilike i međunarodni položaj tog vremena bili su jači od Tvrtkove volje, te on nije uspio ostvariti svoju zamisao. Ali uzajamna privlačna snaga svih hrvatskih pokrajina nije dopustila, da se duhovno razdjeli hrvatska zemlja ni u najtežim vremenima pocijepanosti i tuđinskog pritiska. Ona je i naše istočne krajeve sačuvala majci Hrvatskoj do dana konačnog ujedinjenja.

Dolaskom Turaka dio Hrvata istočne Hrvatske prihvati islamsku vjeru, sačuva svoja ognjišta djeci svojoj, a svoju zemlju Hrvatskoj.

Vjernost muslimana svom hrvatskom narodu bila je najveće jamstvo hrvatske granice na Drini.

Moramo biti ponosni što tvrdu hrvatsku koreniku nisu odnarodila ni stoljetna iskušenja ni uporno ugnjetavanje od srpskih tirana.

Ni jedna naša pokrajina nije toliko svoja i osebujna, a opet do zadnje žilice hrvatska, kao istočna Hrvatska.

Komadić tajanstvenog Istoka, koji je k nama donio stroge običaje i feredžu, mujezina i čeznutljivi sevdah, prožet je tamo hrvatskom dušom, koja je sve to pretopila, preobličila i učinila pravim hrvatskim blagom.

Čeznuće je osobina hrvatske duše, a nigdje se tako ne čezne, ne žudi kao u tim krajevima, nigdje u Hrvatskoj pjesma ne plače tako čeznutljivo kao na ustima našeg sevdalije:

Bosno moja, moje živovanje...

Približavajući se k jugu dolazimo u najsiromašniji hrvatski kraj, koji je usprkos toga gordošću svojstvenom svim Hrvatima ispisao mnogo stranica naše slavne prošlosti.

Taj nas kraj još i danas sjeća naših ponosnih hercega koji su njime vladali. Pod njima su Hrvati iz tog oskudnog ali dragog krša zlatnim slovima pisali svoju i opću hrvatsku povijest. Kasnije su ta slova bila krvava od pustih junačkih bojeva, muka i patnja. Nu na tom komadu hrvatske zemlje od kamena ljudi su uvijek bih od čelika. Priroda se prema njima maćuhinski

ponijela, ali oni se održaše, prigrliše svoj nepodatni kamen, i ljube ga više nego itko na svijetu svoje zlatne riznice.

Njihova je odanost Hrvatskoj bila uvijek topla, predana i junačka. Ako se može pretjerati u prkosu prema neprijatelju i ljubavi prema domovini, onda naši kršani pretjeraše.

Pošteni i siromašni, mnogo su davali, jer su malo dobivali, a nudili su uvijek sve više.

Mnogo su gubili i izgubili, ali obraza hrvatskog nikada. Mnogo je našim kršanima nedostajalo i u se i na se i poda se, ali junačke krvi nikada. Čim se što sprema, gdje treba muško, oni su ili tu, ili u blizini.

Srce nam je raslo uvijek, kad smo slušali, kako oni prednjače u narodnoj svijesti, odlučnosti i borbenosti.

Oni nam baš nametnuše misao, kako je čudan taj siromašni hrvatski kraj: ili ne rađa, ili rodi čovjeka.

Kako je bogato šarenilo boja i oblika, običaja i navika, djela i podhvata, koje susrećemo u svim hrvatskim krajevima. Ponosni moramo biti zbog zadivljujuće širine i obuhvatnosti hrvatske duše, koja je sve to sjedinila, sve razlike pomirila, shvaćanje i poglede usmjerila u istom pravcu, karaktere složila i sve tuđe vrijednosti, koje su u Hrvatsku prodrle, približila i svojim učinila.

Raznolikost naših krajeva ubija jednoličnost, razlika temperamenata i karaktera čini Hrvate potpunim narodom. Da su svi Hrvati mekani i bezbrižni, nestalo bi ih u ugodnosti i neradu. Da su svi nasrtljivi i borbeni, udarili bi i kad ne treba, trošili snage, kad je vrijeme mirnom stvaranju. Da su svi pak siromašni i mukotrpni, ostali bi u najgorim danima bez oslonca. Vruća krv i temperament opet ne bi im dali trijezno upravljati svojom sudbinom u doba, kad bi hladan razbor bio potrebniji od samosvjesnog mahanja mačem.

Ujedinjujući u sebi krajeve raznolika bogatstva i izgleda, čitava je Hrvatska baš zbog te raznolikosti bogata, jer je svim raznim potrebštinama opskrbljena. Raznolikost pak među ljudima predstavlja sigurnost naroda, jer uspostavlja spasonosnu ravnotežu između tolikih osobina, koje moraju resiti svaki narod.

Naši neprijatelji međutim pokušali su iskoristiti lijepu i privlačnu šarolikost naših ljudi i krajeva, težeći za umjetnim produbljivanjem izvanjskih površnih razlika. Htjeli su time izazvati unutarnji, organski rascjep naroda hrvatskoga i njegove zemlje, čime bi bio otvoren najsigurniji put našem uništenju.

Istočna je Hrvatska u tom pogledu pretrpjela osobito težak pritisak. Budući da je bilo tuđincima nemoguće proglasiti istočnu Hrvatsku svojom zemljom, jer je cijelom svijetu bilo očigledno, da njihova ne može biti, došli su na smiješnu zamisao, da Hrvate istočne Hrvatske proglase posebnim narodom, a njihov govor posebnim jezikom, iako baš tamošnji Hrvati govore najčišćim hrvatskim jezikom.

Živi duh hrvatstva koji je u svim vremenima jednako uspješno čuvao sve naše krajeve od odnarođivanja i tuđinskih natruha, sačuvao je i istočnoj Hrvatskoj netaknutu hrvatsku narodnu i državnu svijest.

Sudbina svakog našeg kraja jest dio sudbine cijele Hrvatske, i ta se je sudbinska nerazdvojnost očitovala kroz duga i teška stoljeća naše prošlosti, te ne može biti nikakve bojazni, da bi u budućnosti bilo drugačije.

Istom onom snagom, voljom i požrtvovanjem, kojim se je svaki hrvatski kraj branio i sebe očuvao Hrvatskoj, spreman je hrvatski narod u vatru za svaki svoj kraj, jer su svi i suviše često krvlju zapečatili svoju vjernost zemlji, čijim su se dijelom uvijek priznavali.

Da su svi hrvatski krajevi uvijek bili u sklopu nesrušene hrvatske države, možda bi netko mogao predbacivati, da Hrvatska s nepravom neku pokrajinu posjeduje, jer njeno stanovništvo želi i osjeća drugačije. Nu, budući da su svi hrvatski krajevi dijelom ili čitavi proveli stanovito vrijeme pod vlašću onih, koji su ih svojatali, te baš u tim razdobljima rata, rasplinule se poput sapuničnog mjehura sve tobožnje pokrajinske pregrade.

One su u prošlosti samo tuđincu donosile koristi, zato ih je tuđinac uvijek umjetno održavao.

Nu danas odlučnim ustaškim korakom prelazimo preko svih tobožnjih razlika među hrvatskim krajevima i ljudima.

Mi poznajemo samo jedno ime: Hrvatska i jednu domovinu: Hrvatsku. Hrvatske obale plače Jadran i kod Dubrovnika i kod Crikvenice. Hrvatski seljak ore plodne posavske njive, siječe šumu velebitsku, gazi kroz mosorske klance, čuva granicu na Drini. Hrvatske su rijeke Zrmanja i Sava, Bosna i Neretva. Hrvatskim duhom dišu od pamtivijeka Varaždin i Senj, Sarajevo i Mostar, Osijek i Makarska.

Čitavo blago, duhovno i tvarno pojedinih naših krajeva pripada jednako cijelom hrvatskom narodu. Snaga i veličina, boli i patnje pojedinog dijela Hrvatske odrazili su se u svim hrvatskim krajevima, jer su Hrvati uvijek znali među sobom dijeliti dobro i zlo.

Dijelit ćemo ga i u buduću, te odklanjajući sva pokrajinska imena, prigrlit ćemo uvijek jednako svakog Hrvata iz bilo kojeg kuta Hrvatske, jer u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj između Hrvata više nikada nikakve razlike ne će biti.

5. Hrvati su od pamtivyjeka slobodni

Hrvatski je narod došao u svoju domovinu Hrvatsku kao potpuno slobodan narod i to u vrijeme seobe naroda vlastitom pobudom, te je tu zemlju osvojio i svojom za uvijek učinio.

U knjizi dra Mladena Lorkovića: *Narod i zemlja Hrvata*, nalazimo iznesena i ocjenbeno obrazložena najnovija iztraživanja ozbiljnih učenjaka o porijeklu Hrvata i njihovom životu prije nego se doseliše u ove krajeve.

Poznato je, da su nam jugoslavenski i njima srodni povjesničari tvrdili i smatrali dokazanom činjenicom, da urno mi Hrvati »grana velikog slavenskog stabla«, kako u se oni u svom velikom oduševljenju izražavali.

Mi znamo dobro, da su u pradžavno doba Slaveni bili nacionalno i državno neoblikovani, da su trpjeli od svih uvojevača, koje je put vodio preko slavenskog teritorija. I dok smo prije krivo učili, da su se iz slavenstva izčahurili Hrvati, došli u ove krajeve i tu osnovali vlastitu državu, danas se na temelju do sada zanemarenih povijesnih vrela dokazuje, da su Hrvati kao slobodan ratnički narod došli s Kavkaza i u porječju Visle osnovali moćnu državu Bijelu Hrvatsku nekoliko stoljeća prije dolaska u današnju postojbinu. Već tada su Hrvati, kao i ostali zavojevački narodi, koji su prodirali s istoka, podvrgli svojoj vlasti neorganizirana slavenska plemena, koja su živjela u toj sjevernoj hrvatskoj državi, te su se s ostalim zavojevačima nalazili u savezništву, a nikada u podložništvu prema njima.

Metež, i previranje u cijeloj Evropi naveo je Hrvate, stvaralačkog i ratničkog duha, da odu dalje prema jugu i tako dolazi do zauzimanja ovih krajeva, u kojima su opet sebi pokorili Slavene, koji su tu živjeli, te ih pretopili davši im svoje ime, organizaciju i duh. Od Slavena su pak primili stanovite osobine, jezik i neke običaje, te tako dali povoda, već spomenutim netočnim tvrdnjama, da smo slavenski narod.

U stvari su pak Hrvati bili kvasac, koji je dao duhovnu sadržinu, ideju slobode i državnosti tim masama pokorenih Slavena. Hrvati se nisu među njima izgubili, nego su kao viši vladajući sloj učinili te Slavene Hrvatima. Kakogod su od svojeg pojavljivanja na evropskoj pozornici bih politički slobodan narod, te su se odhvali svim napadajima uperenim protiv njihove slobode i samostalnosti, tako su Hrvati otkad povijest zna za njih i duhovno slobodan narod, koji se nije dao ni od pokorenih ni od napadačkih naroda asimilirati ni pretopiti, razvodniti ni odnaroditi. I kad Poglavlник u petom načelu hrvatskog Ustaškog pokreta ističe, da su Hrvati u ove krajeve došli kao potpuno slobodan narod, on pod tim razumije i političku i duhovnu slobodu.

Ove dvije slobode moraju ići uvijek zajedno, jer je jedino na taj način zajamčen opstanak naroda.

Hrvatska politička, odnosno fizička sloboda prošla je razne peripetije i njena je sudbina bila vrlo raznolika.

U početku je hrvatski narod bio potpuno slobodan. Sam je o sebi odlučivao, sam sobom upravljao. Nije poznao ni tlače ni jarma, niti je znao što znači biti sluga i rob. Njegovi su muševci bili visoka čela i čvrste desnice. Njegove su žene bile dobre i plodne majke, koje su djecu rađale u slobodi. Hrvati su tada bili puni gorde samosvijesti, koja se rađa iz stoljetne predaje slobodnog života. Snažni i poduzetni, Hrvati su pobjeđivali svoje neprijatelje i svojoj vlasti pokoravali plemena i narode.

Njih nije nemoćna vijala Evropom oluja seobe naroda, nego su oni sami, ljuti ratnici, bili među njezinim začetnicima i uzročnicima. Slobodni na Kavkazu, slobodni i moćni na Visli, slobodni su ostali i nakon dolaska u ove krajeve.

Osnovavši svoju državu u novoj postojbini dali su izraza svojoj slobodi, jer slobodan može biti samo onaj čovjek, koji znađe samim sobom vladati, i samo onaj narod, koji je sposoban stvoriti i voditi vlastitu državu.

Ta je sloboda okrnjena prvi put, kad je došlo do zajednice s Mađarima. Iako Hrvatska nije izgubila samostalnost, sloboda nije više bila potpuna, jer i kad su dva partnera ravnopravna, obveze jednoga prema drugome ograničuju slobodu obojici. Teške prilike, u kojima se je Hrvatska našla zbog najezde s istoka, prouzrokovale su još veća kljaštrenja hrvatske slobode, što je uvijek izazivalo živu protimbu hrvatskog naroda, koji je i u beznadnim slučajevima za spas slobode sve stavljao na kocku.

Hrvatska je sloboda prošla naročito teško razdoblje u prošlom stoljeću, koje je voljom Providnosti dalo Hrvatskoj i najvećeg branitelja te slobode Antu Starčevića te velikog entuzijasta i odvažnog revolucionarca Eugena Kvaternika.

Naročito je težak udarac bio 1918., kad je počelo sustavno uništavanje hrvatske slobode u svim pravcima, koje se za Aleksandrove diktature razvilo u pravo davljenje cijelog hrvatskog naroda.

U tim nesretnim danima bila je politička sloboda hrvatskog naroda kao cjeline potpuno izbrisana, da nakon Aleksandrove zaslužene smrti mjestimično i vrlo kržljivo opet nikne i bude prvi znak raspadanja Jugoslavije.

Duhovna sloboda hrvatskog naroda jest iskonska, duboka i neograničena. Stara je koliko i sam hrvatski narod. Jaka je kao i on, jer mu od nje sva snaga potječe.

Duhovna je sloboda bila pokretač svih borbi i napora za spašavanje političke slobode, za njeno proširenje i jačanje. Duhovna je sloboda bila siguran oslonac Hrvatima u teškim vremenima, kad je politička, fizička sloboda spala na najtanje grane.

Duhovna je sloboda nastala u dubini hrvatskih duša, ispunjala je srca i umove i nije mogla biti skućena ili izbrisana, jer je bila nedohvatna svakoj tvarnoj sili. Nju je jednako čistu i netaknutu nosio u duši okrunjeni hrvatski kralj, kao i svaki sužanj na galiji. Njena neokrnjivost jamčila je za uspjeh svih naših borbi za političku slobodu.

Goreći u hrvatskim srcima kao neugasiva vatra, ona je bodrila junake, podizala klonule, žigosala izdajice.

Ona je jedina u danima najgorih patnji hrvatskom narodu pomogla, da bude i ostane srcem i umom samo svoj.

Jedan od najizrazitijih njezinih predstavnika, mudroslovac hrvatske oslobodilačke borbe, Šuflaj, dobacio je svojim sucima, da mu je sasvim svedjedno, da li će živjeti u maloj tamničkoj ćeliji, ili u velikoj tamnici, koja se zove Jugoslavija. Šuflaj je ovom značajnom mišlju istakao, da je cijeli hrvatski narod utamničen, pa i on sam kao član tog naroda, te mu je sa stajališta tjelesne slobode svedjedno, da li se nalazi u svom stanu ili u tamničkoj ćeliji. Nu osim toga, dao je naslutiti, da njegovo stvarno utamničenje ne će ograničiti slobodu njegova duha, kao što je nije ograničilo tjelesno tamnovanje cijele Hrvatske u Jugoslaviji.

Duhovna je sloboda stvorila i očeličila ustaške redove. Stoljeća njezinog plamena u hrvatskim srcima i mozgovima odrazila su se u ustaškoj odlučnosti, junaštvu i samoprijegoru.

Duhovna je sloboda vodila hrvatski narod uvijek putem borbe i napora, njezinom je zaslugom postigao podpunu političku slobodu i samostalnost u svojoj državi.

Duhovna sloboda i nezavisnost bez političke nalazi se u neprestanoj opasnosti od ugnjatača, koji oduzeše političku slobodu. Politička pak sloboda bez duhovne dovodi narod do potpunog ropstva, jer tko je duhovno zavisan, taj je svoje političke slobode tako malo svjestan, da će je, ni ne sluteći o čemu se radi, proigrati i izgubiti. Takav će narod lako prihvatiti tuđe ideje i navike, sustave i stilove, učitelje i ideologe, podpasti pod njihov utjecaj, izgubiti svijest o opasnosti i potrebi samoobrane. Narodima bez osjećaja duhovne slobode narodna samobitnost i državna nezavisnost predstavljaju fraze bez sadržaja, jer se bez duhovne slobode ne mogu dokučiti načela narodne opstojnosti.

I opet ćemo svrnuti pogled na našu povijest i opet ćemo u njoj pronaći po njoj utvrditi i dokazati činjenice, koje nas podižu, jačaju i ispunjavaju nadom obzirom na našu budućnost.

Cijela je naša prošlost isprepletena ograničenjima i sakaćenjem naše političke slobode, te divovskom i upornom borbom za njeno potpuno postizavanje. Nu kroz čitavo to vrijeme naša duhovna sloboda i nezavisnost bile su netaknute, žive i djelotvorne. Ne samo da nismo podlegli nasiljima, koja su vršili uzurpatori naših svetih i neotuđivih prava, nego se nije našao ni jedan Hrvat, koji bi predstavljajući zakonito volju hrvatskog naroda priznao i prihvatio nešto u suprotnosti s osjećajem časti, slobode i duhovne nezavisnosti hrvatskog naroda.

U najtežim danima, kad smo tjelesno bih gotovo bespravno roblje, a cijela Hrvatska obična tamnička ćelija, nismo izgubili ni tračak svijesti duhovne slobode, i cijeli se narod suprotstavio kao jedan čovjek svakoj pomisli, da se prizna, prihvati ili bez otpora propusti išta u neskladu s tim našim temeljnim osjećajem, koji smo stoljećima sačuvali, i koji je za uzvrat nas sve sačuvao.

Iz te duhovne slobode, koja teče neprekinuto kao naš narodni život i opstanak, crpli smo snagu oduprijeti se svim tuđinskim navalama i utjecajima.

Osjećali smo se slobodnim narodom, i nismo dali svojeg imena.

Osjećali smo se slobodnim narodom, i nismo dali svojeg jezika.

Osjećali smo se slobodnim narodom, i zadržali smo svoje običaje.

Osjećali smo se slobodnim narodom, i ostali smo vjerni našim predima.

Osjećali smo se slobodnim narodom, i krvlju smo platili, da nam se ta sloboda prizna.

Osjećali smo se slobodnim narodom, i muški smo stresli jaram silnika, koji nisu zavrijedili ni da nam budu sluge.

Povijest hrvatska jest povijest hrvatske borbe za političku slobodu i hrvatske snage u duhovnoj slobodi.

Tom uzvišenom idealu, kojemu je Hrvat u pogansko doba sigurno prvi žrtvenik podigao, služiti ćemo uvijek vjerom, požrtvovanjem i ljubavlju, kojima su kroz cijelu našu prošlost bila prožeta srca najvećih hrvatskih muževa.

6. Organizatorna snaga hrvatskog naroda

Hrvatski je narod u svoju domovinu Hrvatsku došao potpuno izgrađen (organiziran) ne samo obiteljski nego i vojnički, te je odmah po dolasku osnovao vlastitu državu sa svim obilježjima državnosti.

Povjesničari su se već mnogo bavili seobom naroda, razlozima, koji su je potakli i narodnosnim ustrojem Evrope prije i poslije seobe. Svi se izvori slažu u tome, da su se narodi u tom komešanju dijelili u dvije skupine, jedni su bili osvajači i vladari, koji su krstarili Evropom, zauzimali zemlje, podlagali svojoj vlasti druge narode, osnivali države, dok su drugi podnosili muke osvajačkog vohora, služili gospodare u njihovim državama, pratili ih kao roblje na njihovim pobjedničkim pohodima.

Ako istražujemo uzroke, koji su doveli jedne i druge do povlaštenog odnosno podređenog položaja, utvrdit ćemo, da su osvajači bili uvijek snažnog organizatornog duha, dok je potlačenima redovno taj duh nedostajao. Prvi su imali srede međusobne odnose, oblikovanu obiteljsku, plemensku i narodnu hijerarhiju, drugi su živjeli u nepovezanim skupinama, bez unutarnje kohezije, koja bi ih čvrsto ujedinila za postizavanje bilo kakvog zajedničkog cilja. Prvi su znali slušati i zapovijedati, jer su imali utvrđena načela zajedničkog života i rada, drugi bi se stisli na gomilu, kad bi im prijetila opasnost, ne znajući kako bi joj se suprotstavili, a razasuli bi se i razišli svaki na svoju stranu, čim bi opasnost minula. Dok su prvi svu svoju snagu crpli iz svojim organizatornih sposobnosti, drugi se nisu nikad ničemu naučili od svojih neprijatelja, jer nisu mogli shvatiti tajnu njihove moći.

Organizatorna snaga, kojom su se isticali osvajači i vladalački narodi, bila je glavna osobina i ratničkog hrvatskog naroda. Ona je nastala u pradašnjim stoljećima, o kojima nam škrt povijest nikakvih podataka nije ostavila, a zub vremena smrvio je i uništio sve kamene dokumente. Nu starinu naše organizatorne izgradnje dokazuje činjenica, da je hrvatski narod kod prvog pojavljivanja na povijesnoj pozornici bio potpuno organizirana i iznutra čvrsto povezana cjelina. Ta je cjelina bila sastavljena od zdravih i solidnih stanica, na kojima se je oduvijek temeljila snaga svakog naroda: od obitelji. Patrijarhalna disciplina, koja je davala čvrstinu obitelji, bila je glavna značajka izgrađenosti cijelog naroda. Stariji su zapovijedali mudro i odlučno, mlađi slušali pokorno i drage volje. Svi su zajednički imali duboko uvriježen osjećaj narodne solidarnosti i svoje su probitke uvijek žrtvovali probitcima zajednice.

Na ovakvim temeljima mogao je poduzetni i ratnički duh starih Hrvata doći do punog izražaja. Te su osobine hrvatskom narodu pribavile časno mjesto u povijesti, s kojeg ga nikada nitko nije mogao potisnuti. One su mu omogućile, da se stavi o bok drugim slobodnim narodima, i da zajedno s njima stvara i obara države, piše povijest Evrope i crta njezinu kartu. Samo snazi svoje organizacije može zahvaliti, da nije nestao u vohoru, koji je i sam pomogao uzvitlati, kao što nestadoše drugi, jači i slaviji od njega. Tom je snagom stvorio tri države, koje je povijest zabilježila.

Prva se ne nalazi, kako bismo očekivali, u njegovoj iranskoj pradomovini, čije obrise nismo mogli do danas odrediti, već u porječju Visle, gdje je prema vjerodostojnim izvorima, postojala velika hrvatska država. O njezinom ugledu i snazi svjedoče nam brojni pisani spomenici, koji su do danas na naše veliko čudo bili zabacivani i prešućivani. Istom tamom kojom je prekriven njezin postanak, obavita je i njezina propast.

Hrvati međutim nisu nestali niti se izgubili, već ih doskora susrećemo na obalama Jadrana u zemlji, koja nam i danas pripada. Vođeni istim organizatornim duhom, zavladaše pokornim Slavenima i opet osnovaše vlastitu državu, čiji su knezovi i kraljevi tako mudro vladali i zemlju podizali, te i tu nalazimo mnoštvo dokaza hrvatske sposobnosti sređivanja vlastitih redova i upravljanja svojom državom.

Prvi hrvatski kralj Tomislav jest također ujedinitelj svih hrvatskih zemalja u jedinstvenu državu. Ta je država postala toliko moćna, da su nam povijesni izvori sačuvali čak pojedinosti o njezinoj snazi. Razvitak i napredovanje hrvatske države rezultati su organizatornih sposobnosti hrvatskog naroda, koje ni jesu nikada nestale. Pa i kroz duga stoljeća skućene slobode i samostalnosti nije se izgubila ta značajna osobina, nego je i u tom bolnom razdoblju naše povijesti često došla do izražaja. U miru se je očitovala u snažnim političkim i nacionalnim manifestacijama, a u ratu su je dokazivali veliki uspjesi hrvatske vojske na svim bojištima.

Ta organizatorna sposobnost došla je do izražaja u naročitoj mjeri za vrijeme Jugoslavije, kada je cijeli hrvatski narod instinktivno težio okupljanju i sređivanju. Ta je narodna cjelovitost bez oružja i bez vlasti uspjela uzdrmati temelje naše narodne tamnice, koja se je počela rušiti i konačno propala pod udarcima Ustaškog oslobodilačkog pokreta. Organizatorni duh, koji predstavlja jednu od glavnih osobina hrvatskog naroda, treba čuvati, podizati i razvijati, jer se na njemu temeljila sloboda i moć hrvatskog naroda od najdavnijih vremena.

Nije uzalud Poglavnik tu našu osobinu istakao u ustaškim načelima. On znade dobro, a i mi sami moramo biti toga uvijek svjesni, da će vrijednost naše organizacije biti jedan od najvažnijih Uslova trajnosti, čvrstoće i sredenosti naše treće državne tvorevine, Nezavisne Države Hrvatske.

A njezin boljitak mora Ustašama uvijek biti vrhovni zakon.

7. Neprekinutost hrvatske državnosti

Svoju vlastitu državu hrvatsku osnovanu već onda, kada su mnogi drugi narodi živjeli još potpuno nesredjeno (neorganizirano), hrvatski je narod održao kroz vjekove pa do konca svjetskog rata, a nije je se kao ni prava na nju, nikada, a ni koncem svjetskog rata, bilo kojim činom ili bilo kojom zakonitom odlukom odrekao, ni to svoje pravo na koga drugoga prenio. Tek mu je koncem rata tudjinska sila spriječila, da dalje vrši svoja vrhovnička (suverena) prava u vlastitoj svojoj državi u Hrvatskoj.

Dugo se je vremena smatralo, da je hrvatski narod nakon znamenite bitke na Petrovoj Gori, kada je pretrpjela poraz nekad moćna i slavna država Hrvatska, izgubio potpuno svoju samostalnost i slobodu, te da je njegova državnost sasvim utrula. Vjerovalo se je, da su Hrvati tada postali bespravno roblje mađarskih osvajača, ravni onima, koji nikada svoje države nisu imali, niti su slobode postigli. Tome su mišljenju bili skloni brojni povjesničari, kojima je isto tako malo bilo do stvarne istine, kao i do časti hrvatskog naroda. Ta je priča trebala slomiti vjekovnu otpornu snagu Hrvata i od njih učiniti beznačajno pleme izmišljenog jugoslavenskog naroda, a od sinova tog »plemena« pokorne sluge vlastodržaca. Ne imajući slobode, koja nam je grubom silom bila oduzeta, nismo se mogli braniti od nijedne nepravde, pa ni od ovog ponižavajućeg povijesnog krivotvorenja.

Trebalo je da steknemo potpunu slobodu i samostalnost, pa da uzmognemo istraživati, dokazati i iznijeti istinu o našoj neokaljanoj i slavnoj prošlosti. Mnogi povijesni izvori i dokazi bili su zabačeni, nekoliko stoljeća naše najstarije povijesti bilo je prešućeno, porijeklo iskrivljeno, te zanijukan sam opstanak velike hrvatske države na Visli, o kojoj doduše malo znamo, ah smo sigurni u najglavnijem: sigurni smo, da je postojala.

Došavši slobodan i sređen u današnju postojbinu, hrvatski je narod izgradio državu, koja mu je osigurala ne samo opstanak i slobodu, nego i vlast nad raznorodnim narodnim skupinama, koje je u ovim krajevima našao i sebi pokorio. Osnovao je na ovom komadu zemlje svoju državu, ne samo prije drugih potlačenih i ropskih naroda i plemena, nego i prije snažnih ratničkih naroda, koji svojim pothvatima ostaviše u povijesti burnu uspomenu. Hrvatski je narod njima bio ravan svojom borbenošću, a nadvisivao ih je smislom za red i organizaciju. Mnogi su ratnički narodi izvršili u ta daleka vremena djela, koja premašuju slavom hrvatske podvige, pa ipak su svoju državnu organizaciju stvorili mnogo kasnije nego Hrvati, održali je kraće vrijeme nego naši predci, i utonuli u moru drugih naroda, dok mi postojimo još i danas puni volje i snage postojati još tisuće godina.

Nakon poraza na Petrovoj Gori mi ne padosmo u neprijateljske ruke kao ratni plijen, jer je naša snaga bila daleko od iscrpljenja, a to su najbolje osjetili Mađari, koji su s predstavnicima hrvatskih plemena povelili pregovore o novom položaju Hrvatske. Hrvati tada slobodno odlučili stupiti u državnu zajednicu s Mađarima, sačuvavši sebi pravo odluke u svim pitanjima, koja su se Hrvatske ticala. Ni sam kralj Mađarske nije mogao vladati Hrvatskom, dok ga hrvatski staleži nisu posebno izabrali i okrunili za hrvatskog kralja.

Ljubomorno čuvanje vlastitih vrhovničkih (suverenih) prava, te neprekinute niti naše državnosti, došlo je do izražaja u mnogim sudbonosnim odlukama hrvatskog naroda. U najtežim razdobljima naše povijesti možemo nesumnjivo utvrditi, da su i neprijatelji, koji su prijetili našem opstanku i slobodi, priznavali pravno postojanje našeg vrhovništva i državnosti, što je najbolji dokaz, da ih se hrvatski narod nije nikada ni jednim svojim činom odrekao.

Svijest vlastite samostalnosti u odlučivanju o svojoj sudbini pokazala se je za vrijeme borbe o prijestolje između Ferdinanda i Zapolje, kada su Hrvati izabrali Ferdinanda za kralja usprkos suprotne mađarske odluke.

Idejom samostalnosti bili su nadahnuti hrvatski velikaši, kad su na ustuk Mađarima dovodili na hrvatsko prijestolje Karla Dračkoga, pa Ladislava Napuljskoga. Ta je ideja prožimala Petra Zrinjskoga i Frana Krstu Frankopana, kad zasnovaše ustanak Hrvatske protiv nepodnošljive tuđinske vladavine. Ona je bila temelj nauke Oca Domovine, koji ju je izrazio u snažnom i sjajnom geslu: Bog i Hrvati. Iz nje je crpao snagu, slavni naš revolucionarac Eugen Kvaternik. Pravno i stvarno postojanje hrvatske državnosti priznali su i sami Mađari sklapanjem posebne Ugarsko-Hrvatske Nagodbe u drugoj polovici prošlog stoljeća. Ono je punom snagom prodrlo 1918., kad je hrvatski sabor slobodno iz vlastite pobude proglasio prekid državne zajednice hrvatskih zemalja s Austro-ugarskom Monarhijom.

Razumljivo je, da su mnoga vrhovnička prava hrvatskog naroda bila tokom stoljeća načeta i okrnjena. Neka su čak i utrnila, jer ih je bilo nemoguće vršiti bez. potpuno slobodne vlastite države. Pojedini su hrvatski krajevi bili čak i po nekoliko stoljeća otrgnuti od matice, tako da se je znatno suzilo područje, na kojem je hrvatski narod svoja vrhovnička prava mogao vršiti. Nu od 1102. kada su sklopljena Pacta Conventa s Mađarima, pa do 1918. hrvatska je država pravno postojala bez obzira na ograničenja, koja je vršenje vrhovničke vlasti moralo pretrpjeti, i bez obzira na patnje i stradanja, kojima je hrvatski narod od tuđinskih nametnika bio izvrnut. U cijeloj našoj povijesti ne nalazimo ni jednog čina, ni jednog dokumenta, koji bi dokazao bilo stvarni bilo pravni prestanak hrvatske države. Postupak pak naših neprijatelja u najodlučnijim časovima, kada su na sve moguće načine nastojali, da unište našu državnost i sva prava, koja iz nje proističu, dokazuju bjelodano, da je ta državnost postojala, i da su naši djedovi svojih prava bili svjesni. Da je naša državnost zaista utrnila i postojanje države Hrvatske prestalo, zar bi našim neprijateljima bilo potrebno da svakakvim pa i najnečasnijim sredstvima osvajaju naklonost pojedinih hrvatskih velikaša, koji su bili ponosni i pouzdani nosioci hrvatske samostalnosti? Zar bi oni morali raznim podlim i lukavim načinima iznuđivati pristanak hrvatskog naroda na pojedine njihove odluke, kad hrvatski narod ne bi imao pravo odlučivati, odabirući što smatra dobrim, a otklanjajući što se kosi s njegovim probit cima? Bilo bi zaista mnogo lakše i jednostavnije donositi odluke i izdavati zakone, te oružanom silom osigurati provedbu.

Tako su radili svi narodi svijeta u zemljama, koje su bile bezuvjetno pokorene njihovoj vlasti. Tako su uostalom radili i sami Mađari u drugim zemljama, koje su zaista bile podložene vrhovništvu krune sv. Stjepana.

Nu u Hrvatskoj se taj postupak nije primjenjivao, a ako je kadikad i došlo do ispada takve vrsti, bili su to pojedinačni slučajevi bespravnog nasilja, koje je zakonitost doskora opovrgla, davši tako još veći sjaj i značaj hrvatskoj državnosti.

Tek 1918. besprimjernim nasiljem Srbije, opijene slavom tuđe pobjede, došlo je do stvarnog, ali ne i do pravnog nestanka hrvatske države. Bezbroj tužnih i teških uspomena povezuju hrvatski narod s 1918. godinom. Izdan je prevaren od mnogih svojih slijepih sinova, opljačkan od srpskih horda, bio je konačno sputan u okove nove države, čiji opstanak nije ništa opravdavallo. I ako se je neko lakajsko i marionetsko vijeće izjasnilo u ime hrvatskog naroda za novu državu, hrvatski narod nije njezino stvaranje nikad priznao, jer nikakvo narodno vijeće nije bilo ovlašteno u njegovo ime govoriti. Jedino pravo hrvatsko predstavništvo, hrvatski sabor, zamuklo je i pod pritiskom grube sile prestalo djelovati, jer je kod nasilnika i hrvatskih izdajica postojalo duboko uvjerenje, da bi hrvatski sabor potpisao smrtnu osudu novoj državi, te bi Jugoslavija kao mrtvorodenče prestala živjeti prije svog rađanja. Ne mogavši progovoriti preko svojih zakonitih predstavnika, hrvatski je narod dao oduška svojem raspoloženju u oružanom otporu srpskim okupatorima. Došlo je do prolijevanja hrvatske krvi u Zagrebu na Jelačićevom trgu 5. prosinca 1918. Slično se je dogodilo, i u raznim pokrajinskim mjestima, dok nije hrvatski otpor skršen. Tako se u hrvatskoj krvi rodila Jugoslavija, da se nakon dva desetljeća u srpskoj krvi utopi i nestane. Dostojna sudbina cincarsko-balkanske tvorevine, koja se zasnivala samo na zločinstvu i na pljački.

U toj hrvatskoj krvi bila je utopljena i hrvatska državnost. Silom je ugušena nakon dugih stoljeća slavnog opstanka i junačke borbe. Bila je u prah bačena od balkanske rulje, i ako su joj stoljećima odavali poštovanje moćni neprijatelji. Ta je balkanska rulja ne samo izvršila nečuven atentat na najveću svetinju jednog naroda, već je i bezočnom lažju htjela i svijet uvjeriti, da je sam hrvatski narod dobrovoljno učinio samoubilački korak stupanja u novu državu. Cincarski lakaji i izdajice odigrali su do kraja svoju crnačku ulogu i proglasili se jedinim pravim predstavnicima hrvatskog naroda, da taj narod iz kojega potekoše, i koji im dade krv i ime, predadu na milost i nemilost srpskim silnicima i haračlijama.

Nu hrvatski je narod ostao vjeran sebi, svojoj povijesti, svojem imenu. I kao što je kroz prošla stoljeća uvijek vršio svoja vrhovnička prava, u koliko je za to imao prilike i mogućnosti, tako je nakon 1918., kad su te mogućnosti silom uništene, ostao svjestan svojih prava i svoje državnosti. Ne samo da nije nikada odobrio sramotno izdajstvo 1918., već je izdajnike kaznio općim narodnim prezirom i izopćenjem, a odpornom borbom i ustankom dokazivao nasilničkim vlastodršcima, da je svjestan svojeg prava na slobodu i samostalnost, te ga se nikada ne će odreći.

Krivotvorenje hrvatske narodne volje nije uspjelo i pravu je istinu Evropa na vrijeme saznala. Hrvatski narod nije nikada stavio svoju sudbinu u tuđe ruke, već je kao ni jedan drugi narod izdržao tešku i dugotrajnu borbu, da sam sobom upravlja i o sebi bez ičijeg skrbništva odlučuje.

Svi čini i odluke, koji stoje s ovim u suprotnosti, nisu nikada bih niti mogu ikada biti čini i

odluke hrvatskog naroda, kako je to potvrdio i Hrvatski državni sabor u Ustaškoj Hrvatskoj.

»Prvaci« i »vođe« su znali zalutati, jer bi skrenuli sa narodnog puta, nu narod nije nikada s njega sišao.

Kao što svaki čovjek osjeća nagon za životom, tako ga osjeća i svaki narod, i dok kod čovjeka može taj nagon prestati, kod naroda ne može nikako. Stoga nam mora biti jasno, da kao što hrvatski narod nije mogao osuditi sama sebe na smrt i počiniti samoubojstvo, isto tako nije se mogao odreći svoje državnosti i svojih vrhovničkih prava, budući da bi to odricanje bilo jednako samoubojstvu.

U tome leži pravno i moralno opravdanje svih sredstava, koja je hrvatski narod za konačno sticanje svoje slobode i samostalnosti upotrijebio protiv bilo kojeg neprijatelja. Time su ujedno opravdana sredstva, koja će hrvatski narod za očuvanje krvlju stečenog u budućnosti upotrijebiti.

Mi vjerujemo u našu snagu, jer se ona temelji na svetosti naših prava. A pravo naroda na vlastitu državu jest prvo i najsvetije.

8. Uspostava Nezavisne Države Hrvatske

Odstranivši putem ustanka tuđinsku silu sa svog narodnog i povijesnog područja, hrvatski je narod oživotvorio svoje pravo vrhovničke (suverene) vlasti u svojoj domovini, i tako opet uspostavio svoju potpuno samostalnu i Nezavisnu Državu Hrvatsku. On imade pravo tu svoju vrhovničku vlast proširiti na cijelo svoje neprekinuto narodno i povijesno područje.

Hrvatski narod ne vežu nikakve međunarodne niti državnopravne obveze iz prošlosti, koje nisu u potpunoj suglasnosti s ovim načelima, pa se na njih u svojoj Nezavisnoj Državi ni ne obazire.

Ideja ustanka i nasilnog stresanja neprijateljskog jarma provlači se kroz cijelu našu povijest od sklapanja »Pacta conventa« 1102. pa do 10. travnja 1941. Ta je ideja sad jača sad slabija, prema tome da li je pritisak teži ili lakši. Nu nestala nije nikada. Nikada nije zamrla, niti ju je uništio umor od besplodne borbe, ili lagodnost dobra i smirena života u blagostanju. Sami pokušaji ustanka izvedeni su u više navrata i na razne načine. Jedan od znatnijih pokušaja bila je urota Zrinjskog i Frankopana. I ako je ovaj pokušaj tragično završio, jer nije našao nigdje u Evropi pravog oslonca, ipak on pokazuje visoku svijest ovih hrvatskih velikaša, te njihovo začudno povjerenje u hrvatsku vojničku snagu. Zrinjski zacijelo nije bio sanjar. Slavan i iskusan vojnik, on je svakako unaprijed omjerio snage i prosudio mogućnosti. On je kod toga polazio s točne pretpostavke, da narod, koji se proslavio svojim junaštvom na evropskim bojištima boreći se za tuđi račun, može potresti temeljima carstva, kad se bori za svoju slobodu i samostalnost. Nu prevara i izdaja na najvišem mjestu dovela je do ugušenja urote bez ikakvih većih posljedica.

Drugi ustanak začeo je i poveo Eugen Kvaternik. Ni on nije našao razumijevanje u rastrganoj Evropi, zabavljenoj i suviše svojim pitanjima, pa ipak se je odvažio. I on je također nastradao od izdaje i dao sa svojim najvjernijim život za Hrvatsku, a da svojoj ispaćenoj domovini nije mnogo pomogao.

1918. godine, buknuli su mjestimični ustanci po Hrvatskoj, ali se nije našao čovjek, koji bi sredio i poveo revolucionarne snage hrvatskog naroda. U krvi ugušeni ostali su i ti pothvati trajnim povijesnim svjedocima uvijek žive otporne snage hrvatske.

Konačno je stupio na poprište borbe Poglavlak. Otišavši u inozemstvo nakon pokolja hrvatskih prvaka u beogradskoj skupštini, Poglavlak je započeo na široko zasnovanim pripremama ustanka u Hrvatskoj. Tri su stvari bile za to potrebne: borci, sredstva i moćni prijatelji u Evropi. Poglavlak je istom voljom i odlučnošću, snagom i ustrajnošću radio, da udovolji potpuno svim tim uslovima za uspješno podizanje ustanka. Postigavši potpuni uspjeh, Poglavlak je u tom čitavom radu pokazao širinu državničkih vidika, zamamnu snagu vlastite ličnosti i tvrd ustrajnost, koja je u tolikoj mjeri samo njemu svojstvena.

Načelnu stranu ustanka Poglavlak je riješio zavjetnom mišlju hrvatskog naroda: boriti se svim sredstvima do konačne potpune pobjede. Tehničku pak stranu ustanka Poglavlak je pažljivo razradio i za svaku priliku, mogućnost ili situaciju propisao različite načine borbe.

Prvo razdoblje ustanka, najdulje i najteže, imalo je obuhvatiti pripreme za konačni oružani udarac. Te su se pripreme sastojale u okupljanju borbene elite hrvatskog naroda u ustaškim postrojbama, u duhovnom pripremanju cijele Hrvatske za uništenje neprijatelja, te u

nagrizanju države i njezinom postepenom slabljenju, da bi je konačni udar što brže i što sigurnije dotukao.

Borbena hrvatska mladost bježala je u inozemstvo, da se stavi Poglavniku na raspoloženje ili se je u domovini tajno okupljala, svrstavala i vježbala za svoj veliki zadatak. Tako su nastale dvojake ustaške postrojbe. Dok su one u inozemstvu bile nosioci svakog oružanog podhvata protiv Jugoslavije ustaške postrojbe u domovini posvetile su se posebno stvaranju ustaškog duha i raspoloženja u Hrvatskoj. Cijeli je pak rad bio usko povezan, upravo isprepleten međusobnim dodirima i zajedničkim podhvatima u oba pravca.

Rezultati nisu naravno izostali. U svim gradovima Hrvatske dolazilo je do teških sukoba u demonstracijama, letci su preko noći bili rasipani na sve strane, bombe su praskale, gdje ih se je najmanje očekivalo, a sabotaza sa strane mnogih nepoznatih i nevidljivih suboraca podkopavala je temelje državne zgrade.

Da bi se okušala snaga neprijatelja i spremnost ustaških borbenih odreda, te da bi se ojađenom i utučenom narodu povratila vjera i samopouzdanje, poduzeta je posebna ustaška djelatnost velebitskog roja u Lici.

Vrletan i junački, siromašan i pun djece, malih svjedoka velike volje za život, taj je kraj uvijek bio gnijezdo hrvatskih junaka. Izbrušeni i istesani životnom borbom, sinovi toga kraja prodičili su svijetom snagu hrvatske mišice, našu borbenost i samoprijegor. Njihov je život dao izvanredno gradivo našem najboljem romanopiscu i ustaškom radniku u inozemstvu i u domovini Budaku, koji je iznoseći njihove boli i težnje, navike i strasti, osobine njihove krvi i tla, stvorio svojim djelima pravu hrvatsku narodnu epopeju.

U tim vrletima po klancima gordog Velebita počela je 1932. epopeja hrvatske oslobodilačke borbe. Iako su ustaške snage u borbi bile malobrojne, a mogućnosti proširenja djelatnosti vrlo skućene, ipak je Beograd zadrhtao od nastupa ustaških vitezova smrti, a cijeli svijet je nesumnjivo mogao utvrditi, da je hrvatski narod spreman i krvlju zapečatiti svoju nesavladivu težnju za oslobođenjem.

Jugoslavija je konačno bila ozbiljno načeta. To je bio značajni plod velebitske ustaške djelatnosti.

*

Borba se je vodila i dalje i konačni udar savjesno pripravljaao. Poglavnik je spremao smrt Jugoslaviji i politički pred evropskim forumom i vojnički okupljajući u Ustaški pokret sve zdrave hrvatske snage.

Jedan od glavnih razloga Poglavnikove pobjede i hrvatskog oslobođenja bilo je dalekovidno Poglavnikovo opredjeljenje za Osovinu. Rat za novi poredak pregazio je sve reakcionarne sile, koje su ustale protiv evropske obnove. Pobjednički osovinski ratni valjak stigao je konačno do granica Jugoslavije. Njeni luđački upravljači odlučise suprotstaviti se.

To je bio znak osovinskim divizijama i ustaškim postrojbama, koje zajednički predoše u napad: osovinske divizije u širokom bojištu preko jugoslavenskih granica, a ustaške postrojbe kao opasna peta kolona, posvuda, brza i nedohvatljiva. Uskoro su se brojne jugoslavenske

divizije raspale djelatnošću ustaških odreda. Ustaše su nicali kao iz zemlje, preuzimali vlast u svim krajevima Hrvatske. Samo njihovom zaslugom mogle su savezničke vojske bez borbe proći kroz mnoge hrvatske krajeve. Oni su prvi izložili svoja prsa uspostavljajući u hrvatskoj zemlji ustašku vlast.

U međuvremenu je došlo do proglašenja Nezavisne Države Hrvatske. Pod vodstvom Poglavnika ustanak je konačno uspio. Skinut je zauvijek hrvatskom narodu tuđinski jaram s vrata. Sloboda nam je zasjala u času, kad je mnogim zavedenim narodima barem privremeno potamnila. Zasjala nam je u ratnom metežu, u sudaranju i divovskom hrvanju ogromnih snaga. Uskrsla je između potoka krvi, koji su tekli Evropom, ali su milošću sudbine, koja nam je ipak jednom bila sklona, mimoišli hrvatsku zemlju, koja je gorku čašu iskušenja već davno ispila do dna.

Ostvaren je konačni san brojnih pokoljenja, koja su ljubomorno čuvala žar hrvatske državnosti i predavala ga s koljena na koljeno, kao što su rimske djevice vestalinke. čuvale i drugima predavale, vječnu svetu vatru božice Veste. Čuvanje tog svetog žara, u kojemu je bio sadržan smisao opstanka hrvatskog naroda, preuzelo je pod najtežim okolnostima naše pokoljenje, da ga vjekovnom zaslugom Poglavnika 10. travnja 1941. razgori u svijetli i neugasivi plamen potpune narodne i državne slobode i samostalnosti. U odlučnim i teškim borbama čistile su ustaške postrojbe ostatke neprijateljskih četa i pljačkaških bandi, koje su uzalud čekale, da mlada država u izvanredno teškim prilikama posrne i izgubi ravnotežu. U najkraće vrijeme postala je Nezavisna Država Hrvatska evropskom i svjetskom stvarnošću. Sigurna Poglavnikova ruka provela je mudro i znalački njezin brod kroz sve oluje.

Poglavnik je istakao pravo hrvatskog naroda, da proširi svoju vrhovničku vlast na cijelo naše neprekinuto i povijesno područje.

Time nam Poglavnik daje značajnu pouku.

Čuvati cjelinu našeg narodnog područja zakon je, kojim se moramo uvijek rukovoditi. Tko želi stajati na braniku Nezavisne Države Hrvatske, mora biti uvijek spreman dati život za svaki njezin kutić. U tom se očituje pravo narodno jedinstvo, koje jedino može jamčiti za cjelovitost države.

Ne brani državu Slavonac, koji nije spreman zaci u borbu kroz velebitske vrleti, kad to ustreba, niti Hercegovac, koji bi ostao na pragu svoje kuće, dok bi neprijatelj pustošio plodnu Posavinu. Moramo konačno povući pravu pouku iz priče o umirućem ocu, koji je na neslomivosti skupa svezanih prutića dokazao svojim sinovima, da se njihova snaga sastoji samo od sloge i uzajamnog pomaganja. Ime Hrvat jest jedino naše ime, a Nezavisna Država Hrvatska prava domovina svih Hrvata, u kojoj moramo jednako ljubiti svaki kamen divljeg krša i svaku grudu plodne zemlje. Takvom slogom i odlučnošću uspjeh ćemo obraniti stečeno.

Što se tiče našeg prava zapovijedati u vlastitoj domovini, ne će se zacijelo naći nitko, tko bi nam to pravo osporio. Ima ih doduše, koji bi nam to htjeli osporiti, no to su oni isti, koji su

nam i pravo na život osporavali. S njima se hrvatski narod nalazi i danas u nesmiljenoj borbi, jer su njegova sigurnost i opstanak uvjetovani njihovim porazom i uništenjem.

Nu svaki onaj, koji nije tražio našu narodnu smrt, veselit će se uspostavljanju Nezavisne Države Hrvatske. Odat će priznanje junaštvu ustaških boraca i žrtvi naših mučenika, čijim je zaslugama hrvatski narod opet potpuno oživotvorio svoje pravo vrhovničke vlasti u svojoj domovini.

Poduprijet će sva naša nastojanja, da se osovimo, izgradimo i učvrstimo. I ne može biti čovjeka, koji bi hrvatskom narodu život i napredak želio, a Nezavisnoj Državi Hrvatskoj propast spremao, jer bez nje nema života ni opstanka hrvatskom narodu.

Naše pravo, da sami sobom vladamo i sami svoju državu imamo, moramo sami sebi najprije u krv uliti. Svaki Hrvat mora shvatiti, da su danas hrvatski narod i hrvatska država jedno, te da počinja veleizdaju naroda, tko državnim probitcima škodi. Sa zebnjom u duši pratili smo u nedavnoj prošlosti rabotu odmetnika, koji su hrvatskom narodu htjeli dokazati, da može postojati, napredovati i razvijati se i bez vlastite države. Kao grakanje zlokobnih gavrana činila nam se je dreka izdajničkih nadripolitičara, koji su ubijali svijest o hrvatskoj državnosti, i obećavali sreću u ropstvu.

Poglavnik se je junački uhvatio s tim slijepcima i zločincima u koštac, i izveo hrvatski narod na pravi put borbe do pobjede. Pobjeda je izvojštena, a daljnji put za duga stoljeća budućnosti već je zacrtan. On je označen teškim radom i naporima za boljitak i podizanje naše mlade države.

Iz svega rečenog sasvim je razumljivo, da hrvatski narod u svojoj državi ne će i ne može preuzeti na sebe međunarodne obaveze, koje mu je propala Jugoslavija nanijela kao tužno nasljedstvo. Tom je mišlju bio nadahnut i hrvatski državni sabor, koji je u svojem prvom zasjedanju proglasio ništetnima sve državnopravne čine od 1. prosinca 1918. do dana proglašenja Nezavisne Države Hrvatske. Pravi predstavnici cijelog hrvatskog naroda potvrdili su time točnost i zakonitost ustaškog shvaćanja, da se na hrvatski narod ne mogu odnositi nikakve odluke ili zaključci doneseni bez njegovog sudjelovanja i protiv njegove volje. Mi znademo dobro, da je sputavanje i skućivanje hrvatskog naroda bilo jedan od uslova opstanka Jugoslavije. Svaki je dakle ustupak Jugoslaviji značio ojačanje hrvatske tamnice. Ustupci i zajmovi, koje je Jugoslavija dobila u inozemstvu, služili su učvršćenju njene vlasti i obogaćenju njenih vlastodržaca. Hrvati nisu od toga ni mrvice dobivali, jer su sve investicije u Hrvatskoj stotruko preplatili porezima i plaćanjima svake vrsti. Obveze, koje su iz toga za Jugoslaviju proisticale, ne samo da ne obavezuju Hrvatsku, jer u njihovom primanju nije dobrovoljno sudjelovala, nego bi upravo nemoralno bilo zahtijevati od Hrvatske, da plaća građenje i učvršćivanje zidina na vlastitoj tamnici.

Mi smo stresli tiranski jaram ša sebe. S njime smo stresli sve što je bilo s tim jarmom u nekoj vezi. On je nestao netragom u prošlosti kao ružan san.

Danas smo mi sami svoji gospodari, i u stanju smo slobodno dati svoju riječ i održati je.

Samo iz naše slobodno date riječi proističu i naše obveze

9. Sreća i blagostanje hrvatskog naroda

Hrvatski narod ima pravo na blagostanje i sreću kao cjelina, a isto tako ima pravo i svaki pojedinik Hrvat kao član te cjeline. Ta sreća i to blagostanje mogu se oživotvoriti i ostvariti za narod kao cjelinu i za pojedince kao članove te cjeline u posve samostalnoj i Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, pa stoga ona ne smije i ne može biti sastavnim dijelom u nijednom obliku ni jedne druge državne tvorevine.

Cijelo je čovječanstvo nepregledni i beskonačni niz tražilaca sreće kroz stoljeća. U sreći i blagostanju jest smisao i razlog svih ljudskih napora i uspjeha. To je pokretač velikih težnji i nastojanja, kojima su se zanosila i u kojima su se iscrpljivala bezbrojna pokoljenja. U težnji za srećom i blagostanjem nalazimo ključ napretka, kulture i uljudbe od postanka svijeta. To je u krajnjoj liniji konačni cilj svakog čovjeka i svakog naroda. Ljudi su stvorili najraznoličnije zajednice, okupili se i združili, da bi im život bio lakši, budućnost sigurnija, sreća stvarnija, blagostanje veće. Mjerilom vlastitog boljitka ljudi i narodi prosuđuju stanje, u kojemu se nalaze, događaje, koji se oko njih odigravaju. Po tom mjerilu upravljaju svoj život, rad i nastojanje.

Nu dok svaki član neke narodne zajednice mora potragu za srećom i rad na vlastitom blagostanju uskladiti, ograničiti i staviti u okvir narodne sreće i blagostanja, dotle je narod ograničen samo poštivanjem tuđih prava, a inače je potpuno slobodan u razvitku i napredovanju. I dok pojedinom čovjeku može njegova narodna zajednica staviti granice napretku i skućiti blagostanje u općem narodnom probitku, dotle te granice ne može i ne smije nitko staviti jednom narodu.

Sreća i blagostanje jesu sveta prava i hrvatskog naroda i svakog pojedinog Hrvata. I dok svaki Hrvat smije tražiti sreću i blagostanje samo u okviru sreće i blagostanja naroda, hrvatski narod mora svoju sreću i blago: stanje tražiti, i može je naći samo u vlastitoj državi. Država je prvi i jedini jamac sreće i blagostanja cijeloga naroda i svakog pojedinca.

Mi smo imali nekih istaknutih ljudi, koji su kroz minula stoljeća nastojali hrvatski narod uvjeriti, da mu može biti lijepo i dobro u zajednici s drugim narodima, u čijim je rukama dobrim dijelom ležala sudbina Hrvatske. Bilo ih je, koji su se tako privikli na tuđe jaslje, da su, svom narodu potpuno okrenuli leđa, smatrajući njegovu sudbinu tim boljom, čim su njihovi želuci bili puniji. Nu narod se nije mogao priviknuti na tuđu zdjelu čak ni onda, kad je bila puna, a pogotovo ne na polupraznu ili sasvim ispražnjenu, kako mu se mnogo puta dogodilo.

Narod je uvijek dobro osjetio, tko ga želi prevariti, a imao je uvijek pametnih i poštenih sinova, koji su ga znali i umjeli u najodlučnijim časovima na pravi put svratiti. Vidio je on dobro ljepotu i bogatstvo svoje zemlje i znao je, da se mnogi za Hrvatsku ne bore, da bi joj koristili, već da bi sebi njezino blago pribavili.

»A, zašto da drugi mojim imetkom upravlja, a mene mrvicama hrani? Ja želim i moram svojom kućom upravljati i njezinim bogatstvom raspolagati. Bude li mi dobro, i pravo je, da

sam svoje dobro uživam, bude li mi zlo, ne ću se kajati, jer mi ni danas nije bolje, a znat ću barem, da sam svoj na svome«. Tako je narod zaključivao, dok; su drugi njegovim dobrom raspolagali.

Narod se u ovom svojem rezoniranju nije prevario, jer je njegova mudrost od pamtivijeka, a iskustva sabrana kroz stoljeća.

Sjeća se on, kako je za svakoga krv prolijevao i za obranu tuđih zemalja živote davao, dok su komadi njegove rođene grude kao živo meso bili trgani i pustošeni. Zna on dobro, da su se na njegovim pitomim poljima tuđinski gavani šepirili, a on je mukom i trudom zarađivao kruh svakidanci na zemlji, koju je svojim znojem toliko puta natopio, a nije je smio svojom nazvati. Vidio je, kako se sporo grade ceste, kad im je tuđin graditelj, kako se malo javnih zgrada podiže, kad im tuđin zidove zida, kako su rijetki bunari, jer ih je tuđin trebao kopati, Kako su gole vrleti, jer čekaju da ih tuđin pošumi. Iz godine u godinu borio se je bezuspješno protiv nabujalih rijeka, jer je o tuđinu ovisila njihova sredidba. Uzalud je tražio pomoći zaraženim vinogradima. Tuđin nije za njihovo sačuvanje mario. Mnoga su mu djeca bez škole bila. radnici bez posla šetali, propali obrtnici uz zahrđali alat sjedili, gladni sveučilištarci u sušici propadali, intelektualci godinama na službu čekali. Tuđin i opet tuđin kriv je bio uvijek svemu zlu, jer je samo na našoj propasti osnivao svoje blagostanje.

Zadnjih desetljeća hiljade snažnih mladih Hrvata otišlo je preko mora obrađivati tuđu zemlju, kopati tuđa polja, svojim radom podizati tuđe blagostanje, služiti tuđim probitcima. U svojoj zemlji, kojom je stranac upravljao, ne nađoše kruha ni posla, iako su zapuštena sela, neobrađene zemlje, zanemareni vinogradi, dobro i podatno more vapili za marljivim rukama, pružali svoja bogatstva, nudili upravo blagostanje i sreću svima, koji žele raditi.

Naše obale, koje iz šuma morskih valova razabraše našu stoljetnu slavu i naše beskonačne muke, vidjele su ogromne trupine velikih lađa, koje su nezasitno gutale hrvatsku mladost, da je odvezu u nepovrat, koje su pile neumorno hrvatsku krv, da se nakon nekoliko mjeseci vrate po novi teret robija, pa novi danak u krvi. Čule su te strpljive i drage obale jecanje i ridanje zbog teških rastanaka, upile su bezbroj prolivenih suza ostavljenih majki i sestara, žena i zaručnica, kojima je varava nada' bila jedina utjeha. Nu te obale čuše jecaje, koje mi ne čusmo, niti ih možemo čuti. Čuše jecaje, duboke i mukle, hrvatske zemlje, koja je plakala za izgubljenim sinovima, i koju ni varava nada nije tješila. Čule su tihi plač ostavljene majke Hrvatske, koja nije mogla zadržati svoju djecu i spriječiti mrskim sumornim lađama, da ih odvezu u nepovrat. Istovremeno su se pak došljaci i uljezi širili po najplodnijim hrvatskim krajevima, osnivali svoja naselja, otimali nam najbolju zemlju, prodirali u prirad, rastakali zdrave narodne snage i pasjom odanošću služili grobarima Hrvatske.

Bilo je kod nas naivnih, pa su govorili, da je dovoljna narodna svijest, da se odupremo tuđinskom presizanju i prodiranju na naše tlo. Pokazalo se je, da visoka hrvatska svijest nije mogla mnogo naškoditi onima, iza kojih je stajala moć vlastodržaca. Ona je doduše dovela do pobune i otpora, no taj je bio skršen i, ako je trebalo, u krvi ugušen.

Drugi su smatrali, da ćemo se zla riješiti, premda nemamo državne vlasti u rukama, ako dobro organiziramo i čvrsto povežemo narodne redove. I to se je pokazalo krivim, jer od naše

narodne jedinstvenosti nismo mogli nikako napraviti metlu, da pometemo to tuđinsko smeće.

Treći su opet smatrali, da ćemo i bez vlastite države postati gospodari svoje kuće i tvorci vlastite sreće i blagostanja, ako naši prvaci budu sudjelovali u vladi neprijateljskih vlastodržaca, koji su gospodarili Hrvatskom. Ubrzo su ti politički slijepci doživjeli gorko razočaranje, jer su vajni prvoborci hrvatski u tuđinskoj vladi zamuknuli, čim su u nju ušli jednima su bili napunjeni džepovi, a drugima jednostavno začepljena usta. Oni pak, koji su smatrali, da naši narodni probiteci mogu biti sačuvani samo u vlastitoj državi, i da ona jedina jamči sreću, blagostanje i napredak hrvatskom narodu, nisu nikada mogli glasno govoriti. Nu njihov tihi šapat išao je od usta do usta, od ognjišta do ognjišta, od sela do sela, i ispunio doskora cijelu Hrvatsku. Za njima su bjesomučno tragale čete dvonožnih i četveronožnih policijskih pasa, glave su njihove imale manju vrijednost nego glave divljači, patnje su njihove bile nečuvane, nu posao njihov nije nitko mogao omesti. Govor njihov bio je blizak narodnoj duši, koja je u sebi nosila duboko ucijepljenu ideju, da bez vlastite države nema smirenja ni sreće, nema rada ni blagostanja.

To duboko uvjerenje, koje je prožimalo našu borbu, davalo ustrajnosti Ustašama, čeličilo odlučnost i borbenost Poglavnika, danas smijemo javno izraziti, pred svijet iznijeti i na oslobodilačke barjake, koji konačno slobodno vijore, ispisati.

Mudrošću i brigom Poglavnikovom hrvatski je narod već od prvih dana opstanka Nezavisne Države Hrvatske mogao osjetiti, kakvu blagodat predstavlja vlastita država. Primijetio je odmah što znači, kad se njegovi vlastiti sinovi za njega brinu, njegovim dobrima upravljaju, njegovo blagostanje podižu. Nesigurna vremena i rat spriječili su, da se položaj svakog pojedinog Hrvata vidljivo popravi, nu putevi, koje je svojim dosadašnjim radom i nastojanjem zacrtao Poglavnik, dokazuju bjelodano, da će Hrvatska snažnim koracima poći svom sređenju i napretku, čim položaj u Evropi i svijetu dozvoli poklanjanje veće pažnje unutarnjoj izgradnji zemlje i pruži u tu svrhu bolje mogućnosti.

Država nam je čarobni zlatni ključ, koji otvara vrata i pristup svim bogatstvima i dobrima naše zemlje. Prestala su tuđinska izrabljivanja i bogaćenja na račun našega znoja i naših žuljeva. Sve što naša zemlja daje, naše je. Za nas se žuti klasje u polju, za nas se trgaju kukuruzni klipovi, mi siječemo stabla naših šuma, naše su rudače u utrobi hrvatske zemlje, naša je riba u Jadranu, koji plaće naše obale.

Mi smo stvaraoci svoje sreće i blagostanja, jer smo gospodari svoje države. Ne proističe li dakle iz ovog jasno, da naša država mora uvijek ostati samo naša? Zar bi se mogao naći u budućnosti i jedan pametan razlog, da dobrovoljno svoju državu učinimo sastavnim dijelom neke druge države, kad imamo na umu kakve nas žalosne uspomene vežu sa prošlošću, dok smo živjeli u zajednici s drugim narodima? Da li bi mogao opet netko doći na pomisao nekakvog sumnjivog ujedinjenja, kad se sjetimo krvavih posljedica takve besmislene ideje?

Do jučer je mogao svatko javno škoditi narodnim probitecima, rušiti temelje, na kojima počivaju hrvatska zemlja i narod, udarati na sva naša načela i zasade, pljunuti na svaku našu svetinju. Do jučer su mogli slobodno govoriti svi krivi proroci, glupi političari, lažni

domoljubi. Do jučer je sve bilo moguće učiniti protiv opstanka hrvatskog naroda i stvaranja hrvatske države.

Nu hrvatski je narod učinio svemu tome kraj. Njegov je opstanak osiguran, a hrvatska je država stvorena. Metla koja čisti sve što nije hrvatsko radi neumorno. Riječ pak imaju najbolji, najumniji i najradiniji sinovi Hrvatske, jedini, koji prije stvaranja hrvatske države nisu smjeli govoriti. Oni će svojim radom dokazati hrvatskom narodu, kako je sretan i spasonosan put odabrao pridonoseći najteže žrtve za stvaranje Nezavisne Države Hrvatske. Ta će se pozitivna iskustva pridružiti negativnim! i crnini uspomenama na vremena, kada je Hrvatska kao prikripina ili kao kolonija životarila u raznim državnim sklopovima i zajednicama. Hrvatski će narod osjetiti, da Nezavisna Država Hrvatska predstavlja konačni cilj, za kojim je stoljećima težio, da mu nezaboravni Otac Domovine nije geslom: Bog i Hrvati! kazao ništa novo i nepoznato, već u dvije riječi sažeo njegovu političku mudrost.

Znat će da mu je Starčević u svojim djelima i svojem radu izrazio njegov nacionalni *Credo*, a Poglavnik svojom borbom taj *Credo* ostvario.

10. Vrhovničko pravo hrvatskog naroda

Hrvatski narod ima svoje vrhovničko pravo (suverenitet), po kome on jedini ima vladati u svojoj državi i upravljati sa svim svojim državnim i narodnim poslovima.

Dugo je vremena u svijetu postojalo uvjerenje, da kraljevskim porodicama pripada puna i ničim ograničena vlast nad zemljom i narodima. To su uvjerenje i same kraljevske i uopće vladalačke porodice podržavale, smatrajući zemlje, kojima su vladale, svojom posebničkom svojinom. Redovna je pojava bila, da nekakva princesa, ih kneginja donese mužu kao miraz neku zemlju ili pokrajinu. Gdje nije bilo muške glave u porodici, znala je djevojka kraljevske krvi čitave države donijeti kao miraz. I tako dok se danas zna kakvim ratom rješavati pitanje posjeda neznatnih područja, prije se je sudbina čitavih država rješavala — ženidbom. Uvjerenje, da smiju svojim zemljama raspolagati po miloj volji, bilo je tako duboko, da su neki vladari trgovali gradovima i pokrajinama.

Nu s oblikovanjem naroda i stvaranjem narodne svijesti, došlo je do novih shvaćanja o ulozi vladalačkih kuća i važnosti narodne volje. Najprije su velikaši skućili vlast kralja, a zatim je narod skućio vlast velikaša. Ideolozi i tumači novih shvaćanja doskora su utvrdili i svijetu objasnili činjenicu, da je narod jedini nosilac vrhovničkog prava (suverenosti), koje on ostvaruje u vlastitoj državi preko ljudi, koji uživaju njegovo povjerenje i ustanova, koje je sam posredno ili neposredno stvorio. To načelo, koje nitko nije mogao pobiti ni oboriti, predstavlja osnovni zakon, na kojem se temelje sve moderne države.

Dok se prije lutalo u potrazi za pravim nosiocem vrhovništva, danas smo na čistu, da buduće stoljeće ne će promijeniti naše stajalište, da jedino narod može biti nosiocem vrhovništva, i da mu tu vrhovničku vlast ne može više nitko oduzeti iz ruku.

Odpada prema tome ne samo pojava, da protiv narodne volje vlada bilo koji čovjek, zajednica ili ustanova, nego i mogućnost, da jedan narod stekne moralno pravo na vrhovništvo nad nekim drugim narodom.

Pravo hrvatskog naroda, da vlada sam sobom, ne moramo nikome dokazivati. Dovoljno je dokazati, da Hrvati kao narod postoje, i da imaju sve oznake zasebnog naroda. Time je odmah dokazano njegovo pravo, da bude sam nosilac vlastite vrhovničke vlasti, koju ne može nitko drugi na temelju bilo kakvog načela za sebe svojatati. Čovjeku se može postaviti skrbnik, ali narodu ne, jer ako je nekom narodu potreban skrbnik, tada to više nije narod.

Polazeći s ovog jedino istinitog stajališta, možemo pravo prosuditi veličinu izdaje onih hrvatskih izroda, koji su silom htjeli hrvatskom narodu nametnuti staratelja u bilo kojem obliku proglašavajući vlastiti narod nezrelim, da sam sobom upravlja. A hrvatski je narod bezbroj puta dokazao, da je sposoban sam sobom upravljati ne samo u vlastitoj državi, što i svaki drugi narod znade, nego i u najtežim prilikama bez države i obrane, kada su drugi narodi netragom nestajali.

Tu zrelost dokazuje cijeli hrvatski narod svojim držanjem i svojim radom u mladoj tek stečenoj državi.

Da bi narodna volja došla do pravog izražaja kod upravljanja državom, mislili su demokratski teoretičari i političari, da treba svako malo vremena pozivati narod, da glasovanjem izabere ljude svog povjerenja. U što se je izrodilo to biranje, znamo dobro svi, koji smo bili svjedoci,

pritiska, laži, varanja, nasilja, kojim se je vlast služila, da prisili narod izjaviti se »dobrovoljno« njoj u prilog. Krivotvorenje narodne volje bio je glavni cilj svih »demokratskih« izbora.

Ako su izbori tekli normalno bez pritiska i krađe glasova, narod je imao prilike glasovati slobodno za jednoga od kandidata. Ako nije ni jednog kandidata smatrao dostojnim svojeg povjerenja, narod je bio bespomoćan. Mogao se je doduše ustegnuti od glasovanja, ali time ipak nije njegova volja došla do izražaja.

Izabrani zastupnici odlazili su u parlament puni zahvalne pokornosti svojoj stranci, koja ih je kandidirala i ravnodušnosti prema brigama i potrebama naroda, čije su povjerenje stekli.

Mnogim je zastupnicima jedina veza s narodom bilo trčkanje, podmićivanje i besramno varanje birača pred izbore. Stekavši mandat uz najveće napore i troškove, brojni su narodni oci mislili samo na to, kako će si mandat sačuvati u budućnosti. To je bila glavna briga svakog zastupnika kao pojedinca i svake stranke.

Najjača stranka ili koalicija više stranaka, koje su zajednički sačinjavale parlamentarnu većinu, imala je vladu u rukama. Takva je vlada uvijek nastojala promicati probitke stranke ili skupine stranaka, koje su je podržavale. To je bio uvijek osnovni zakon i najvažniji cilj rada i nastojanja svake vlade. Tko je tu pitao za opće narodne probitke! Ta oni ni jesu nikome ni na pamet padali. Zašto bi konačno vlada svojim radom morala pokazati, da je narodna. Nju je narod birao, i to je valjda najbolji dokaz, da je zbilja narodna.

U »demokratskim« zemljama znalo se često dogoditi, da je bilo postavljeno pitanje provođenja nekih mjera koje su narodu bile vrlo potrebne, ali ih narod u svojoj neobaviještenosti nije volio.

To je bilo dostatno, da besavjesni članovi parlamenta ustanu protiv takvih mjera tobože u ime slobode naroda, a u stvari, da steknu popularnost i osiguraju si ponovni izbor.

Budući pak da su svi svoje mandate, uz rijetke iznimke, ljubomorno čuvali, propao je svaki, pa i najpametniji prijedlog, ako je postojala bilo kakva sumnja, da se širokim slojevima ne će svidjeti.

Iz ovih razloga je vlada birana na temelju narodnih izbora vrlo rijetko bila prava narodna vlada, jer je vrlo; rijetko bila pravi i dosljedni izvršavatelj narodne volje i čuvar njegovih stvarnih probitaka.

*

Mi idemo danas novim putevima. Ne borimo se za glasove, niti se oslanjamo na sumnjivu parlamentarnu većinu. Oni, koji su imali glasove hrvatskog naroda, zna! su u prošlosti svojim političkim djelovanjem dokazati, da su nenarodni i protunarodni. Oni su se uvijek borili za svoje položaje, a ne za stvarno vrhovništvo hrvatskog naroda.

Izborima se to narodno vrhovništvo nije moglo ostvariti, no se ostvaruje jedino preko vlade, Koja predstavlja izraz narodne volje i koja se ne rukovodi brigom za izborničke kuglice, nego težnjom, da se ravna samo prema probitcima cijeloga naroda i njegove države. Vlada, koja je

pogodila životni put naroda, te njime sigurno i nezaustavljivo kroči, narodna je, bez obzira, da li je bilo kakvim glasanjem izabrana, ili ne.

Svakome je danas jasno, da je borba za ostvarenje Nezavisne Države Hrvatske bila vjeran odraz prave volje i raspoloženja cijelog hrvatskog naroda. Nitko pametan ne će u to sumnjati, da je danas nepokolebiva volja hrvatskog naroda svoju državu učvrstiti i izgraditi.

Jedino uspješnu oslobodilačku borbu je vodio i hrvatsku državu ostvario Poglavnik. Zar bi itko drugi mogao državu učvrstiti i izgraditi bolje i sigurnije nego on? Jasno je dakle, da je Poglavnik provodeći u djelo ono, što narod hoće, dokazao, da je pravi tumač narodne volje, ostvaritelj njegovih težnja, te prema tome od naroda označeni nosilac vrhovničke vlasti u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. To je narod jasno dokazao u svim dosadašnjim javnim manifestacijama, iako Poglavnika nije izabrao ni na jednim općim izborima.

Netragom su nestali oni, koji su vladali protiv naroda, i ako su za njih pale biračke kuglice. Oni ni jesu ni radili na ostvarenju vrhovničkog prava hrvatskog naroda. Poglavnik ga je jedini ostvario i on ga nosi u ime naroda, koji danas zaista vlada.

To vrhovničko pravo, koje danas hrvatski narod ima, proteže se bez ograničenja na sve narodne i državne poslove. On svoje vlasti ni svojih prava ne dijeli s nikim, niti će ikada pristati da ih dijeli, jer zna dobro, da je okrnjena vlast nikakva vlast.

Narod preko svojeg Poglavnika jednako odlučuje o odgoju svoje djece, unapređenju svojih polja, sredidbi rijeka, stvaranju vojske, organiziranju prometa i trgovine.

Ništa danas ne izmiče njegovoj vlasti, niti joj se može suprotstaviti u njegovoj državi.

Bog, pa hrvatski narod, odlučuju u njoj i odlučivat će, dok bude Nezavisne Države Hrvatske.

11. Bog i Hrvati

U hrvatskim državnim i narodnim poslovima u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj ne smije odlučivati nitko, tko nije član hrvatskog naroda. Isto tako ne smije o sudbini hrvatskog naroda i hrvatske države odlučivati ni jedan strani narod ni država.

Živeći niz stoljeća u zajednici s drugim narodima, hrvatski je narod imao prilike iskusiti, što znači kad tuđin zapovijeda. Visoki državni dužnostnici, činovnici i mali slugani države prekrivali su poput buha, moljaca ili drugih štetočinja Hrvatsku. Punili su svi redom vlastite džepove, dolazili goli i bos, vraćali se kao gavani.

Usporedo s njima uvlačili su se tiho i neprimjetno, paraziti svih dlaka, priljepljivali se na narodnu kožu, da s nje više nikada dobrovoljno ne siđu. Radi lakšeg sisanja narodne krvi neki su se od njih tako pritajili i prilagodili svojoj sredini, da ih je površna okolina počela smatrati Hrvatima, ili barem poluhrvatima, I oni su sami nastojali, da se to mišljenje proširi, te da u njihovo hrvatstvo nitko ne sumnja. Ušavši ponajprije u priradni život Hrvatske, prodrli su uskoro u kulturni, a konačno i u politički. Pažljivo, da ne izazovu sumnju i pobunu, a opet drsko i bezobzirno, otimali su se o razne političke dužnosti i položaje. Zahvaljujući teškoj situaciji, u kojoj se je hrvatski narod nalazio, znali su se dovući do najutjecajnijih mjesta. Tada je tek postajala bjelodanom nacionalna negativnost njihove rabote i šteta, koju su narodu nanosili već samim zauzimanjem visokih položaja.

Strance, koji su vodili hrvatsku politiku, ili imali jačeg utjecaja na hrvatski narodni život, možemo podijeliti u dvije skupine.

Jedni su se prema hrvatskom narodu odnosili uvijek tuđinski i neprijateljski. Oni su svjesno radili i nastojali skršiti žive narodne snage, sapeti Hrvatsku i onemogućiti joj razvitak i napredovanje, umrtviti hrvatski narodni osjećaj i od Hrvata stvoriti bezličnu masu, koju se može bilo kojim imenom okrstiti. U mnogo slučajeva oni nisu krili svoju mržnju i odvratnost, koju su osjećali prema narodu, na čijoj su grbači živjeli. Njihovi osjećaji i riječi, djelovanje i pothvati bili su rukovođeni u krv usisanom težnjom, da hrvatski narod izbrišu, unište.

Drugi su pak iskreno zavolili hrvatski narod, prilagodili se njegovim običajima, prigrlili njegove težnje, sudjelovali često u borbi za ostvarenje njegovih prava. Oni su iskreno želili, da budu pravi Hrvati, i takovima su se i osjećali. U njihovom radu vodila ih je samo misao čuvanja probitaka hrvatskog naroda. Bilo je među njima i velikih ljudi, čijim se imenom može hrvatski narod ponositi. Mnogi su na kulturnom polju stekli neprocjenjivih zasluga. Nu i ovi su se u vođenju narodnih poslova i upravljanju narodnom sudbinom pokazali negativnima. Njihovo porodično stablo nije imalo hrvatskog korijena, i nije crpilo snagu iz hrvatske zemlje, hrvatske prošlosti, hrvatske duše. Oni nisu imali osjećaja za stoljetne zakone hrvatskog narodnog života i opstanka. Nisu poimali tajnu unutrašnje gradnje naroda, kojemu su se oni, makar s najboljim željama i težnjama tek izvana pripojili. Tako se je dogodilo, da su ti posinci hrvatskog naroda zanosili planovima i idejama, kojima se ne bi mogao nikada zanijeti pametan i pošten Hrvat. Te su ideje promicali u narodu naturivali svom snagom svojeg

intelektu, volje i ugleda u narodu. Narod pak poznavajući veličinu njihova rada na drugim područjima, nije mogao ni naslutiti težinu njihovih zabluda. Poveo se je kadikad za njima, oglušivši se glasu vlastitih sinova, koji su ga uzalud opominjali na opasnost, koja mu prijeti. Kada su pak loše posljedice tog zastranjivanja bile očite, bilo je već prekasno izbjеći ih. Sjetimo se samo jugoslavenstva.

Ne pamti se u povijesti, da je neki narod htio odreći se sebe sama, da bi se utopio i nestao u nekakvom izmišljenom, nepostojećem narodu. Tu je zabludu hrvatski narod skupo platio i krvavo ispaštao, iako se nije ni na čas njom zanio ni s njezinim oživotvorenjem pomirio. Najcrnje razdoblje naše povijesti vezano je uz tu drsku negaciju hrvatske narodnosti i državnosti. Glavni pak predstavnici i promicatelji te ideje među Hrvatima bili su stranci po krvi. Neki od njih širili su tu ideju smatrajući se uz to dobrim i poštenim Hrvatima. Krv i zemlja hrvatska nisu iz njih govorile, i oni su u najboljoj namjeri zabludili. A u tome i leži najteža osuda njihova djelovanja i ozbiljna opomena narodu, da vođenje svoje politike i uopće čuvanje svih svojih probitaka povjeri samo vlastitim sinovima, krvi svoje krvi i grumenu vlastite zemlje.

Usprkos svoje ljubavi prema Hrvatskoj i stvarnih zasluga za Hrvatsku na raznim poljima, ti poluhrvati nisu znali pronaći pravi životni put hrvatskog naroda. Nisu znali osjetiti bilo narodno, pogoditi njegove težnje i potrebe.

To znači, da se treba čuvati njihova utjecaja, i kad su najpošteniji.

Tu nalazimo razlog i smisao ustaškog načela, koje traži, da u Hrvatskoj odlučuju samo oni, koji su po koljenima i po krvi članovi hrvatskog naroda. Osim gore iznesenog razloga, koji je značajan i važan, tu dolazi u pitanje i narodni ponos. Svaki narod sposoban za život mora imati dovoljan broj vlastitih sinova, koji će ga voditi i njime upravljati. Narod koji priznaje, da nema dovoljan broj sposobnih vlastitih sinova, dokazuje, da je zreo za propadanje. Hrvati su u školi života položili sjajno i u najtežim prilikama ispit o svojoj životnoj sposobnosti. Pao je na životnom ispitu samo onda, kada su taj ispit u njegovo ime polagali novostvoreni, nesigurni i neizgrađeni poluhrvati. Sada pak mora u svakoj prilici dokazati, da ima dostatan broj svojih dobrih i pametnih sinova, koji znaju kako će upravljati narodom i voditi državu, koji ne moraju mučno istraživati što narod misli, želi i hoće, jer im narodna duša govori iz njih samih. Krv i zemlja hrvatska, pređi i ognjište hrvatsko neprolazne su vrednote, bez kojih nema opstanka ni napretka ni pojedincu ni narodu. Dušu narodnu ne može nitko u sebe pretočiti, ako je nije s krvlju i zemljom očinskom i mlijekom majčinim u sebe upio.

Otklanjajući dakle kao opasnu i pogubnu misao, da stranac vlada u Hrvatskoj ili utiče na vođenje narodnih poslova, otklanjamo pogotovo već i sami ideju, da u Hrvatskoj vlada bilo kojim sredstvom ili načinom bilo koji narod osim hrvatskog. Danas u našoj narodnoj državi čini nam se besmislenim svako raspravljanje o tom pitanju. Jasno je, misli svatko od nas, da ni jednom Hrvatu nije MI na kraj pameti dozvoliti bilo kojem drugom narodu da vlada u Hrvatskoj. Nu prošlost je naša svima nama u svježoj uspomeni. Znamo dobro, da se je pitanje vladanja drugih naroda nad nama pojavilo više puta u raznim oblicima tokom naše povijesti. Sa svih je strana bilo presizanja na naše tlo i težnje, da nas se slomi i pokori. Digoše se neki mudrijani, koji su počeli javno raspravljati, čiji će jaram biti lakši i ugodniji,

kao da biloj kakav jaram može biti lak ih ugodan. Pljuvali su tako neki hotimice, neki nehotice na čast i ugled hrvatskog naroda. Bacali su u zaborav njegovo junaštvo, koje je Evropu zadivilo i njegovu gordost, koju su junačka djela izazvala. Zbog njihova kukavičluka bivao je hrvatski narod obasipan prezirom i pogrdama, od neprijatelja, koji su ga do jučer poštivali. Mnogi, pa i mudri hrvatski sinovi tražili su od naroda, da se jednom tlačitelju prikloni, da bi se od drugog obranio. Nitko pak nije mogao odgovoriti na pitanje, kako će se Hrvatska otresti onog tlačitelja, kojemu se prikloni.

Ti vajni savjetnici i nadripolitičari nisu se nikada mogli složiti niti u tome, kojemu se tlačitelju treba prikloniti. Trgali su se bjesomučno, da hrvatski narod navedu na odabiranje onog jarma, koji se jednima ili drugima dopadao. Tragikomična je bila ova borba, a žalostan položaj naroda, koji je jednako trebao ostati u ropstvu, dobio ili izgubio bitku.

Providnost je tada u jednom od najtežih razdoblja dala hrvatskom narodu dra Antu Starčevića. On se je izdigao visoko iznad sitničavog politikantstva i mešetarenja svetim i vječnim narodnim idealima. On je točno vidio, da hrvatski narod nema ništa od borbe za promjenu jarma, već da se mora uhvatiti u koštac sa svima tlačiteljima, a za postignuće potpune slobode i nezavisnosti. On se nije dao na besplodno istraživanje, koji će nam gospodar biti blaži ili popustljiviji, već je postavio sveti i uzvišeni princip, da u Hrvatskoj vladaju samo Bog i Hrvati. Njemu je bilo do toga, da Hrvatska bude slobodna i sretna, pa makar bila samo uru dugačka i uru široka, a u njoj samo pet Hrvata.

Nema dakle nagodbe ni sporazuma s nijednim uzurpatorskim narodom. O našoj sudbini moramo odlučivati mi sami, i tko god nam u tom pogledu stane na put, neprijatelj je naše slobode i samostalnosti, te s njim nema pomirenja.

S takvim je načelima ušao u životnu borbu i sam Poglavnik, a Starčevićeva lozinka Bog i Hrvati, bila je njegov konačni cilj.

Nije ga smetalo, što je svoj život i budućnost svojih najbližih stavio na kocku. Nije zastao pred pomišlju, da je njegova borba tražiti od hrvatskog naroda teške i krvave žrtve. Poglavnik je divnom snagom i ustrajnošću išao putem, koji je Otac Domovine snažno zacrtao i u srca svojih vjernih duboko urezao.

S leđa hrvatskog naroda trebalo je skinuti dva jarma, dva gospodstva. Na političkom, nacionalnom polju trebalo je uništiti srpsku državnu vlast nad hrvatskom zemljom. Na gospodarskom polju trebalo je izbrisati kobni i svemoćni utjecaj židovstva, koje nas je pored srpstva tištilo.

Već smo dosta govorili o strašnom učinku srpskog vladanja nad Hrvatskom. Za vrijeme opstanka Jugoslavije imali smo dosta prilike upoznati sav jad i nevolju, koju može prouzrokovati vlast nekog drugog naroda nad hrvatskim. Protiv vlasti tog drugog naroda, bila je u prvom redu uperena ustaška oslobodilačka borba i čitavo političko djelovanje hrvatskog naroda. Praksa je dokazala, da nikakva utanačenja nemaju vrijednosti i da nikakve polumjere ne rješavaju pitanja od životnog značaja. Pogubnost Jugoslavije bila je očigledna, a borba

protiv vlasti i utjecaja srpskog ujedinila je cijeli hrvatski narod. Nestankom Jugoslavije skinuta je srpska vlast u Hrvatskoj s dnevnog reda.

Pitanje židovstva postavljalo se je međutim na drugi način.

Žilavi i razorni, podmukli i vanredno spretni, neprijatelji svih naroda osim svojeg vlastitog, Židovi su se poput opasnih nametnika hvatali tijela svih naroda, sisali ih i uništavali jednako gospodarski, kao i politički, kulturno i moralno. Nigdje nisu nastupali kao organizirana sila, a bili su najorganiziranija sila na svijetu. Iako im nije bilo ništa sveto, smatrali su svetim sve, što ih je vodilo konačnom cilju: gospodarskom izrabljivanju i zarobljavanju cijelog svijeta.

Njihov je utjecaj na gospodarski život u Hrvatskoj kao i u mnogim drugim zemljama bio toliko jak, da ih se je na tom polju moglo smatrati apsolutnim gospodarima. I kao što se bolest zahvativši jedan organ širi po cijelom tijelu, tako se je i židovska vlast u Hrvatskoj širila na sva tijela javnog života i djelatnosti.

Tvarna dobra, koja su Židovi otimali hrvatskom narodu i izvlačili iz hrvatske zemlje, nisu služila razvijanju priroda u Hrvatskoj, već su najvećim dijelom bila upotrijebljena za međunarodno židovsko poslovanje, ili su bila uložena u strane banke.

Na političkom polju nisu doduše djelovali u nikakvoj židovskoj stranci, jer su oni uvijek zazirali od otvorenog rada na bilo kojem području, ali su marljivo potpomagali sva protuhrvatska gibanja.

Na kulturnom polju kvarili su svim raspoloživim sredstvima dobar ukus javnosti promičući dekadenciju u svim pravcima. Oni su glazbu učinili divljaštvom, slikarstvo ruglom pravom umjetnosti, kazalište izložbom gluposti i svinjarija.

Na moralnom polju vršili su najpogubniju ulogu razaranja svih zdravih snaga, te su onemogućavali svako pošteno pregnuće i čestitu težnju. Dok su umjetnost pretvorili u običan razvrat, razvrat su dotjerali sebi prirođenom pokvarenošću do prave umjetnosti.

Osnovno načelo razvitka i napretka hrvatskog naroda nalagalo je, da se ti pogubni nametnici brzo i energično očiste s hrvatskog narodnog tijela. To je bio jedini pravi način uklanjanja njihovog pogubnog utjecaja na sav naš javni život i njihovog gospodovanja u našem gospodarstvu i prirodu.

Prošli su tužni dani nedavne prošlosti ostavivši na hrvatskom tijelu otvorene rane, koje po malo zacjeljuju, a u našim srcima bolne uspomene, koje iz dana u dan sve više izbljeđuju.

Krvavo smo platili naša iskustva, stoga moramo dobro paziti na pouke, koje iz tih iskustava povlačimo.

Djelatnost tuđinaca u hrvatskoj sredini bila je uvijek puna težnje, da se Hrvatsku oslabi, iscrpi, osakati. Dok je Hrvatska svim svojim sinovima dobra ljubljena majka, tuđincima je samo krava muzara.

To su jednako uvidjeli, — svaki u svoje doba, — i Otac Domovine i Poglavnik. Protiv tuđinske vlasti, bilo pojedinaca, bilo naroda, borili su se obojica svim tjelesnim i duševnim snagama.

Nu dok je Otac Domovine dao nauk, a nije ga mogao ostvariti, Poglavnik je idealnim zanosom prihvatio Starčevićev nauk i željeznom ga snagom proveo u djelo.

Starčević, gordi hrast hrvatske šume, o koji su udarale sve političke bure i oluje onog vremena, duhovni je otac Poglavnikov. Iz njegova velikog načela: Bog i Hrvati, Poglavnik je obradio jedanaesto načelo Hrvatskog Ustaškog Pokreta. U Poglavnikovim riječima, da Hrvatskom smije vladati samo Hrvat sažet je i izražen cijeli Ante Starčević.

Ova su dvojica muževa Ideja i Djelo hrvatske nezavisnosti i samosvojnosti.

12. Seljaštvo temelj države

Seljaštvo je temelj i izvor svakog života, pa je kao takav pravi nosilac svake državne vlasti u hrvatskoj državi. I kraj toga svi stalež hrvatskog naroda sačinjavaju jednu narodnu cjelinu, budući da ostali staleži u hrvatskom narodu, čiji su članovi pripadnici hrvatske krvi, imaju ne samo svoj korijen i porijeklo, nego i trajnu obiteljsku vezu sa selom.

Tko u Hrvatskoj ne potječe iz seljačke obitelji, taj u devedeset slučajeva od stotine nije hrvatskog porijekla ni krvi, već je doseljeni stranac.

Kad bi se nekoga od nas zapitalo, tko je seljak, sigurno bi mnogi bez razmišljanja odgovorio: to je čovjek koji obrađuje zemlju. Taj odgovor ne bi bio netočan, kad bi se uzela u obzir samo materijalna strana tog zanimanja. Seljak je zaista čovjek koji obrađuje zemlju. Pa ipak svi mi osjećamo, da je ta definicija nedostatna, i da se pod pojmom seljaka krije još nešto više.

Zamislimo čovjeka, koji je bio postolar u gradu. Posao mu propao i on se prihvatio obrađivanja zemlje. Da li je on seljak? Svi mi imamo utisak, da nije, i ako obrađuje zemlju kao svaki drugi seljak.

Da li je seljak čovjek, koji živi na selu? Ni to ne, jer u selu imamo i župnika i učitelja, i trgovca i pisara, pa ih nitko ne naziva seljacima.

Da se ne smatra seljakom možda onoga, koji se je rodio na selu? Ne možemo se ni time zadovoljiti, jer ima mnogo ljudi rođenih na selu, koje je život odveo trbuhom za kruhom, te su postali mornari, trgovci, zanatlije. Drugi su pak svršili škole i iščahurili se u liječnike, profesore ili odvjetnike, pa ni jedne ni druge nitko ne smatra seljacima.

Tko je dakle seljak?

Seljak je svaki čovjek, koji se je rodio na komadu zemlje, na njoj odrasao, dao joj sav život i u njoj trudan i umoran vječni počinak našao.

Seljak je čovjek čvrsto privezan uz rođenu grudu grobovima pređa, zvonikom crkve, u kojoj se je krstio, strehom rodne kolibe, u kojoj je odrastao, dragim komadom zemlje, s kojim su se već njegovi djedovi vjenčali, a koju će svetu vezu on na svoje unuke prenijeti. Seljak je pojam trajnosti i neprekinutosti narodnog života, i dok je njega i svete vatre njegova ognjišta, koje samo seljak nikada ne napušta, dotle je i naroda i domovine.

Seljak je predstavnik svega što narod znači u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. U njemu se kriju sve stvaralačke energije naroda, on je nosilac slave i stradanja, podnožje kraljevskom prijestolju, snaga borbe i pobjede, izvor života svim narodnim slojevima, čuvar narodnog duha i državnosti.

Što bi mi Hrvati značili, da nije Hrvatske? Sva naša povijest, veličina, stvaranje i napredak vezani su uz zemlju, na kojoj živimo, i bez nje ne bismo ništa značili. Bez nje ne bismo danas

uopće opstojali. Svaki je narod vezan uz zemlju, i bez njegove zemlje nema mu života. Tu pak organsku povezanost naroda i zemlje ostvaruje samo seljak svojom neograničenom ljubavlju prema dolu ili brijegu, s kojim ga je Providnost zauvijek vezala.

Gradovi doduše daju i stvaraju, ali oni također iscrpljuju i troše. Oni neprestano gutaju i traže uvijek nove hrane. Treba ih bez prekida dopunjavati i opskrbljivati. Oni su poput korisnih strojeva, koji proizvode potrebne nam predmete, ali ne mogu raditi bez hrane, koju im valja neumorno pribavljati.

Selo je pak čudesni nepresušivi izvor života. Neprestano stvara, neprestano daje, a nikad ništa ne zahtijeva, ništa ne uzima.

Seljaci neprestano obnavljaju gradski život, šaljući svoje sinove u najrazličitija zvanja, ali njihovi životni Izvori ne presušuju, njihova se ognjišta ne gase, a po njihovim njivama i poljima, šumama i vinogradima ima uvijek dosta marnih ruku, da njedrima majke zemlje izmame blagoslovljene plodove.

Ima u odnosu seljaka i zemlje čudne, tajanstvene mistike. Vara se onaj koji misli, da seljak prema zemlji, koju posjeduje, goji iste osjećaje kao, recimo, kućevlasnik prema svojoj palači. Ako se kućevlasniku pruži lijepa prilika, on će bez razmišljanja prodati svoju palaču, da kupi drugu. Veselit će se novoj udobnosti, položaju, rentabilnosti. I ni pomisliti ne će, da bi ga s prijašnjom kućom nešto moglo vezati.

Odnos seljaka prema zemlji je sasvim drukčiji. Ona je za njega poput živog bića, koje ljubi, s kojim živi, razgovara se, tuguje, veseli se. S njom mu je vezano, sve što pozna, iz nje vadi sve što mu treba, njoj posvećuje sve snage, koje ima. Zemlja mu je majka, o čijoj dobroti i podatnosti ovisi njegov život. Zemlja mu je draga, koju ne trga i ne lomi, kao što mi mislimo, već nježno miluje i plugom i motikom. Gladi je svojim pogledima, ljubi u svim snovima. Svake je godine obrađuje i redi kao nevjestu za vjenčanje. A kad je na jesen pritisnu teški plodovi, on ih sretan i zadovoljan pobire, da bi njegova zemlja lakše dišući mogla mirnije prespavati zimu.

U toj uskoj, intimnoj povezanosti seljaka i zemlje, koju povezanost samo njih dvoje potpuno razumiju, leži tajna trajnosti i vjekovne otpornosti cijeloga naroda. Iz te vjernosti seljaka zemlji proističe i vjernost zemlje seljaku, i ta njihova nerazdruživost jedini je pravi jamac nerazdruživosti hrvatskog naroda i hrvatske zemlje.

Tu nalazimo pravi i duboki smisao tvrdnji, da je seljaštvo temelj i izvor svakog života.

Dokle god siže naše poznavanje hrvatske narodne prošlosti, imamo se prilike uvjeriti, da je uloga seljaka u životu naroda, opstanku hrvatske države, borbi za očuvanje naših zemalja i obranu naših granica bila odlučna. Nitko ne može ni zamisliti slavu i moć naše narodne države, a da se ne sjeti hrabrih i snažnih seljaka ratnika, koji su uvijek znali spretno zamijeniti plug mačem. Samo njihovoj strpljivosti i volji, da postoje i na svojoj zemlji žive, moramo zahvaliti, što mnogi naši lijepi i bogati krajevi nisu bili od majke Hrvatske za uvijek otrgnuti, a njihov živalj iseljen i odnarođen. Njihova svijest i politička mudrost pronašle su instinktivno

pravi put u labirintu međunarodnih sukoba i zapletaja čak i onda, kad su učenici hrvatski sinovi zastranili.

Nitko nije mogao iz nikakvih knjiga naučiti ono, što su priprostim seljaku šaptali očinski grobovi, kućno ognjište, zemljica majka. Njoj je seljak htio ostati vjeran, pa makar na pragu rođenog doma sto puta život izgubio. Za nju se je uvijek neustrašivo borio, i njezin ga je duh uvijek pouzdano i dobro vodio.

Sigurno je, da ne bi imena naših junačkih velikaša zasjala i proslavila se nezaboravnim pothvatima, da nisu njihovi bezimena vojnici u svojoj ruci nosili snagu i na vrhu mača oštrinu borbenosti seljačkih sinova, koji su sa svojom zemljom bili tako čvrsto srašteni, da im je bilo lakše na njoj umrijeti, nego bez nje živjeti.

Vjera otaca, moralne zasade, narodne pjesme i običaji, djela, narodnog duha i uma, kulture i uljudbe, sve se je to jedino u seljaku duboko uvriježilo, njega učvrstilo, dušu mu oblikovalo i iz njegove oblikovane duše i oplemenjenog uma nanovo se rađalo, stvaralo i napredovalo.

Sve neprolazne narodne vrednote imaju u seljaku začetak i sigurno utočište, i nikad nisu probitci hrvatskog naroda, bilo tvarni, bilo duhovni, dolazili u pitanje, ako je iza njih stajala snaga često prezrenog, odbačenog, podcijenjenog i mukotrpnog, ali samosvjesnog, čestitog i umnog hrvatskog seljaka.

Svaka vlast mora se oslanjati na neku snagu. Te su snage dvojake: fizičke i duhovne. Budući da seljak predstavlja gotovo cijeli hrvatski narod, to on predstavlja i gotovo čitavu fizičku snagu hrvatskog naroda. Što se pak duhovnih snaga tiče, već smo gore istaknuli, da one u seljaku imaju svoj izvor, sigurnost svog opstanka, jedinu mogućnost razvitka i napredovanja. Bez seljaka ne bi tih moralnih snaga ni bilo.

Nepotrebno je stoga tumačiti, zašto seljaštvo smatramo prvim nosiocem državne vlasti u Hrvatskoj, jer smo i sami došli do uvjerenja, da svi preduvjeti za opstanak i vršenje te vlasti imaju izvor i utok u seljaštvu.

Tradicija te narodne vlasti stara je koliko i hrvatska povijest. Naši narodni vladari bili su već u najstarija vremena birani i svečano proglašivani na velikim narodnim saborima, gdje je dolazilo do izražaja ne samo mišljenje, i volja pojedinih moćnih velikaša, nego i širokih seljačkih slojeva, na čije se povjerenje svaki hrvatski vladar rado oslanjao. Ali i seljak je hrvatski rado izlagao svoja prsa za vladara, kojeg je sam birao, i za državu, u kojoj je on odlučivao.

Nu ta patrijarhalna i idilična sloga velikaša i seljaka trajala je dok je opstojala hrvatska država. Kasnije je nestala pod utjecajem novih, tuđinskih shvaćanja, koja su bila Hrvatskoj nametnuta, iako nisu odgovarala ni našem narodnom duhu ni našoj drevnoj predaji.

Feudalni sistem, koji je svakog velikaša učinio apsolutnim gospodarom svega živog i neživog u njegovoj zemlji, iskopao je jaz između plemstva i seljaka. Taj su jaz, stvoren umjetno i na nesreću cijelog naroda, mnogi dobri, svi jesni i dalekovidni hrvatski velikaši zatrpavali dobrotom i plemenitošću svojeg postupka, širinom pogleda i shvaćanja, znacima zahvalnosti

prema valjanim seljačkim suborcima, koji su isto kao i njihova gospoda izlagali život za Hrvatsku, iako su od života i od Hrvatske imali mnogo manje nego njihovi plemeniti gospodari.

Nu ti se gospodski pojedinci nisu mogli suprotstaviti općem shvaćanju i nazorima, prema kojima je seljak bio biće nižega reda, tako da se uvriježilo u cijeloj Europi smiješno vjerovanje, da ni krv plemićka nije crvena kao seljačka, već plava.

Uzmemo li u obzir, da seljak nije mogao mijenjati zemlje, pa prema tome ni svog gospodara, te da se na gospodareve postupke, nije imao kome potužiti, shvatit ćemo lako, koliko je morao prepatiti pod raznim silnicima, kod kojih je njihova moć razvijala samo bahatost i težnju za nasiljem.

To je često dovelo do krvavih seljačkih pobuna i ustanaka. I Hrvatska je imala svoju seljačku bunu, kojoj se stavio na čelo Matija Gubec, prototip seljačkog borca za čovječanska prava, energičan i požrtvovan, uman i borben. Njegova je buna ugušena u krvi, nu njegova žrtva nije bila uzaludna, jer je pokazala, da kao što je hrvatski seljak spreman boriti se za očuvanje hrvatskog naroda i cjelinu hrvatske zemlje protiv vanjskih neprijatelja, isto je tako spreman ustati za pravdu i poštenje, jednakost i bratstvo između svih narodnih slojeva. Krvlju je svojom Matija Gubec podučio mnoge hrvatske zabludjele velikaše, da je hrvatski seljak tako svjestan svojih životnih prava, da je za njih spreman i život pregorjeti. Ta krvava žrtva i nauk, koji iz nje slijedi, učinili su Matiju Gubca u hrvatskom narodu besmrtnim.

Nu ni ta teška vremena nisu seljaka otrgla od svete majke Hrvatske, niti umanjila njegovu neograničenu ljubav prema njoj. Usprkos svih nezaslužanih i nepravедno pretrpljenih muka i bolova, on je uvijek ustajao da brani tu zemlju, jer je bio svjestan, da mu ta njegova stoljetna draga, nije nikada ništa na žao učinila i da njihovu međusobnu ljubav ne može pomutiti bilo kakav pomahnitali Tahi, koji i tu tužnu zemlju baca u nevolju, progoneći i koljući njenog najboljeg, jedinog pravog sina, seljaka.

Vihor vremena odnio je stara stoljeća, stare ljude i stare nazore. U kulturnoj Evropi počelo je pomalo prodirati mišljenje, da je narod izvor snage i državne vlasti, a da je seljak srž i glavna sadržina naroda. Seljaku su nakon dugih stoljeća priznali, da je stvarni nosilac narodnosti i državnosti, što je on međutim bio i tokom svih onih stoljeća, kad mu to nitko nije priznavao.

Došlo je vrijeme, da ne bude više »glebae adscriptus«, kao rob privezan uz zemlju koju obrađuje, a kojom drugi gospodari, već da bude sam slobodan gospodar zemlje koju obrađuje i na kojoj živi. Vjekovnim mirom i spokojnošću primio je tu promjenu ne mijenjajući svoje navike, niti se odričući svojeg svetog, vječnog zadatka, čuvanja hrvatskog ognjišta.

Ističući moralnu i nacionalnu vrijednost seljaštva, zapali su neki hrvatski sinovi u nedavnoj prošlosti u zabludu suprotnu onoj, koja je pod feudalnim režimom nanijela seljaku toliko nevolje. Priznavajući seljaku svu vrijednost i zasluge, koje mu priznaje i Poglavljenik u ustaškim načelima, htjeli su seljaka podići protiv svih narodnih slojeva, a naročito protiv njegove inteligencije, koju su proglasili anacionalnom i pokvarenom. Ta je demagoška i podmukla promičba imala nekog uspjeha, i ubrzo se počeo stvarati jaz između seljaka i njegove vlastite

djece, čija je jedina krivnja u većini slučajeva bila, što su zamjernom voljom i požrtvovnošću svršili visoke škole, da bi svom vlastitom ocu, bratu, rođaku i susjedu koji ostadoše kod svojih plugova, bili svojim znanjem od koristi. Istina je, da je među njima inteligencijom bilo nevaljalaca, koji su svome narodu više škodili nego koristili. No to nije bio razlog da se zbog tog kukolja počupa i baci najfinija narodna pšenica, učena seljačka djeca, bez koje nema ni jednom narodu razvitka ni napredka, pa ni hrvatskom.

Nu lažni narodni dobrotvori nisu mnogo marili za prave narodne probitke. Oni su znali, da će moći raditi po svojoj volji, ako narodu oduzmu njegov mozak, njegovu poštenu inteligenciju. Ali svi jesni i pronicljivi hrvatski seljak nije išao na lijepak, kako se to očekivalo. Ta on je bio često spreman dati krvi ispod vrata, da mu jedno dijete svrši škole i postane svećenik, profesor, sudac, liječnik. Zar će on sada protiv te svoje djece, kojom se je uvijek ponosio, ustati za volju nekakvih sumnjivih demagoga, koji mu i suviše laskaju, a da bi smio njihovim pohvalama vjerovati i na njihove se riječi oslanjati?

Zar se je moglo seljaku, koji je doživio toliko zla od zaista pokvarene gospode, pomoći tako, da se uništi njegovo povjerenje i u poštenu inteligenciju? Ta on je svoje sinove otrgnuo od pluga i motike i poslao ih u školu, da mu što više koriste i pomognu, a ne da ih sasvim izgubi, i da im on sam postane prvi neprijatelj. Pa ako mu se jedan sin pokvario, on tada treba dvostruko više onog drugoga, a ne da se tada i njega odreče, i od sebe ga odbaci.

Dademo li se na proučavanje porijekla ostalih hrvatskih staleža, brzo ćemo ustanoviti da nijedan nije samostalno nastao niti se samostalno razvijao, već svi vuku svoje porijeklo izravno sa sela. Hrvatski narod ima tako malo starinom građanskoga elementa, da se taj upravo gubi pred mnoštvom seoskih sinova, koji neprestano obnavljaju i oživljuju gradove, prihvaćaju razna zanimanja, obavljaju svakakve poslove, uče se svim zanatima. Cijeli je dakle naš gradski živalj, u koliko je hrvatske krvi, seljačkog porijekla, i kad bismo mu oduzeli selo i seljaka, ne samo da bi ostao bez podloge i oslona kao čardak ni na nebu ni na zemlji, već bi ga ubrzo nestalo, budući da bez neprestanog priliva svježih seljačkih sila ne može uopće živjeti ni postojati.

Nije dakle samo duboka narodna i državotvorna svijest hrvatskog seljaka razlog, da on jednako ljubi i svojim neiscrpivim energijama podržava sve slojeve naroda, već i činjenica, da su svi ti narodni slojevi od seljačkog tijesta umiješeni. Gradski se ljudi možda čine na prvi pogled seljaku strani. Nu ako ih pogleda malo bolje, otkrit će ispod njihova kaputa seljački kožun, progovori li svojski s njima, čut će ubrzo, kako mu kroz gradske fraze govori seljačka duša, koju se ne da zatajiti. Ta to su u drugom ili trećem koljenu seljačka djeca, a krv nije voda, da bi tako brzo ishlapila.

Svijest hrvatskog seljaka, da je izvor svim narodnim snagama, temelj države, nosilac vlasti, jamac trajnosti i sigurnosti cjelokupnog narodnog života ispunit će ga ponosom, s kojim će još budnije stajati na braniku svega, što sam stvara, čuva i na svojim mukotrpnim, ali čvrstim i pouzdanim leđima nosi.

Njegova djeca, koju su htjeli otrgnuti, ispuniti kobnom mržnjom i od njega za uvijek rastaviti, obraćaju mu se, da mu zahvale na povijesnoj ulozi, koju je časno i junački ispunio. Oni

otvoreno ispovijedaju, da su ne samo potekli sa sela, već da je i njihov život pun neprestanih dodira i čvrstih veza sa selom, na kojemu njihova braća zajedničkim volovima oru očinske njive.

Nema sumnje, da neki dio našeg gradskog življa ne potječe s hrvatskog sela. Nu taj živalj u većini slučajeva ne sačinjavaju uopće hrvatski sinovi, već doseljeni stranci, o kojima smo već imali prilike govoriti.

Oni su se često u našim gradovima tako dobro snašli, da su se njihova djeca pohrvatila, nu glavna oznaka njihovog stranog porijekla bila je baš u nedostatku svake veze s hrvatskim selom, jer niti su s njega potekli, niti su ih ikakvi rodbinski odnosi sa selom povezali. Često su se baš iz njihovih redova novačila ta pokvarena gospoda, koja su svojom potpunom bezosjećajnošću i drskim izrabljivanjem vrlo mnogo škodila ugledu prave hrvatske inteligencije i svih građanskih staleža u opće.

Ističući u ustaškim načelima, da je seljak prvi nosilac svake državne vlasti u hrvatskoj državi, Poglavnik je svečano postavio načelo, da seljak ima pravo i dužnost vladati u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, te da oni, koji tu vlast stvarno vrše, vladaju u ime seljaka, čiji će im probitci u prvom redu na srcu ležati.

Davši to najviše priznanje stoljetnoj seljačkoj državotvornosti, Poglavnik je samom seljaku stavio pred oči, da su svi drugi staleži od njega potekli, i da od njega zavise, te da su nastali samo za to, da udovolje njegovim potrebama. Time je Poglavnik ne samo otupio nego i sasvim odklonio oštricu staleške borbe, jer bi ona za samoga seljaka značila sjeći granu, na kojoj sjedi.

Seljaštvo je temelj države i na njemu počiva čitava državna zgrada. Nu kao što zgrada ne može postojati bez temelja, tako su i temelji promašili svrhu, ako se na njima ne podiže zgrada svih drugih staleža.

Na ovoj jednostavnoj mudrosti, koju će baš seljaci prvi najbolje shvatiti i prihvatiti, leži tajna hrvatskog narodnog jedinstva i trajnog opstanka naše državnosti.

Seljaštvo je pak hrvatsko od pamtivijeka usprkos svima burama i olujama uščuvalo i hrvatsko jedinstvo i hrvatsku državnost.

Uščuvat će ih sigurno i u buduće.

13. Sva su dobra vlasništvo naroda

Sva tvarna (materijalna) i duhovna dobra u hrvatskoj državi vlasništvo su naroda, te je on jedini vlastan njima raspolagati i njima se koristiti.

Prirodna bogatstva hrvatske domovine, napose njezine šume i rude ne mogu biti predmetom privatne trgovine.

Zemlja može biti vlasništvo samo onoga, koji je obrađuje sam sa svojom obitelji, to jest seljaka.

Feudalni sustav, koji je nekoliko stoljeća vladao Evropom, stvorio je čvrste i krute okvire cijelom životu i djelovanju. Ograničio je stvaralaštvo i polet, stvorio mnoge zapreke razvitku i napretku. Seljak nije smio napustiti zemlje, na kojoj je živio i radio, sin nije smio promijeniti očeva zanata. Trgovina i prirad razvijali su se u vrlo skučenim prilikama.

Tada je došla reakcija. »Laissez faire, laissez passer!« — »Pustite maha posebničkoj pobudi, dajte slobode trgovini!«, klicali su zaneseni poklonici novih, slobodarskih ideja.

Rodio se liberalizam.

Svak je smio raditi posao, koji mu se svidio, kupovati robu po što je htio, prodavati po što je mogao. Novac, blago, imetak smjeli su se gomilati neograničeno.

I gomilali su se.

Vještiji i lukaviji sticali su svaki dan sve više, a slabiji i nespretniji propadali su jedan za drugim. U tom poretku, koji je sve dozvoljavao bilo je, naravno, i propadanje sasvim slobodno.

Prvi su pak neumorno gomilali imetak. Jedan kuću za kućom, drugi tvornicu za tvornicom, treći šumu za šumom, četvrti rudnik za rudnikom, oranicu za oranicom, gradilište za gradilištem, vinograd za vinogradom, i tako do beskrajnosti.

Jednog su se dana našli svi narodi redom, pa i hrvatski; pred klikom glavničara i povorkama gladnih. Hiljade je ljudi ostalo bez posla, jer je tvorničar zbog nesavjesne takme otkupio neku tvornicu i jednostavno je zatvorio. Drugdje su ljudi gladovali, i ako im je plodna oranica bila na vidiku, jer vlasnik nije dao oranicu obraditi. U jednom su rudniku stradali ljudski životi, jer je vlasnik pod cijenu radničke krvi želio sebi povećati dobitak, drugdje su rudnici bili pusti, a izgladnjele rudarske porodice propadale, jer vlasniku jednostavno nije odgovaralo, da, taj rudnik radi.

Narod je trpio i stradao pored najvećih prirodnih bogatstava vlastite zemlje. Glavničari su čuvali nepovredivost posebničkog vlasništva, bez obzira na teške posljedice, koje je za narod imalo njihovo samovoljno i bezobzirno iskorištavanje ogromnih dobara, koja su im pripadala.

Liberalna načela, koja su manjini vještijih i nesavjesnih omogućila posjedovanje svih narodnih izvora bogatstva, bila su trajno na snazi, jer su ih čuvah sami glavničari, koji su putem tih načela primijenjenih do apsurdne neograničenosti stekli novac i vlast.

Kad se toj teškoj opasnosti po zdrav razvitak svakog naroda pridružila djelatnost tamnih sila na širenju sverazornog komunizma, prenule su se sve zdrave snage Evrope, započela je gigantska borba protiv suludog srljanja u propast, postavljena su nova načela, koja odgovaraju i vječnim načelima društvene pravde i današnjim prilikama.

Jedno od temeljnih novih načela izrazio je Poglavnik utvrdivši, da su sva tvarna i duhovna dobra u hrvatskoj državi vlasništvo naroda.

Posebničko vlasništvo time nije ukinuto i veliki dio dobara pripada hrvatskom narodu u toliko u koliko ta dobra posjeduju pojedinci, pripadnici hrvatskog naroda. To se odnosi jednako na materijalna i na duhovna dobra.

Međutim, ona materijalna dobra, koja svojom veličinom ili naročitom važnošću predstavljaju osobitu vrijednost ili su općenarodnog gospodarskog značaja, kao šume, rude, tokovi rijeka itd. mogu po ustaškim načelima pripadati samo narodu, i to ne posredno preko posebnika kao pripadnika tog naroda, već izravno preko državnih vlasti kao upravitelja cjelokupnog narodnog imetka. Ta dobra ne smije državna vlast otuđiti, jer je ovlaštena samo upravljati njima u narodno ime. Njihovo pak iskorištavanje ne smije bez naročitih razloga ni privremeno biti prepušteno posebniku, jer je uživanje tih dobara trajno i neporecivo pravo cijelog naroda.

Koliko je samo bijede proisteklo iz činjenice, da narod nije imao u svojim rukama izvore prirodnih bogatstava. Samo glavničarska sebičnost stjerala je imućne narode na prosjački štap, izazvala društvene neredе i meteže, poremetila odnose među staležima, ugrozila sam narodni opstanak. Jedino snažna i pozitivna reakcija zdravih elemenata u svim narodima mogla je stati na put glavničarskoj samovolji i osloboditi široke slojeve naroda teškog pritiska, koji je na njih vršio svemoćni novac nagomilan u rukama nekolicine.

Zdravi društveni pogledi predstavljaju temeljne zasade nove Evrope. Njihovi su pak nosioci najbolji, najsvjesniji i najpožrtvovniji snovi svakog naroda. U Hrvatskoj su nosioci tih novih pogleda borci za ostvarenje ustaških načela.

Posljedak pobjede tih novih pogleda je dvojak.

U prvome redu stavljene su među razularenom glavničarstvu, koje je u svojem posljednjem stadiju predstavljalo pravu sramotu evropske kulture i uljudbe. Oduzete su mogućnosti ogromnim poduzećima, da se međusobno potkopavaju i ruše u bezglavoj utakmici oko osvajanja tržišta i prodavanje svojih proizvoda. Oštro je spriječeno rasipanje općih narodnih dobara, kojima su glavničari baratali i raspolagali, kao da narod ne postoji. Stalo se odlučno na kraj seobi ogromnog narodnog imetka preko državnih granica, gdje je položeno u pouzdane banke čekalo, da udovolji željama od bogatstva obijesnih vlasnika ili kojekakvim hirovima njihove razmažene djece, i ako je narod i te kako krvavo trebao sva ta dobra za svoj boljitak i napredak. Prekinuto je s pogubnim načelom neograničenog vlasništva. Narodni su probitci prvi na redu, i sve što narod kao zajednica iz svoje zemlje treba, to mora kao

zajednica i posjedovati. Posebnik ne samo da ne može posjedovati opća narodna vrela bogatstva, već je i u posjedovanju i u upravljanju vlastitog imetka pozvan i dužan brinuti se, da se ni na koji način ne ogriješi o zajedničke narodne prohibitke.

Nije dovoljno kao nekoć zadovoljiti samo mrtvo slovo zakona, koje se uvijek može na razne načine zaobići i izigrati. Posebnik može zadovoljiti svim paragrafima pisanih zakona, pa opet biti od zajednice okrivljen i tužen, ako svojim radom, vođenjem poslova, sticanjem imetka dođe u sukob s nepisanim i najvažnijim zakonima narodne sigurnosti i narodnog bljitka. Ovako gledajući na stvar, nalazimo pravi i potpuni smisao ovog načela, koje tvrdi da sva tvarna dobra u Hrvatskoj državi pripadaju narodu.

Drugi je pak ne manje važan posljedak pobjede ovih društvenih pogleda u tome, što je razornom komunizmu izbijeno najmoćnije oružje iz ruku.

Ti komunisti, zločinački fantasti u teoriji i fantastični zločinci u praksi, dobacivali su neprestano svim svojim protivnicima bez obzira na njihove nazore, da su slijepi branitelji trulog i nepravednog glavničarskog poretka. Nama to više ne mogu baciti u lice, jer smo se mi s glavničarskim poretkom uhvatili u koštac na bolji i pozitivniji način nego oni. Komunisti traže požar svjetske revolucije, u kojoj bi nestalo sve što postoji, dakle ne samo taj ozloglašeni glavničarski sustav, nego i sve milenijske tekovine čovječanstva sadržane u vjeri, kulturi, uljudbi, društvenom napretku i svim ostalim neprolazno vrijednim tvorbama ljudskog duha i uma. Što će pak nakon toga nastati, i kako će onda čovječanstvo živjeti, to ne samo da razdraženi komunistički mozgovi ne znaju, nego se niti ne trude, da nađu zadovoljavajući odgovor. Bijes rušenja svega što postoji jedina je njihova težnja i jedini pokretač njihova rada.

Mi pak hoćemo, da sačuvamo sve plemenite tekovine ljudskoga roda i sve njegove moralne snage. Hoćemo da gradimo nov život na trudu i iskustvima bezbrojnih pokoljenja, i baš zbog toga mi rušimo glavničarstvo u svim njegovim oblicima, pobijamo ga na svim područjima i dolazimo odmah s novim načelima i zasadama, koje će preporučiti Hrvatsku, Evropu i čitav svijet. Mi oduzimamo glavničarima tvarna dobra i dajemo ih odmah narodu, kojemu jedino i pripadaju, ne bacajući prije toga vlastitu zemlju u vrtlog meteža i revolucije, nereda i crvene strahovlade, građanskog rata i nasilja svake vrsti. Mi smo naše oružje okrenuli protiv glavničarstva, a ne protiv cijelog čovječanstva, upravo zato nam uspijeva uništavati taj odvratni sustav. Komunisti su pak svakom svojom luđačkom revolucijom svima više škodili nego samom glavničarstvu. Oni su pogađali nesretnog malog čovjeka koji nije znao izbjeći vrtlogu, glavničari su pak uvijek prije osjetili buru, i vješto izmaknuli opasnosti crvenih horda, koje su slijepo mlatile oko sebe, umjesto da otvore oči, pronađu neprijatelja i udare ravno na njega.

Pozitivnost našeg programa, koji ruši, da bi odmah mogao graditi novo, naš sistem za pronalaženje pravog neprijatelja društvenog reda i pravde, naša sposobnost dići se iznad drugih ljudi žrtvom i samoprijegom, a ne postati divlja životinja, to su osobine, koje su nam omogućile duhovnu pobjedu nad komunizmom još prije vojničkog poraza SSSR.

Nerazumljiva će se možda nekome činiti misao, da i duhovna dobra u hrvatskoj državi pripadaju narodu. Ima zacijelo mnogo poklonika slobode duha, koji će nam oprostiti, ako sva

tvorna dobra, pa i ona čovjeku najnužnija proglasimo narodnom svojinom, ali se ne će nikada složiti s našom tvrdnjom, da su isto tako i duhovna dobra neotuđivo narodno vlasništvo. Oni se pomalo boje, da ćemo mi umove i talente sputati i njihovu misao, koja slobodno leti kroz sve svemire, prisiliti, da robuje kakvom malom i beznačajnom predstavniku narodne vlasti.

Daleko od toga! Stvaranje ljudskoga duha nije nikada trpjelo, niti može trpjeti, da mu se postave međaši. Duh čovječji može ustati protiv svega, što postoji i djelovati nezavisno od svega što ga okružuje. Nu djela, koja su iz njegovog božanskog vibriranja potekla, djela, koja je taj duh zamislio i ostvario, postaju svojinom one narodne zajednice, u kojoj nastadoše. Čovjek, koji posjeduje takav stvaralački duh, mora biti svjestan, da mu od njegova naroda potječe ime, jezik, svijest, predaja, kultura i uljudba, te da mu je njegov narod u rođenju dao sve duhovne preduvjete za stvaranje. S tog razloga sve što njegov duh stvori, pripada cijelom narodu, njegova veličina doprinosi veličini čitavog naroda.

Novim shvaćanjima narodnih pokreta, među koje spada i Ustaški pokret u Hrvatskoj, ne može se prilagoditi nikakva zasada ili načelo, koje bi predviđalo pretpostavljanje bilo čijih probitaka narodnim probitecima. Stoga je Poglavnik proglasio pravo naroda na sve duhovne proizvode njegovih sinova iz istoga razloga, iz kojeg je proglasio, da sva tvorna dobra hrvatske zemlje pripadaju hrvatskom narodu.

U tom je načelu sažeta ideja potpunog narodnog duhovnog i tvarnog jedinstva, bez čega se narod u današnjim vremenima ne da ni zamisliti.

Utvrdjući da su duhovna dobra, koja su proizveli Hrvati, svojina čitavog hrvatskog naroda, Poglavnik je samim tim postavio načelo odgovornosti svih Hrvata, koji duhovno stvaraju na bilo kojem polju. Ako ne može bilo koji pojedinac upravljati svojim tvarnim dobrima bez obzira na narod i njegove probitke, tada ne može ni svojim duhovnim dobrima raspolagati ne obazirući se na narodnu zajednicu, kojoj pripada. Nema dakle više lažne slobode umjetničkog stvaranja, koju su mnogi zalutali sinovi hrvatskog naroda iskorištavali stvarajući i promičući djela, koja su vrijeđala narodne svetinje, oskvrnjivala njegove moralne zasade, trovala narodnu srž. Kad god je neki svjestan hrvatski rodoljub ustao proti toga trovanja i uništavanja glavnih temelja narodnog opstanka, digla se graja »kulturnih i naprednih« elemenata i branila takozvanu slobodu misli i slobodno stvaranje.

Mi međutim oštro kidamo s tim lažnim krilaticama, koje su nam već mnogo nevolje nanijele. Mi nismo za »slobodnu misao« ni za »slobodno stvaranje«, nego za hrvatsku misao i hrvatsko stvaranje.

Ujedinjenje svih dobara i svih narodnih snaga traže nova vremena i životna borba, koja danas postavlja naročito teške zahtjeve.

Sticati i stvarati tvarno i duhovno treba uvijek u okviru općenarodnog postojanja i napretka, jer je narod najviša vrednota, kojoj su sve ostale podređene.

I ako je u prvom dijelu ovog načela Poglavljen jasno istakao, da sva dobra pripadaju narodu, ipak se je na prirodna bogatstva ponovno osvrnuo, te podvukao da njima, a naročito šumama i rudama ne mogu posebni trgovati.

Već je prije naglašeno kako su teške bile posljedice glavničarske samovolje. Ne samo da su redovnim, zakonitim putem teško oštećivali narod, nego su se vrlo često upuštali u zločinačke pothvate i besramno pljačkali uz pomoć podmitljive državne vlasti, kršeći čak i one površne nedostatne zakone, koji su im i onako pljačku omogućivali.

Svi mi znamo, koliko bogatstvo predstavljaju hrvatske šume. Bez gorivog i građevnog drva ne može se ni zamisliti čovječji život. Zar nije bilo najprirodnije da šuma, taj izvor udovoljavanja najosnovnijim ljudskim potrebama bude isključivo vlasništvo cijelog naroda? Nu taj prirodni i razumljivi zahtjev nije prije stvaranja naše narodne države mogao doći do izražaja. Šume su bile ogromnim dijelom vlasništvo pojedinih glavničara, koji su brinući se samo za svoj lični račun jednakom nesavjesnošću uništavali šumu i škodili narodu. Uništene su tako divne šume, koje su desetljećima mogle rasti i biti obnavljane na korist tisuća Hrvata.

Među veleposjednicima isticali su se bezobzirnošću židovski glavničari. Sjetimo se samo afere Našička, u kojoj su oni i te kako znatnog udjela imali. Na tom prljavom poslu zaradili su teške milijune brojni hrvatski krvopije, a stradale su usprkos nekakvih procesa protiv krivaca samo hrvatske šume.

Šumama se trgovalo, prodavalo ih se i kupovalo, na, njima varalo i pljačkalo, i nitko nije ni pomislio, da tome stane na kraj. Nu Poglavljen se nije mnogo predomišljao. Jednim udarcem onemogućio je svu tu kliku izrabljivača i varalica. Nema više šumskih afera, jer nema više šumskih veleposjednika.

Pitanje naših rudnika stajalo je isto tako bijedno, ako ne i gore. Prelazili su iz ruke u ruku, mijenjali vlasnike, koji su redovito bili stranci. Dok se u rudnicima radilo, uslovi rada i životne sigurnosti su bili tako bijedni, da su naši ljudi jedva životarili i lebdili u neprestanoj životnoj opasnosti. Bolest, bijeda i glad bili su najbliži susjedi svakog rudnika. Vrlo često nije bilo ni kakvog društvenog osiguranja rudara i njihovih obitelji, a ako je bilo, izigravala ga je svemoćna uprava na najbesramnije načine. Tako je bilo, dok je rudnik radio, i znatna rijeka curila u bezdane džepove glavničara.

Kad je pak rudnik prestao radom, nitko se nije brinuo za nesretno roblje rudnika, koje je sve svoje snage, a često i život dalo mračnim i opasnim rudničkim rovovima.

Bogatstva pak, koja su se iz rudnika crpla, odlazila su većim dijelom iz Hrvatske, i tako je dolazilo do strahovito nepravednog stanja, da su sami Hrvati kao neznatni radnici i nadničari radili na osiromašivanju vlastite domovine, da bi pod teškim pritiskom tuđinskog, glavničarstva održali goli život. Nisu pak u svojoj pri-prostosti ni slutili, da ta ista neizmjerena bogatstva, pored kojih su gladovali, njima samima pripadaju.

Danas je pak svakome jasno, da u ustaškoj državi ne može tim dobrima nitko raspolagati, nego hrvatski narod, jedini vlasnik svih dobara hrvatske zemlje. To je jedini put, da se izvrši

pravedna raspodjela narodnog bogatstva, i da svaki sin hrvatske zemlje osjeti na svom blagostanju, da su Hrvati konačno svoji na svome.

Pitanje vlasništva obradive zemlje bilo je kroz stoljeća uvijek na dnevnom redu, jer se nikada nije prišlo pošteno i iskreno njegovom rješavanju. Nekad se je kralja smatralo vlasnikom sve zemlje, životinja, pa i ljudi njegovog kraljevstva. Kasnije su zemlje pripadale pojedinim velikašima. Seljak, koji je svojim radom davao pravu vrijednost zemlji, bio je uvijek smatran robom, kmetom bez ikakvih prava. Ne samo da nitko nije pomišljao, da zemlju proglasi njegovim vlasništvom, jer ju je on obrađivao, nego mu se dugo nije priznavala ni lična i obiteljska sloboda. Po zakonu nije se smio seliti sa zemlje, na kojoj se je nalazio. Nije smio svojevolutno napustiti gospodara i preći drugome, niti napustiti zemljoradnju i posvetiti se nekom drugom zanimanju. Vlast je gospodareva zadirala duboko u sav njegov posebnički život, te se nije, na primjer, smio ni ženiti bez odobrenja.

Pridoda li se svemu ovome, da je čitava vlast bila. u rukama velikaša, koji su mogli i onako oskudna seljačka prava do kraja izigrati, razumjet ćemo svu mukotrpnost seljačkog života. Nasilja nad njegovom imovinom, čašću i životom bila su pod mnogim velikašima na dnevnom redu. To je izazivalo tokom prošlih stoljeća brojne pobune seljaka, koje su bile uvijek krvavom okrutnošću ugušene.

Nu plod tih ustanaka došao je ipak jednom na vidjelo. Prosvijetljeni umovi iznijeli su nove, bolje i pravednije poglede na čovjeka i ljudsko društvo u opće. Seljak je svojoj borbenošću, sviješću i ustrajnošću pokazao, da je čovjek, i da mora u svemu biti ravnopravni drugim ljudima.

Dokora su novi zakoni rušili jedan po jedan trag nekadašnjeg ropstva. Izvojevavši sebi i svojoj obitelji čovječanska prava, poveo je seljak odlučnu borbu za posjedovanje zemlje, na kojoj je živio, mučio se i s kojom je tako usko srastao, da ga ni najjači vihor događaja nije mogao s nje odnijeti.

Prve pobjede u tom smislu izvojevaio je tek tokom prošlog stoljeća, dok na konačnu pobjedu mora i danas čekati.

U Hrvatskoj je doduše, teoretski, seljak postao gospodarom svoje zemlje za Jelačića bana. Nu u primjeni je on dobio samo jedan dio obradive zemlje, a znatna područja su ostala i dalje u plemenitaškim rukama. Nadalje, budući da se država nije za njegov opstanak brinula, niti ga pomagala, seljak je često padao na prosjački štap, zemlja i kuća bile su mu prodavane na dražbi, a on bi postao bijedan beskućnik. Te su posjede za male novce kupovali glavničari, najčešće Židovi, i tako je zemlja ponovno prelazila iz ruku onoga, koji je obrađuje, u ruke veleposjednika.

Situacija je bila time samo pogoršana. Prijašnji su naime velikaši imali većim dijelom staru, predajnu vezu sa zemljom, koju su posjedovali. Oni su se brinuli za njezino unapređenje, postavljali spremne upravitelje i radili na oplemenjivanju njenih plodina, smatrajući napredak vlastitih polja pitanjem svojeg ugleda i ponosa.

Novi pak kupci vidjeli su u zemlji samo predmet unosnih špekulacija, i nisu nikada ni pokušali pravilnom iskorištavanju zemlje posvetiti svoj novac i svoje radne sposobnosti. Ne treba pak ni isticati, da o stanju seljaka nisu uopće vodili nikakve brige.

Razumljivo je dakle, da ova loša izmjena gospodara nije mogla seljaku ni naličiti na sticanje istinske slobode i prava vlasništva nad zemljom.

Sve su naime mjere poduzete u korist seljaka bolovale od jedne osnovne bolesti: briga, da seljaku bude zaista bolje, bila je zadnji razlog poduzimanja tih mjera. A to je morao biti prvi i jedini razlog.

Nu onima, koji su cijeli hrvatski narod držali u ropstvu, nije pogodovalo, da se seljak, nosilac imena, snage i narodnosti hrvatske, osovi i podigne. Jasno je dakle bilo, da će seljak ostati dotle svačiji rob, dok i cijeli hrvatski narod bude robovao.

Tako je pitanje seljačkog posjedovanja zemlje bilo vezano i zapravo uvjetovano stvaranjem Nezavisne Države Hrvatske.

Nakon njezina stvaranja Poglavnik je proglasio u ustaškim načelima, da sva zemlja pripada seljaku, koji je obrađuje, i od kojega tu zemlju ne može kupovati više nikakav zelenoš.

U uskoj je vezi s time dužnost Ustaške Hrvatske, da seljaku omogući život na njegovoj zemlji, da ga podupre u slabijim godinama, i da ga preko svojih stručnjaka nauči, kako će što više plodova iz svoje zemlje izvući.

Ustaška će Hrvatska dokazati, da zemlja nije dana seljaku radi časovite političke koristi, kao što je to nekoć, bilo, kad je seljak ostavši bez sredstava propadao zajedno sa svojom zemljom. Seljaku je zemlja jednom zauvijek data, da je uživa, kao što je obrađuje, jer je to najpravednije društveno načelo.

Dala mu je zemlju njegova narodna vlast, njegov Poglavnik iz iskrene težnje, da konačno i hrvatski seljak dočeka bolje dane. Razumljivo je dakle, da će ta ista vlast, i sve drugo poduzeti, da seljak zaista na svojoj zemlji živi sretno i zadovoljno.

Tu i jest zapravo smisao ovog načela, i dokle god bude hrvatske države, ona će ne samo braniti seljački posjed, nego i poduzimati u svakoj prilici sve potrebne mjere, da taj posjed uzmogne uvijek hraniti i uzdržavati seljaka i njegovu obitelj.

A to je tek pravo i konačno društveno rješenje seljačkog pitanja, o kojem zavise blagostanje i trajni probitci cijelog hrvatskog naroda.

14. Plemstvo rada i dužnosti

Temelj svake vrijednosti jest samo rad, a temelj svakog prava jest dužnost. Stoga u hrvatskoj državi rad označuje stupanj vrijednosti svakog pojedinca i ima predstavljati temelj cjelokupnog narodnog blagostanja.

Nitko ne može imati nikakvih posebnih prava, nego svakom samo dužnosti prema narodu i državi daju pravo na zaštićen život.

Kad god raspravljamo o nekom načelu Ustaškog pokreta, moramo iznositi život i rad čovječanstva u povijesti, jer tu nalazimo duboke razloge, koji su doveli do općih današnjih pogleda na poredak u svijetu. U povijesti nalazimo brojne društvene sustave, upoznajemo se s težnjama, nastojanjima i borbama raznih društvenih slojeva i naroda. Promatrajući povijest možemo se poslužiti tuđim iskustvima, izbjegavati nevolje, koje su drugi iskusili, upoznati i prihvatiti vrednote, koje su svoju pozitivnost i snagu u životu pokazale.

Toj povijesti, koja je ipak najbolja učiteljica života, i ako su ljudi rijetko kada toliko pametni, da bi se od te učiteljice zaista životu naučili, obratit ćemo se ponovno i mi.

U raznim povijesnim razdobljima ljudi su imali različita mišljenja o radu i njegovoj vrijednosti. U stara su vremena ljudi smatrali rad sramotom, te su ga prepuštali robovima, nesretnim ljudima, koji su bili bespravno vlasništvo svojih gospodara kao i svaka druga domaća životinja. U koliko je pak neka domaća životinja bila skuplja od kupljenog roba, bila je od gospodara prema tome i više cijenjena. Robovi su obavljali često najteže poslove do potpunog iscrpljenja, te su umjesto nagrade za trud bili ubijani, kad bi postali nesposobni za posao. Tada, kako vidimo, rad nije bio u nikakvoj cijeni, iako je cijelom čovječanstvu bio prijeko potreban kao i danas.

Tokom stoljeća mijenjale su se ljudske ćudi, shvaćanja i nazori, pa je i mišljenje o radu bilo drukčije. Rad nije više bio smatran sramotom, ali je čovjek još uvijek bio daleko od današnjih nazora, prema kojima rad predstavlja časnu dužnost. Ljudi su počeli cijeniti one, koji rade, ali su sami rad smatrali neugodnošću, koju treba izbjeći, ako je to ikako moguće. Ljude, koji su radili, nisu više smatrali bespravnim životinjama, nego bijednim: stvorovima, koje je Bog osudio na težak i mukotrpan život u neprestanom trudu i naporima. Njihov rad doduše zaslužuje priznanje i nagradu, ali su oni sami bez sumnje daleko niži stvorovi, nego oni, kojima je dano u dokolici i uživanju provoditi život.

Ovakvo je iskrivljeno shvaćanje takodjer bilo dugo. na snazi i što se tiče odnosa viših slojeva prema radu, nije se mnogo razlikovala od shvaćanja iznesenog pred ovim.

Mali su ljudi tako hiljade godina kulučili cijelom čovječanstvu, ne mogavši nikad dobiti ni valjanog priznanja, ni dostojne nagrade. Medjutim ljudski se je duh borio protiv toga stanja. Pametni, poštteni i pronicljivi ljudi uviđali su da se malom čovjeku čini strahovita nepravda, jer baš on svojim radom drži na leđima cjelokupni procvat, blagostanje i napredak

čovječanstva. Tvarna dobra, kako je već prije istaknuto, nemaju nikakve vrijednosti, ako nema čovjeka, koji će ih uzeti, preraditi, iskoristiti, pripremiti za uporabu.

Čovječanstvo živi od rada odkad postoji svijet, i bilo je strahovito nepravedno, kad nije znalo cijeniti rad i radnika. Radnik vodi, stvara, unapređuje i obogaćuje, podiže, oplođuje i oživljuje. Radnik u polju, šumi, vinogradu, tvornici, dućanu, uredu, za profesorskom katedrom, kod operacionog stola, u sudskoj dvorani, kod željeznice, na parobrodu, u ribarskom čamcu. Radnik s perom, motikom, čekićem, veslom, šilom ili srpom u ruci. Radnik koji obradjuje zemlju, upaljuje i nadzire visoke-peći talionice, obara stabla u šumi, lovi ribu po morskim zatonima, stvara nacрте novih gradjevina, daje duhovnu hranu ljudima pišući knjige, upravlja zrakoplovom, brine se za miran san svojih sugrađjana. Tim svestranim, raznolikim, marljivim i brižnim radnicima tek danas stiže davno zaslužen i teško očekivano priznanje.

Rad nije više sramota niti neugodna i teška potreba, kojoj se svatko uklanja, a radnik nije bespravna životinja, niti čovjek manje vrijednosti.

Ustaška država hoće da ujedini sve narodne snage i čitavo bogatstvo zemlje, i da sve to stavi u službu narodne cjeline. Prije su ljudi bili cijenjeni prema veličini svog bogatstva. Nu zapravo bogati ljudi ne zaslužuju nikakvu cijenu zbog samog svog bogatstva. Da njih nema, zar ne bi bogatstvo ipak postojalo? Bi, zacijelo. Narod dakle njihovim nestankom ne bi ništa izgubio. No kad bi izgubio zadnjeg i najsiriromašnijeg radnika, koji negdje posipa cestu šljunkom, ili miješa kreč kod neke novogradnje, osjetio bi narod njegov gubitak, jer bi trebalo pronaći novu radnu silu, koja bi obavljala taj mali i neugledni, ali ipak prijeko potrebni posao.

Eto, tu je tajna našeg, ustaškog gledanja na radnika i na rad. Smrt lijenog i beskorisnog vlasnika brojnih palača u Zagrebu ne bi za nas predstavljala ni iz daleka toliki gubitak, kao smrt običnog čistača snijega u zimskim danima. Radom tek postaje svaki čovjek koristan, a samo po tome i dostojan član narodne zajednice.

Nije više najbolji onaj, koji je bez ikakve vlastite zasluge plemenita roda, niti onaj, koji je na krvi i suzama siromašnih stekao ogromno bogatstvo, već radnik, o čijem radu i sposobnostima sve ovisi. Među radnicima prvi je onaj, koji najbolje, najsavjesnije i najuspješnije obavlja svoj posao, vrši svoj zanat, obradjuje njivu, udovoljava zahtjevima svog zvanja.

Mnogo puta čujemo govoriti o ljudskim pravima. Veliki mislioci i mudri teoretičari dugo su raspravljali o svim mogućim pravima i povlasticama čovjeka. Dizale su se revolucije, koje su kao glavnu lozinku imale borbu za čovječja prava. Povijest je zabilježila glasovite proglase i zakonike, u kojima su ta prava bila sadržana, javno proglašena, oduševljeno primljena. Borba za potpuno ostvarenje tih proglašenih prava pokretala je i bacala u vrtlog sukoba pojedince, društva, ustanove i raznolike pokrete. Svi su dizali dreku tražeći vlastita prava i krnjeći istovremeno tuđa, ako su se nalazila u suprotnosti s njihovima. Nastao je nered, zloba, metež i lom na sve strane. Iz kaosa neumjerenih zahtjeva i besmislene borbe nije se mogao nitko više izvući.

Poglavnik je međjutim pošao novim putevima. Nije potrebno utvrđivati i proglašavati ljudska

prava, već dužnosti. Svaki Hrvat ima svoje dužnosti, svoje obaveze prema svom narodu i državi, prema svojoj okolini i svom zvanju, prema svojoj obitelji, prema svom Poglavniku. Tek kad dužnosti svoje ozbiljno shvati i njima udovolji, smije očekivati, da njegova prava budu priznata i poštivana. Zar ima činovnik pravo tražiti plaću, ako nije obavio dužnost, koja je s njegovim poslom vezana? Zar ima pekar pravo tražiti, da mesar proda meso, ako on nije udovoljio dužnosti, da ispeče kruh? Zar smije seljak tražiti od cipelara, da mu napravi cipele, ako on nije obradio svoje polje? Ili, zar može bilo koji državljanin tražiti, da država omogući školovanje njegove djece, ako on nije izvršio dužnost prema državi, te platio porez i tako državi omogućio, da udovolji svojim dužnostima prema državljanima?

Zamislite na primjer smiješno stanje: krojač ne će da šije, jer traži najprije svoje pravo, da se vozi željeznicom; strojovodja ne će pak da vozi, jer, veli, njegovo je pravo, da prije obuče novo odijelo. Doklegod svaki traži svoje pravo, niti će krojač sjesti u vlak, niti će strojovođa vidjeti novog odijela. Nu, ako svaki od njih najprije svoju dužnost izvrši, uskoro će lokomotiva zapištati prije polaska na redoviti put, a šivaći stroj radit će veselo i živo kao uvijek. Nema dakle nikakvih prava, ni pojedinačnih ni općih, dok pojedinac i cjelina ne udovoljavaju svojim dužnostima. Iz dužnosti samo proističu svačija prava, i bez predhodnog ispunjavanja dužnosti nemoguće je uopće doći do ostvarenja ikakvih prava, kako nam to jasno prikazuje primjer strojovođe i krojača.

Dužnost čovjek rado uvijek zanemari, a sjeti se svakakvih »prava« i stvarnih i nestvarnih. Radnici i borci Ustaškog pokreta znadu međjutim dobro cijeniti vrijednost značaja i dužnosti. Samo visoko razvijen osjećaj dužnosti prema svom ispaćenom narodu dao im je snage, da ac izlože najtežim naporima, najgorim opasnostima. Nu taj isti osjećaj dužnosti pomogao im je, da izvrše veliko djelo narodnog oslobođenja, i da poslije osam stotina godina ponovo ožive hrvatsku državu. Danas ti isti Ustaše hoće, da čitav hrvatski narod nauče cijeniti i voliti dužnost, koja u radu za narod i državu u miru i ratu svakom hrvatskom sinu određuje mjesto.

Poznato je da su glavničarske zemlje imale kao temelj svoje valute zlato, koje su smatrali glavnim izvorom blagostanja. Kod njih nije bilo važno što treba, graditi, što je korisno sijati, kakve proizvode treba narodu pm žiti. Njih je zanimalo jedino, što najviše zlata nosi. Tu trka za zlatom, tim zlokobnim mrtvim bogatstvom, dom jela je bijedu, izoštrila do vrhunca društvene suprotno sti, srušila sve temelje mirnog i sredenog života. Ako je proizvodnje nečega donosilo mnogo zlata, proizvod nja je bila tjerana do vrhunca, nicali su na sve strane tvornice, koje su to proizvodile. Silne su snage bile u to uložene, a zanemareno je i propušteno proizvodnje drugih prijeko potrebnih stvari, jer su manju zaradu nosile. Kad je pak tržište bilo prezasićeno zbog prekomjerne prb izvodnje, tvornice su propadale, dimnjaci se gasili i preko noći stvarale se nove beskrajne kolone nezaposlenih.

Ljudi nove Evrope stali su na kraj toj mahnitoj trci za zlatom. Jedino rad vrijedi, jedino rad stvara, jedino rad udovoljava svim zahtjevima čovječjeg života. Proizvodi ljudske ruke, duha i uma vrjedniji su od sveg zlata koje zemlja krije. Čini vam se možda nategnula ili izvještačena ova tvrdnja? Primjeri će opet dokazati njenu potpunu ispravnost. Zamislite, da se nalazite negdje sami, pa imate birati: S jedne vam se strane nalazi kuća s vrtom i voćnjakom, u kući sav namještaj, smočnica puna hrane, u podrumu vino, u podkrovlju žito, pored kuće kotac, u

kocu svinje, u dvorištu naslagana, drva, naokolo razna živad; s druge pak strane brdo zlata, kakvo samo škrtac u svojoj pohlepi zamisliti može. Uvjeren sam, iako je vaše mišljenje o zlatu još uvijek visoko, da se ne bi kod ovog izbora ni malo predomišljali. Uzeli biste naravno ono, što vam omogućuje miran i zadovoljan život. A to pak nije proizvod nikakvih zlatnih brda, nego isključivo posljedak ljudskog rada.

Kada dakle sam čovječji rad predstavlja temelj blagostanja svakog pojedinca, razumljivo je, da samo rad predstavlja pravi temelj blagostanja i svakog naroda i svake države. To pak vrijedi i za hrvatski narod i njegovu državu.

U sebičnoj borbi za vlastito dobro znali su viši slojevi steći za sebe naročita prava, koja su trebala svijetu pokazati njihovu nadmoć nad nižim slojevima. Moćniji pojedinci nisu bili zadovoljni niti tim posebnim pravima viših slojeva, te su za sebe ishodili ili su jednostavno prigrabili veća prava. Ta razlika u pravima bila je uvijek najveća zapreka ostvarenju jednakosti među ljudima.

S vremenom se ta zgrada nejednakosti počela rušiti, pod utjecajem novoga duha, koji je počeo prožimati kulturno čovječanstvo. Danas taj nepravedni društveni sustav prima posljednje udarce, i na njegovim ruševinama izgrađuje se novi red, koji ima obnoviti Evropu i cijeli svijet. Taj novi red ne priznaje nikome nikakvih posebnih prava, ruši sve stoljetne povlastice, briše naslove, koji u ušima našeg vremena zvone prazninom. Kao što je jednakost pred Bogom temeljna zasada naše vjere, tako je jednakost pred narodom, državom i zakonom temeljna zasada ustaškog društvenog sustava, na kojem se osniva izgradnja Nezavisne Države Hrvatske.

Potpuna jednakost u brizi, patnji i stradanju, borbi, radu i blagostanju, životnim mogućnostima i svim prirodnim ljudskim pravima jamči najbolje i najsigurnije jedinstvo cijelog hrvatskog naroda.

Na neslomivosti pak i na neuništivosti tog jedinstva mi gradimo svoju budućnost.

15. Načelo odgovornosti

Vršenje svih javnih dužnosti (funkcija) vezano je za odgovornost. Svatko, tko u ime naroda ili države vrši javne poslove bilo kakve vrsti, odgovara sa svojim dobrom i svojim životom za svoja djela i propuste.

Nu dužnost i odgovornost prema cjelini imaju biti temeljem i svakoj djelatnosti u posebničkom (privatnom) životu svakog pojedinog člana hrvatskoga naroda.

Nigdje zaista nije bila svijest o odgovornosti slabije razvijena nego u demokratskim državama. Glavar države nije bio odgovoran, jer je donosio odluke, koje je odobravao parlament. U parlamentima se pak nije nikada ozbiljno ni težilo za utvrđivanjem odgovornosti u vođenju državnih poslova. Gomila poslanika, koja je sačinjavala oporbu, napadala je gomilu vladine većine jednako radi svakog lopovluka, koji bi se u upravljanju državom dogodio, kao i radi najboljih pothvata, najsjajnijih ideja, najpotrebnijih radova, koje bi vlada ostvarila. Vlada je znala da će je oporba napasti, radila ona dobro ili loše, ali je isto tako bila sigurna, da će ostati na vlasti, dok ima većinu, bez obzira da U radi dobro ih loše. Vlada je uvijek težila, da svojim radom zadovolji parlamentarce, o čijoj je naklonosti ovisila, a ne da zadovoljava pravim državnim i narodnim potrebama. Kad je parlament donio kakvu sudbonosnu odluku, koja je imala poraznih posljedica za državu, nitko nije bio za to odgovoran, jer se glasačku većinu parlamenta nije moglo nikome tužiti, a često se zbog tajnog glasovanja nije niti znalo, tko je bio za neki prijedlog, a tko protiv njega.

Kako je bilo u vrhu države, tako je bilo i u svim poređenim državnim organima. Nije se istraživala ničija sposobnost ili vrijednost, niti se nagrađivala marljivost i revnost u službi, a kažnjavala lijenost i nerad, nego je svačija vrijednost prosuđivana samo prema stranačkoj pripadnosti. Tko je pripadao vladajućoj stranci, mogao je slobodno kršiti sve zakone i pravila, on je usprkos toga sigurno ostajao na svom mjestu, napredovao preko reda, pa čak i najteže zločine počinjao bez kazne. Pripadnik pak stranke u oporbi nije nikada mogao biti siguran za svoje mjesto, bez obzira na svoju spremu, savjesnost i udovoljavanje svim dužnostima. Potpuna sigurnost prvoga i nesigurnost drugoga bez obzira na njihov rad i sposobnosti urodile su potpunim odsustvom odgovornosti kod obojice. Prvi se nije smatrao za ništa odgovornim, jer je znao da mu se ništa ne može dogoditi. Drugi je pak izgubio osjećaj odgovornosti, jer se je smatrao jednako ugroženim, udovoljavao svojim dužnostima ili ne.

To je dovelo do strahovito loših posljedica u životu svakog naroda i države, koja je bila upravljana prema tobožnjim načelima demokracije. Nedostatak osjećaja odgovornosti kod državnih dužnostnika doveo je do podmitljivosti državne uprave, rušenja ugleda, nereda u upravi i slabljenja cjelokupnog državnog ustrojstva.

Mi međutim izgrađujemo državu reda, pokoravanja i stege. Jedan narod, jedna država, jedan Poglavnik, jedan Ustaški pokret. Ova jedinstva ne dozvoljavaju pocijepanost, borbu stranaka, rad bez odgovornosti. Svi smo pred državom i Poglavnikom jednaki. Svi smo za vršenje svoje dužnosti jednako odgovorni. U Nezavisnoj Državi Hrvatskoj ima svaki javni radnik svoju točno određenu dužnost, i sam snosi cijelu odgovornost za udovoljenje primljenim obavezama. Varaju se jako oni, koji misle, da su Ustaše možda povlašteni. Ustaše moraju baš najprvi vršiti svoje dužnosti. Oni će uvijek prvi biti pozvani na odgovornost. Njima će se za svaki prestup najstrože suditi. Nezavisna Država Hrvatska ne naziva se ustaškom državom

stoga, što bi ona udovoljavala prohtjevima Ustaša na vlasti, već stoga što su je stvorili, što je izgrađuju i što joj vjerno služe Ustaše. Oni poznavaju dobro stegu ustaških redova i naučili su polagati račun za svoj rad. Prožeti su do dna duše osjećajem odgovornosti, kojim će doskora biti prožet svaki Hrvat. Ustaše su svjesni svog teškog zadatka i znaju, da moraju isto tako danas biti prvi u izgradnji države, čuvanju njezinih probitaka i savjesnosti u službi, kao što su jučer bili prvi u žrtvi, samoprijegoru i odanosti Poglavniku i oslobodilačkoj borbi Ustaškog pokreta.

Uvijek se je događalo, pa će se i opet dogoditi da netko zaluta ili podlegne napasti. Prije se je to mjerilo u vladinim krugovima: je U naš ili nije. Ako je bio »naš«, teško je izložiti čovjeka. Znate, kako je, od toga stradava stranka, ruši se ugled same vlade, a oporba će opet navaliti kao bijesna. Doduše, neugodno jest, ah treba stvar »zataškati«, jer to traže, kako se onda govorilo, »viši državni probitci«. Naravna je stvar, da su ugledni stranački pripadnici vladine većine računali s tim »višim državnim probitcima«, koji su ih uvijek uspješno zaštićivali, te su krali i pljačkali nemilosrdno na sve strane. Dogodilo se, da je kadkad posegnuo za državnim milijunima i neki član oporbe. Nu taj je, ako je bio i malo pametan, umočio i neukog utjecajnog vladinog čovjeka u aferu. Budući da je uvijek bilo takovih »uglednih i utjecajnih vladinovaca«, koji su se lako dali umočiti, vlada je morala radi svog čovjeka i oporbenjaku zažmiriti. Nu ako je netko iz oporbe bio toliko lud, da je krao sam ne pozvavši na »suradnju« nekog iz vladine skupine, jao njemu. Na njega je vlada digla kuku i motiku, na sva zvona zvonila o svom poštenom radu, koji ne trpi korupcije, te cijelu oporbu proglasila za sva vremena nedostojnom, da u opće ocjenjuje rad tako čestite, stroge i idealne vlade. Ulovljeni je bijednik tada platio ne samo za svoj grijeh, nego i za svu onu pustu pljačku, zbog koje je vlada morala zažmiriti, da bi sačuvala »više državne probitke«. Danas je međutim svršeno s tom podlom i licemjernom igrom. Svim svojim dobrima, pa i vlastitim životom jamči svaki državni dužnostnik za državno dobro. I ne samo da će krivac biti kažnjen, nego isto tako strogo i svi njegovi pomagači, prema onoj narodnoj: nije lopov samo onaj, koji krade, nego i onaj, koji vreću drži. Kriv je dakle ne samo onaj, koji svojim radom izravno oštećuje državu, nego i onaj, koji šutnjom, nepažnjom, nemarnošću omogućuje drugome, da državu oštećuje. Tko god ne shvaća ispravnost ovih načela, ne shvaća bitne temelje na kojima mora počivati zdrava i napredna država.

Nitko nije ljepše i točnije govorio o pojmu odgovornosti u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj nego sam Poglavnik, kad je u svom povijesnom govoru na Markovom Trgu rekao, da on odgovara hrvatskom narodu za sve činovnike, ali da svi činovnici za svoj rad odgovaraju njemu.

Mi smo shvatili važnost i značaj tih jasnih riječi i duboko smo svjesni svoje odgovornosti Poglavniku. Znamo dobro da u svakoj kući jedan zapovijeda, a ostali slušaju, pa je razumljivo, da tako treba biti i u jednoj državi. Pa ipak su mnogi narodi decenijima živjeli u zabludi, da država može postojati i djelovati bez stega i bez auktoriteta. Nije nam više potrebno tumačiti, kamo vodi taj besmisleni sustav. Dovoljno je, da pogledamo oko sebe, pa da se uvjerimo, kako su te anarhične demokratske vlade bijedno svršile, nakon što su vlastite narode bacile u strašne nesreće i nezapamćeni metež.

Tek danas dobiva svoj pravi smisao zakletva, koju svaki državni činovnik polaže. Danas zakletva ima svoje opravdanje, jer je puna sadržaja i značenja. Jučer je to bila formalnost, izvirgavana smijehu već kog samog polaganja, danas je to svečano obećanje pred Bogom i ljudima, čije kršenje zahtijeva najteže sankcije. Do jučer je mogao ostati nekažnjen onaj, koji je zakletvu prekršio, isto kao što je mogao biti nepravедno kažnjen i stradati onaj, koji je nikada nije prekršio. Danas je pak odnos pojedinca i države označen plemenitim i značajnim geslom: vjernost za vjernost. Isto kao što pojedinac ima obaveze prema državi, tako i država

ima obaveze prema pojedincu. Osjećaj odgovornosti pojedinca uslovlja osjećaj odgovornosti države. U međusobnom podupiranju leži obostrana: snaga i sigurnost.

Svakome je jasno, da se sve ono što je gore rečeno ne odnosi samo na one, koji su izravno u službi države,, nego na svakog njezinog pripadnika. Narod živi, stvara, radi, bori se, pobjeđuje, propada i umire kao cjelina. Nitko dakle ne može pripadati po imenu toj narodnoj cjelini, a da bude oslobođen svila dužnosti, obzira i obaveza prema njoj.

O ćudoredju svakog Hrvata ovisi ćudoredje hrvatskog naroda, o radinosti svakog Hrvata ovisi opće hrvatska radinost, o čestitosti pojedinca, čestitost cijelog naroda, o pojedinačnoj borbenosti i otpornoj snazi zajednička borbenost i otporna snaga. Zar može dakle i jedan Hrvat tvrditi, da su njegov život, navike, mane i prohtjevi njegova posebnička stvar, koja se cijelog naroda ne tiče? međutim do sada se tako mislilo i tvrdilo. Nu Poglavnik, koji je udahnuo novi duh ustaškim borbenim redovima i njihovom snagom kršio mrske jugoslavenske okove, udahnuo je taj novi duh i ustaškoj državi, koju je on stvorio, i udahnuje ga cijelom hrvatskom narodu, kojega samo on vodi. Taj novi duh navodi svakog Hrvata, da s veseljem u duši zaboravi svoje brige i težnje, svoj jad i svoje poslove, te da se sav prepusti brizi za sigurnost i procvat tako teško stečene države, čijem dobru podređuje on sve svoje probitke.

Taj novi duh vodi Hrvatsku boljoj budućnosti.

16. Izvori hrvatske snage i napredka

Težište čudoredne (moralne) snage hrvatskog naroda leži u urednom i vjerskom obiteljskom životu, njegova gospodarska snaga u seljačkom gospodarstvu, zadružnom životu i prirodnom bogatstvu hrvatske zemlje, obrambena snaga u sredbotvornim (organizatornim) i prokušanim vojnim vrlinama.

Prosvjetni ili kulturni napredak hrvatskoga naroda temelji se na prirodnoj narodnoj darovitosti i prokušanoj sposobnosti na polju znanosti, prosvjete i umjetnosti.

Veleobrt, obrt, kućno rukotvorstvo i trgovina imaju biti ruka pomoćnica sveukupnom seljačkom i narodnom gospodarstvu. Te grane života imaju biti polje časnoga rada i vrelo dostojnoga života radnika, a ne sredstvo gomilanja narodne imovine u rukama glavnika (kapitalista).

Najveći neprijatelj čovječanstva, komunizam trudeći se, da sve uništi, da izbriše tekovine ljudske marljivosti i duha, da svjetskom revolucijom pregazi tisuće godina stvaranja nebrojenih pokoljenja, nastojao je u prvome redu zadati smrtni udarac obitelji. Njegovi bolesni i zločinački ideolozi uvidjeli su točno, da je obitelj temelj zdravog i sređenog života, moralnog i prožetog starim predajama. Znali su, da je zdrava obitelj ugaoni kamen svakog naroda, najsigurniji čuvar običaja i žarište prave vjere. Prozreli su, da vatra s ognjišta ne gori samo običnim žarom, koji služi za zadovoljavanje svakodnevnim potrebama, nego da gori uzvišenim stoljetnim plamenom, koji prikazuje snagu pradaвне težnje za dobrom, staru slogu i ljubav raznih ognjišta i volju, da se svetost pravog obiteljskog života u radu i posluhu prenosi i dalje od oca na sina, te da se sveta vatra na obiteljskom ognjištu nikada ne ugasi.

Komunistima je to djelo rušenja u znatnoj mjeri uspjelo u nesretnoj Rusiji, koja će nam uvijek služiti kao živ primjer, što se događa sa zemljom i narodom, kad je obitelj uništena.

Slobodan brak u Sovjetskoj Rusiji, koji se je mogao sklopiti i rastaviti po volji, prestao je biti brakom i razvio se u najobičniju uzakonjenu prostituciju. Čovjek je sretao na ulici djevojku i pozivao je u ženidbeni ured, da se možda još istoga dana vrati tamo zbog rastave. Djeca iz takvih brakova, u koliko su uopće ostala kod oca ili majke, upoznava su se vrlo rano s pokvarenošću, koja je vladala među starijima, te propadala čudoredno i tjelesno na očigled ravnodušnih roditelja. Veći dio te djece bio je prepušten državi na brigu. Vrlo mah broj ovih preuzela je stvarno država u svoje ruke, te ih u svojim zavodima kvarila dalje upravo do razvratnosti. Nu ta su djeca imala barem nekakav krov nad glavom i opskrbu. Većina pak tih, za koje se država tobože brinula, ostala je na ulici bez ičije pomoći ili zaštite. Odrastavši u bijedi i krutoj borbi za opstanak, ne čuvši nikada lijepe riječi, ne osjetivši nikada znak pažnje ili samilosti, ta bijedna djeca razvijala su se u zvijeri, ispunjene bijesom i dubokom mržnjom na sve, koji ih okružuju. Varanje, ubijstvo, krađa, pljačka, to su bila njihova jedina zanimanja. U njima je tokom vremena otupio svaki ljudski osjećaj, i bili su tako daleko od onoga, što mi pod čovjekom razumijevamo, da je čovjek bio spreman ta dvonoga čudovišta proglasiti pravim životinjama.

Do ovih tragično žalosnih posljedaka došli su boljševici samo time, što su uništili obitelj.

Liberalne države nisu se tako ogorčeno bacile na: rušenje obitelji kao boljševici. Nu one su također mnogo sagriješile protiv obitelji svojim kriminalnim nemarom, puštajući, da toj

temeljnoj stanici ljudskog organizma, nanese teške udarce neprijatelji obitelji, vjere i naroda. U liberalnim državama nije vlast smatrala potrebnim uzeti u zaštitu obitelj, sačuvati je od raznih utjecaja, pobijati sve što s njom dolazi u sukob. Ali istovremeno su nicala na sve strane društva za zaštitu životinja, klinike i hoteli za četveronožne gospodske ljubimce. Pokvarenost, koja se je širila u obliku knjige, slikopisa, predstave, slika, plakata nije nailazila na nikakvu zapreku. Dozvoljavalo se ismjehtavanje sretnih, sređenih i djecom nadarenih obitelji, propuštala i poticala promičba slobodne ljubavi, rastave braka, sprječavanja poroda. Ometalo se sve mjere za pomoć obitelji i olakšanje sklapanja braka.

Negativni i rušilački duh, koji je poput opasnog crva rastakao zdrav narodni organizam, nalazio je uvijek načina, da svoje zlodjelo provodi u Rusiji silovitom voljom boljševičke vlasti, u liberalnim državama uz potajnu blagonaklonost odlučujućih činilaca.

Do sada smo imali dovoljno prilike upoznati se s iskustvima jednih i drugih. I da nam nisu ništa drugo dirnuli nego obitelj, već to bi bio dostatan razlog, da se s njima uhvatimo u koštac na život i smrt.

Osvrnimo se samo na život starih Rimljana, čiju smo povijest i navike, uspon i pad mogli lijepo upoznati kroz klasična djela njihovih pisaca. Dok im je obitelj bila svetinja, moralne su im snage bile na visini, a njihova moć u neprestanom usponu. Kad je razvrat kasnijih stoljeća zahvatio i pokvario obitelj, ćudorednosti je potpuno nestalo, a rimski narod srozavao se strašnom brzinom i doskora prestao biti i sjena nekadašnje veličine. S kvarenjem i rušenjem obitelji počela je ćudoredna propast svakog naroda. Ćudoredna propast pak vodila je potpunom isčeznuću naroda.

Čistoća ćudorednih zasada hrvatskog naroda, očuvala je Hrvatsku od propasti u najtežim danima.

Te su ćudoredne zasade sadržavale sve lijepe i plemenite krijeposti, koje s pravom moraju predstavljati ponos svakog čovjeka i svakog naroda. Njih je pak čuvala, gojila i u mlada srca ucijepila hrvatska obitelj.

Dok je dijete bilo još u kolijevci, učilo se strahu od Boga, koji grmi, jer se srđi na njegove male nevaljalštine i plače nad njegovom još nevinom zloćom. U majčinom krilu primilo je dijete prve pouke o molitvi, dobroti i posluhu. U krugu svoje obitelji imalo je prilike gledati, kako stariji rade, zavoliti posao i pomagati najprije od šale i zabave, a kasnije ozbiljno i korisno. Netom je dijete na noge stalo, naučilo je, da treba poštivati glavu obitelji, biti pun pažnje prema starijima, drugarskih osjećaja prema sebi ravnima. Uz očevo koljeno slušalo je stari, mudri životni nauk, upoznalo i zavolilo pojmove naroda i domovine. U slozi i ljubavi svojih roditelja, vidjelo je, što je najvažnije za sretan i zadovoljan život. U njihovoj dubokoj, priprosto i iskrenoj vjeri spoznalo je beskonačnost mudrosti, veličine i dobrote Božje, čijom voljom polje rađa, grožđe zrije, krava daje mlijeko, a kokoš jaje.

Odrastavši i ušavši u život, takvo dijete postaje gotov čovjek, radin, ćudoredan i idealan. I dok hrvatske obitelji budu takvu djecu odgajale i podizale, one će biti besprijekorne, svete i jake. One će svojim zdravljem jamčiti za zdravlje cijelog naroda, a svojom unutarnjom čvrstinom siguran opstanak Hrvatske kroz brojna stoljeća daleke budućnosti.

Već smo mnogo govorili o moći zlata i vraćamo se ponovno na nju, da bi još jednom potvrdili: mi ne priznajemo više moć toj mrtvoj stvari, pa makar koliko ona bila dragocjena, jer u praktičnoj svakodnevnoj upotrebi ima manji značaj, nego brojne druge kovine, bez kojih se život današnjeg čovjeka uopće ne bi mogao zamisliti. Gospodarska snaga Hrvatske ne počiva na zlatu, nego u prvom redu na seljačkom gospodarstvu.

Mi smo duboko svjesni toga, da podizanje životnog stupnja seljačkog života, znači blagostanje cijelog naroda. Seljačko gospodarstvo predstavljalo je oduvijek glavni izvor naših gospodarskih snaga. Seljački proizvodi udovoljavaju svim našim osnovnim potrebama, a na njima se temelji i naša vanjska trgovina, koja nam omogućuje nabavljanje iz inozemstva svih proizvoda, koji nam nedostaju.

Razumljivo je, da prema tome podizanje i unaprijeđivanje seljačkog gospodarstva predstavlja glavnu brigu hrvatske vlade, koja je čitava jednodušna i prožeta osjećajem uske povezanosti glavnih životnih probitaka države s napretkom i blagostanjem hrvatskog seljaštva.

Činjenice govore jasno, da hrvatska vlada nije shvatila svoj odnos prema seljaštvu demagoški i paraderski, te da ne izivljava svoju ulogu u praznom i beskorisnom seljakovanju, od kojega su trpjeli svi narodni slojevi, a najviše samo seljaštvo. Hrvatska državna vlada vjerna vječnim ustaškim načelima ima jasan cilj pred očima, te radi neumorno na provođenju potrebnih mjera, koje će dovesti do ekonomskog jačanja hrvatskog seljaka, poboljšanja njegovih sredstava proizvodnje i oplodjenja onih krajeva, koji su do sada kao mrtva glavica ležali neiskorišteni.

Mi ne zastupamo krivo i providnom demagogijom postavljeno načelo, da seljak sam sebi dostaje, te da su mu obrazovani sinovi sasvim nepotrebni. Ustaška načela postavljaju seljaka na njegovo pravo mjesto, uz zemlju, koju on toliko ljubi, da je ne bi ostavio za nikakve sumnjive časti i položaje, koji mu ne odgovaraju. Na zemlji svojoj on je naša snaga, bez koje ne možemo živjeti ni postojati. A briga je pak ustaške države, da mu na njegovoj zemlji omogući i trajno osigura miran i slobodan život, napredak i procvat gospodarstva, jer će time i čitav narod steći sigurnu podlogu ekonomske sredenosti u stalnoj i pravilnoj izmjeni dobara.

Kad je pobijedilo načelo, barem djelomično, da zemlju treba oduzeti veleposjednicima i razdijeliti seljacima, u liberalnim državama, gdje je redovno bio prepušten svatko sebi, našli su se mnogi seljaci, stekavši iznenada zemlju, pred pitanjem, kako će doći do sredstava za uređenje gospodarstva. Zemlja je bila, više krivo nego pravo, podijeljena, a novi vlasnici prepušteni sami sebi. Pitanje marve, oruđa, sjemena morao je seljak bez državne pomoći rješavati prema vlastitoj uviđavnosti i mogućnostima. Birokrati su udovoljavali svakom slovu zakona o podjeli zemlje, ne uviđajući da podjela zemlje znači tek početak, a ne svršetak briga za sređenje i podizanje seljačkog gospodarstva.

Poglavnik je uvidio tu tešku zabludu prošlih vremena, te je već u ustaškim načelima dao smjernice za rad na podizanju hrvatskog seljaka. Ne radi se više o mrtvom slovu zakona, nego o stvarnoj zaštiti i unaprijeđenju živih gospodarskih snaga naroda, koje iziskuju brigu i pažnju, ljubav i napor. U tom pravcu stvarnog i razumnog rada moraju se naći prvaci ustaške države, koji će se uvijek djelotvorno brinuti oko seljačkog gospodarskog podizanja, i seljaci, koji će shvatiti tu brigu, te radeći predano po svojim poljima, vinogradima i šumama udariti temelj cijeloj gospodarskoj snazi Nezavisne Države Hrvatske.

Taj će im posao sama državna vlast olakšati sredbotvorbom zadrugarstva, stare hrvatske društvovalne ustanove. Zadruga, koje su se u Hrvatskoj naravno razvijale od povećanih obitelji, udružuju seljačke snage, sprječavaju padanje slabijeg pojedinca na prosjački štap, olakšavaju dobivanje pomagala potrebnih za poljske radove i raznoliku seljačku proizvodnju, osiguravaju obrađivanje zemlje, kad je pojedini član zadruge bolestan, olakšavaju prehranu zadrugara i u vezi s time povećavaju suvišak za prodaju.

Pojedinac pak na malom komadiću zemlje pod najboljim okolnostima jedva vezuje kraj s krajem, svaka mu slabija godina prijeti uništenjem, i najmanja nedaća u obitelji dovodi ga na rub propasti, jer se nema na koga osloniti, a što se tiče oruđa, uvijek ovisi, dijelom ih sasvim, o tuđoj dobroj volji i milosti. Cesto napušta sasvim svoj komadić zemlje, jer ne može od njega živjeti, i odlazi drugome raditi na nadnicu. Takav seljak bez zemlje predstavlja obično najniži stepen društvovalne ljestvice.

Svi ovi letimično navedeni razlozi, govore u prilog obnavljanju našeg seljačkog zadrugarstva, koje će u gospodarskom životu hrvatske budućnosti igrati vrlo važnu ulogu.

Podizanje pak našega seljaka i sredbotvorba zadrugarstva stoji u uskoj vezi s iskorištavanjem prirodnih bogatstava naše zemlje.

Na tim se našim bogatstvima konačno temelji sredbotvorba cijelog hrvatskog priroda i gospodarsko stanje svih narodnih slojeva. Zato ta bogatstva, kako smo već prije istaknuli, mogu u ustaškoj državi pripadati samo narodu, te se uprava tih dobara i njihovo iskorištavanje moraju uvijek ravnati samo prema narodnim probitcima.

A bogatstva naše zemlje daju nam potpuno pravo vjerovati u lijepu gospodarsku budućnost Hrvatske. Plodna polja, vinorodni brežuljci, guste šume, planine pune ruda i more, taj biser našeg bogatstva, sastali su se čudnom igrom dobrostive ruke, koje je stvarajući svijet i život sabrala sva ta dobra, na ovom najdražem komadiću zemaljske kugle, koji se zove Hrvatska.

Sva ta Božja blaga i marljive hrvatske ruke napraviti će od lijepe naše domovine vrt, koji će svojom ljepotom i napretkom prednjačiti Evropi, kao što joj je, kao bojno polje, taj vrt prednjačio junaštvom i domoljubljem, koje prezire smrt.

*

Uvijek smo isticali hrvatsku vojničku slavu, i to nam nitko ne smije zamjeriti. Hrvati se u tom pogledu imaju čime ponositi.

Radu i pronicljivosti naših povjesničara, neumornih istraživalaca naše najstarije prošlosti, zahvaljujemo niz otkrića, o kojima se za vrijeme Jugoslavije nije smjelo pisati. Ta nas otkrića izdvajaju iz bezlične mase ropskih naroda i plemena, koji su prije hiljadu i više stotina godina padali uvijek plijenom nemirnih i borbenih naroda, pokretača divovske i dugotrajne seobe, koja je izmijenila lice Evrope i nanijela glavni udarac već oslabljenom i od dugotrajne moći i vladanja umornom Rimskom Carstvu. Naši su daleki predci već tada dokazali svoju vojničku vrijednost i sredbotvorne vrline, te su slobodni i jaki ponesem vihorom seobe naroda pošli Evropom i ostavili iza sebe uspomenu na svoje tada veliko i Evropi poznato ime.

Došavši u ove krajeve, pokorili su svojoj vlasti i starosjedioce i došljake, koji su stigli ovamo prije njih, ali se s hrvatskom snagom nisu mogli mjeriti. Odrekli su se daljeg lutanja

i stekavši po prirodnom pravu novu domovinu, osnovaše doskora sređenu i jaku državu, čija je snaga ubrzo pribavila ugled Hrvatima kod onih, koji ih nisu do tada poznavali.

Prvi hrvatski kralj Tomislav podigao je državu ujedinjenih Hrvata do tolike vojničke snage, da joj nije bilo u okolici premca, a okrunjeni povjesničar Konstantin Porfirogenet smatrao je potrebnim i važnim zabilježiti točne i detaljne podatke o njezinoj moći.

Kroz čitavo vrijeme vladanja hrvatskih narodnih vladara naš je vojnički ugled ostao na visini. Njemu čak nije naškodilo ni nesretni poraz na Petrovoj Gori, te je neprijatelj iako pobjednik radije sklopio sporazum s predstavnicima najuglednijih hrvatskih plemena, nego li da prihvati tešku i opasnu borbu na život i smrt.

Novi položaj Hrvatske dao je Hrvatima još veću mogućnost izoštravanja vojničkih vrlina u neprestanoj opasnosti i borbi. Kad se je pak provalom Turaka hrvatski narod našao između čekića i nakovnja, njegov vojnički duh i stoljetno iskustvo predstavljali su sve, s čime je ušao u tu nejednaku borbu.

Ubrzo se je Hrvat navikao, da mu vojnički kruh bude svakodnevna hrana, i da mu odpasani mač bude uvijek pri ruci, kad između dva boja prihvati za kratko vrijeme ručicu pluga.

I ako je bio neprestano zauzet obranom vlastitog ognjišta, dospio je Hrvat na sva bojna polja nemirne i uzburkane Evrope, i pronio glas naše vojničke slave diljem cijelog evropskog kopna.

I baš svijest o vlastitoj vojničkoj vrijednosti dala je Hrvatima snage, da se i u beznadnim slučajevima žilavo odupru, cijeneći više slavnu smrt od sramotnom životu u ropstvu. Ti su osjećaji naveli neumrlog Nikolu Zrinjskog-Sigetskog na podhvat, koji će u vojničkoj povijesti svijeta ostati zapisan zlatnim slovima.

Nije doista puki slučaj, da je najpoznatiji hrvatski ban Jelačić svoju veliku popularnost stekao u prvom redu kao vojnik. Pod njegovim vodstvom proslavio se hrvatski borac na bojnom polju, i to je za Hrvata više vrijedilo, nego ikakva druga slava. On je svojem banu spjevao davoriju, koja je doskora postala jednom od najomiljenijih pjesama širokih slojeva u Hrvatskoj.

Prošli svjetski rat dao je opet prilike Hrvatima, da se istaknu kao vojnici. Nu slava našeg oružja nije nam na žalost pribavila sreću slobode, i mi smo puni zebnje i velike odlučnosti da se borimo do kraja, utonuli u mrak Jugoslavije.

Neko se vrijeme činilo, da su naše vojničke vrline zamrle. Nu najednom su planule punim sjajem, kad je Poglavnik poveo odlučnu i krvavu borbu za rušenje naše tamnice. Ustaše, koji su se okupili oko Poglavnika, bih su baš u vojničkom pogledu biserje hrvatskog naroda. Njihova požrtvornost i stega baštinjene od prijašnjih pokoljenja prožetih vojničkim duhom, došle su do naročitog izražaja za kratkotrajnog rata između Njemačke i Jugoslavije, kada su Ustaše neviđenom smjelošću dali srpskoj vojsci odlučan udarac u pozadini, te vojnički red uveli i vlast postavili u većini hrvatskih krajeva već u samom, početku rata.

Kad je pak stvorena Nezavisna Država Hrvatska, uzorne vojničke postrojbe nikle su tako rekuć iz zemlje, jer Hrvatima ne treba nikada mnogo, da postane dobar vojnik.

Posebnu pak pažnju zaslužuju naši dobrovoljački odredi, koji su otišli u borbu protiv boljševika. Pothvati naših boraca, na kopnu, moru i u zraku ispunili su svako hrvatsko srce ponosom, a strance divljenjem.

Na tim kroz stoljeća prekaljenim ratničkim vrlinama počivat će sigurnost hrvatskog naroda i države u budućnosti.

Jak narod i dobru sredbotvorbu cijene jednako i prijatelji i neprijatelji. Teško narodu u kojem nitko ne vidi pouzdana saveznika, ni snažnog protivnika.

Stoga će naša ustaška pokoljenja neprestano razvijati i usađivati u srca najmlađih vrline, koje su nas kroz stoljeća obranile i održale.

Naša je lozinka: Hrvat mora biti svaki dan sve jači vojnik, sve bolji sredbotvorac.

Teške prilike, u kojima smo mnogo stoljeća živjeli raspeti između Istoka i Zapada, onemogućile su razvijanje do vrhunca umnih sposobnosti našega naroda. Nu ono što se nije moglo postići zamahom općeg narodnog kulturnog podizanja, postiglo se je snažnim bljeskom pojedinačnih hrvatskih duhova. Oni su svojim umom i stvaralačkim radom sačuvali hrvatskom narodu dolično mjesto u kulturnom svijetu, koji među svoje veličine ubraja i nekoliko hrvatskih sinova.

Jedan od najznatnijih svjedoka hrvatske umne snage je svakako Ruđer Bošković, veliki mudroslovac i zvjezdoznanac. Prodrivši zamjernom duhovnom snagom u mnoge tajne opstanka svijeta, života i svemira, Bošković je svojim suvremenicima i potomcima predstavljao sjajnu luč, koja je unijela svijetlo u tamu mnogih tada nedokučivih istina.

Bošković je živio i radio u kraju, gdje se nije tako jasno čuo ratni zveket, iako nevolje onih burnih vremena nisu poštedile ni jedan kutić Hrvatske. Nu gdje god je bilo barem malo mirnije, um je hrvatski nezadrživom snagom težio za stvaranjem, izrazom, afirmacijom.

Književno i likovno stvaranje u cijelom našem primorju, a naročito u Dubrovniku dokazom je te neugasive težnje hrvatskog uma i duha. Književnost naša iz toga doba po obilnosti i vrijednosti ima malo premaca u Evropi. Umjetnički pak spomenici iz tih vremena, iako stvarani prema velikim nadahnućima talijanskih majstora, za kojima se je tada cijela Evropa povodila, najviše su djela naših domaćih umjetnika, koji su im udarili pečat hrvatskog stvaralaštva. Usprkos veličini talijanskih umjetnika, kojima se tada cijeli svijet divio, neki su hrvatski umjetnici stekli u samoj Italiji glas velikih majstora, među njima naš Andrija Medulić, ostavivši tamo nekoliko umjetničkih bisera, kao svjedoke hrvatskog umjetničkog stvaranja.

Niz naših sinova, koji su osjećali u sebi poziv velike nadarenosti, ne našavši, u hrvatskoj sredini dovoljne mogućnosti rada, otišao je u tuđinu i sav svoj dar poklonio novo stečenoj domovini, koja ih je slavila kao svoju rođenu djecu. Nu kao što su oni bih krv naše krvi, tako je i njihov um dio hrvatskog uma, a duh odraz hrvatskog duha. Mi se i njima ponosimo, iako za svoju domovinu nisu ništa učinili, jer smo sretni, da smo u najgorim vremenima bili sposobni druge duhovno obogatiti.

Kad god govorimo o našoj evropskoj ulozi u obrani kulturnog Zapada, mislimo uvijek na

naše vojničke zasluge i krvav otpor, koji je mlada Hrvatska odlučno i uporno pružila svim najezdama s Istoka. Nu Istok nije prodirao samo vojnički, nego i duhovno, pa smo isto tako dugu i upornu borbu vodili za naš duhovni opstanak i očuvanje onih vrednota, koje sačinjavaju zapadnu kulturu.

Odoljeli smo u toj borbi najrazhčitijim utjecajima, koji su nas nakon osvajanja velikih hrvatskih predjela teško pritiskali. Da je prodiranje istočnjačkog utjecaja doprlo do jadranskih obala i alpskih ograna, ne samo da bi hrvatski narod duhovno prestao biti dio evropskog Zapada, nego bi bila ozbiljno ugrožena i brojna druga žarišta kulture i uljudbe. Hrvatski je narod međutim bio i duhovno dosta jak i nezavisan, te je barbariziranju s Istoka suprotstavio vlastite umne snage, čija je životna sposobnost u zametku ugušila bacile barbarstva.

Manje kulturni narod, bio bi možda poput nas odolio fizičkoj najezdi, ali se duhovno ne bi mogao oduprijeti. Time bi međutim izgubio vrijednost i njegov fizički otpor, jer bi zbog duhovne slabosti uskoro bio prekriven valom nekulturnog napadača, te bi i sam predstavljao duhovnu opasnost za onu istu kulturu, koju bi fizički branio.

S tog stajališta moraju hrvatski narod promatrati i prosuđivati svi oni, koji nam s visine, na kojoj smo ih mi očuvali, predbacuju kulturnu zaostalost. S toga stajališta moramo i mi sami gledati i procjenjivati našu povijesnu ulogu, čije veličine moramo uvijek biti svjesni.

Među najveće zajedničke pothvate hrvatskog duha i uma spada svakako Hrvatska Enciklopedija, koja je već do sada pokazala visinu hrvatskog umnog prosjeka, uspješnost naše organizacije i neslomivu volju hrvatskog uma, da ratnim vremenima usprkos gradi i stvara više i bolje nego ikada.

Imamo dakle mnogo razloga vjerovati, da će hrvatski narod u vlastitoj državi velikim koracima pokročiti povijesnom i kulturnom napretku. U sređenoj zemlji, puno ličnog zadovoljstva i općeg blagostanja nadoknadit ćemo brzo nedostatke skrivljene stoljećima borbe bez predaha. Opravdat ćemo potpuno naše časno mjesto u kulturnoj Evropi, koje zaslugom naših velikih sinova u prošlosti nijesmo nikada izgubili.

Kada je tokom prošlog stoljeća došlo do naglog razvitka tehnike i podizanja veleobrtarstva, našlo se je mnogo poklonika čudesne tvorničke proizvodnje, koji su smatrali, da treba veleobrta razvijati do krajnjih mogućnosti i podrediti mu sve druge grane narodnog gospodarstva. Tvornice su nicali na sve strane, zaposlile hiljade radnika. Činilo se, da je nastupilo novo doba napredka i blagostanja, koje ne će nikada prestati. Nu zle strane te neuravnotežene proizvodnje uskoro su izbile na javu, jer je potražnja bila daleko slabija od ponude, što je u proizvodnji dovelo do naglog zastoja, a u priradu do novčanog sloma. Neobrađene pak njive i zapušteni vinogradi i polja samo su pojačali veliku štetnost tih posljedica.

Ima ipak zemalja, koje su po sastavu vlastitog tla upućene na razvijanje veleobrtarstva, jer imaju relativno malu površinu obradivog tla, a obiluju tvarima potrebnim veleobrta. Takove zemlje proizvode veleobrtnu proizvodnju i dobivaju u zamjenu zemaljske plodove, kojih nemaju u dovoljnoj mjeri.

Hrvatska je pak upućena baš na svoju plodnu zemlju, koja predstavlja temelj njezinog bogatstva. Razvitak veleobrtarstva ovisan je o potrebama i zahtjevima našeg seljačkog

gospodarstva, i ne smije se podizati ni unaprijeđivati, ako nije prije zajamčena netaknutost seljačkih gospodarskih probitaka, koje mora razvitak veleobrta u Hrvatskoj podupirati kao pomoćna grana narodnog gospodarstva.

Time je određen zadatak i postavljene su granice razvitku veleobrta u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

Druga je važna pomoćna grana našeg gospodarstva obrt, koji je do sada već našao valjan »modus vivendi« sa seljačkim gospodarstvom, te se s njime lijepo dopunjuje), ali je bio u mnogim svojim granama ozbiljno ugrožen od mlađeg, ali vrlo poduzetnog i nasilnog druga, veleobrta. Nu znanje, vještina i volja hrvatskih obrtnika pobijedili su veleobrt najboljim oružjem: boljom i solidnijom robom. S procvatom i razvitkom seljačkog gospodarstva podići će se i naš domaći obrt, koji ne samo predstavlja vrlo korisnu i vrijednu granu našeg gospodarstva, nego također s velikim uspjehom zastupa našu domaću radinost pred stranim svijetom. Briga države, da se skladno razvijaju sve grane narodnog prirada, pomoći će i obrtu, da izvrši svoju važnu i mnogostruku ulogu u gospodarskom sređivanju države i podpomaganju drugih proizvodnih grana.

Zadnjih desetljeća spalo je kućno rukotvorstvo hrvatskog seljaka na niske grane. Razni loši utjecaji, kojima se naš seljak nije znao oduprijeti, dolazili su k njemu s raznih strana, a da državna vlast nije protiv njih ništa poduzimala. K tome je došla gospodarska kriza, koja je seljaka navela, da kupuje prividno jeftiniju robu kod seoskog trgovca (redovno Židova). Seljačka je mladež, naročito ženska, htjela ići u korak s modernim vremenima, pa je radije stavljala na sebe loše i neukusne gradske prnje, nego U krasnu domaću nošnju. Često su govorili, da je izrada nošnje skupa, a gradska roba jeftinija. Međutim poznato je, da su istu nošnju kadikad nosila dva tri pokoljenja, dok bi se istrošila, gradska pak roba nije često ni jednu sezonu izdržala, jer se je na selu obično prodavala lošija roba, koja se u gradu uopće nije mogla prodati.

Na opadanje domaćeg rukotvorstva utjecali su i brojni drugi razlozi, tako da je seljak postajao svakim danom sve ovisniji o gradu i njegovim proizvodima. To izumiranje jedne važne grane narodne djelatnosti osjetio je najteže sam seljak, koji se njom bavio i kojemu je prvenstveno služila. Danas se međutim teži za tim, da se kućno rukotvorstvo ponovno stvori i razvije, da bi moglo udovoljavati svakodnevnim životnim i radnim potrebama hrvatskog seljaka, koji će biti tim bogatiji i zadovoljniji, čim bude gospodarski neovisniji i samostalniji.

Seljak će tako nizu svojih potreba udovoljavati vlastitim radom, a ne novcem, koji će mu poslužiti u druge svrhe. Ta zamjena novca radom predstavlja jednu od tajni narodnog blagostanja.

Sve gore navedene grane povezivat će, usklađivati i vršiti izmjenu dobara od njih proizvedenih pametno vođena i nadzirana trgovina. Prestalo je doba razularene trgovačke utakmice na tržištima, kad je trgovina bila sama sebi svrhom i vršila odlučan utjecaj i na samu proizvodnju, kojoj trgovina mora u sređenom gospodarskom sustavu služiti. Već onda, kad je pobjedom liberalnih načela trgovina bila oslobođena svih spona »pokazalo se je, da su ljudi sasvim krivo shvatili ulogu trgovine. Ona je bila smatrana sama po sebi vrednotom, a u stvari je ona tek sredstvo za izmjenu vrednota ili dobara, te vrijedi toliko, koliko toj svojoj jedinoj funkciji udovoljava.

I ona je dakle podređena probitcima narodnog gospodarstva, te mora služiti njegovu promicanju, a ne koćenju, kao što se u prošlosti znalo događati. Postavljanje trgovine na pravo mjesto i razumno ograničenje njezinog djelokruga korisno će utjecati i na njezin razvoj i na njezinu stabilnost, koja će uvijek biti od opće narodne koristi.

Kod ovog razgrađivanja hrvatskog gospodarskog života naći će se uvijek ljudi, kojima će vlastiti probitci biti jedina misao i jedina briga. Još nisu iščezle, a i ne će valjda nikada iščeznuti, glavničarske duše, kojima je gomilanje novaca jedina životna težnja, jedina strast. Oni mjerilom dnevne, mjesečne ih godišnje zarade mjere idealizam, domoljublje, politiku i nazore na svijet. Do jučer u njihovim rukama ležalo je bogatstvo i vlast, jer je vlast o bogatstvu ovisila. Danas su oni bez vlasti, a njihovu su bogatstvu stavljene granice. Njihov pak pokvarenjački sebičnjački utjecaj na privredu potpuno je onemogućen.

Ni jedna grana narodnog gospodarstva ne služi više njihovom ličnom obogaćivanju, nego općim narodnim i državnim probitcima. Vlada Nezavisne Države Hrvatske dokazuje svaki dan sve bolje i uvjerljivije, da je glavničarstvu u Hrvatskoj odzvonilo. Obrt i zanati, kućno rukotvorstvo i trgovina moraju osigurati dostojan život svima, koji se tim poslovima i zanimanjima bave.

Mi bi ustali protiv raskalašenog i rasipnog života bogataša čak i onda, kad bi nam njihov način života bio od neke koristi, i to u ime moralne čistoće i zdravlja narodnoga. Pogotovo dakle ustajemo protiv njega kad znamo, koliku nam je štetu nanosio i kakvu su uslovi, pod kojima su stvorena sredstva za takav život. Mi smo sami bili svjedoci bijede hiljada radnika, koji znoj i krv, zdravlje i život dadoše, da bi svoju obitelj bijedno prehranili, a glavničarske džepove do vrha napunili. Mi ćemo biti svjesni, da smo do kraja izvršili svoju ustašku društvenu dužnost, kad nas prokunu desetak okorjelih glavničara, a blagoslove stotine vrijednih i poniženih, prevarenih i izrabljenih, kojima je vraćeno čovječje dostojanstvo.

Sve grane narodnog gospodarstva treba neumorno razvijati, jer ćemo tako osigurati častan život onima, koji su željni rada. Oni ga moraju naći u novim mogućnostima našeg pomlađenog i snažnog prirađa.

Radnik je prije ostvarenja ustaške države bio trgan i lomljen između dva jednako loša rješenja: ili poći za razbojničkim komunističkim agitatorima, koji su ga vrlo dobro učili, kako će uništiti sebe i druge, ali ne kako će sebi i drugima pomoći; ili se pokoriti neprijateljskoj vlasti, koja za boljitak radnika nije ništa učinila, a svaki njegov krik za društvenom pravdom smatrala je opasnim revolucionarnim pokretom i gušila ga u zametku.

Ustaška pak država ne samo da priznaje radniku pravo na dohćan život, već smatra, da je cilj svakog poduzeća pružiti radnicima mogućnosti, da materijalno opskrbljuju sebe i svoju obitelj.

To kod nas nije demagoška faza. Ustaše vode državu i nije im potrebna demagogija, kojom su se drugi služili u demokratsko doba, da se dočepaju vlasti, i da se na njoj održe. Mi smo svjesni toga, da država može počivati samo na onima, koji mnogo rade, a malo traže, i da propada samo po onima, koji mnogo traže, a malo rade. Zbog toga su sva naša nastojanja upućena na to, da onima, koji mnogo rade, damo više nego traže, i da onima, koji malo rade, oduzmemo dio onoga, što imaju.

Narod je sve, a pojedinci nisu ništa u usporedbi s narodom. Mi smo to vidjeli, osjetili i proživjeli. Mi to imamo na umu pri izgradnji ustaške države. Narod pak sačinjavaju seljaci i radnici, manuelni i intelektualni. Svi ostali su beskorisni, negativni, opasni trutovi, koje pozitivnom, stvaralačkom radu na vlastitu i općenarodnu korist treba makar i silom privesti.

Svi naime izvori hrvatske snage moraju neprestano biti djelotvorni, a sve mogućnosti napretka iscrpljene do dna.

17. Zadatci narodnog rada

Skladno gojenje, promicanje i usavršavanje svih narodnih vrlina i grana narodnog života zadaća je svih pregnuća javnoga rada i državne vlasti, kao takve, jer one daju potpuno jamstvo opstanka, vjekovnog bivstvovanja i blagostanja sadašnjih i budućih pokoljenja i cjelokupnog hrvatskog naroda, te opstojnosti i sigurnosti Nezavisne države Hrvatske.

Svoje dužnosti prema narodu i obveze prema zajednici, u kojoj žive i djeluju, ljudi su u raznim vremenima različito shvaćali. Pristaše liberalizma u svim granama javnog života i na svim područjima rada bili su za potpunu slobodu pojedinca, koji se u svom djelovanju nije morao obazirati ni na druge pojedince oko sebe, ni na cjelinu. Sebičnost i samoživost bile su glavne osebine liberalnog društva. To je shvaćanje nalazilo plodno tlo kod našeg osrednjeg dobro stojećeg čovjeka, koji je bio utonuo i izgubio se u brizi za svakidašnjicu. Proširilo se mišljenje, da je nastojanje oko zaštite i promicanja narodnih probitaka posao malog kruga profesionalnih političara, da je domoljublje zanat odnosno zanimanje, kao trgovanje mješovitom robom ili popravljanje kišobrana.

Bilo je ljudi, koji su se u javnosti bivše Jugoslavije često vrlo oštro zauzimali za neke staleške probitke. Pokazali su da imaju smisla za javni život i potrebnu borbenost. Pa opet su oni znali odlučno odbiti bilo kakvo sudjelovanje u narodnoj borbi, govoreći, da se oni bave pitanjima svojeg staleža, te da ne ulaze u stvari, koje ih se ne tiču. Oni su naivno vjerovali, da se borba za boljitak bilo kojega sloja hrvatskog naroda može odijeliti od opće narodne borbe.

Oni pak, koji nisu imali smisla ili odvažnosti za bilo kakav javni rad, bili su još dalje od svakog narodnog gibanja u Hrvatskoj.

Vidoviti Hrvati, kojima je Bog dao da gledaju u budućnost, nazrijevali su u tom pojavama početak propasti hrvatskog naroda. Vidjeli su jasno i znali dobro, da se svaki narod bori, brani i pobjeđuje, napregnuvši sve snage, oslonivši se na svakog svojeg sina.

Negativni nazori o narodnoj borbi odrazili su se nepovoljno u cjelokupnom našem narodnom životu. Briga oko čuvanja i gojenja narodnih vrlina, svijesti i snage pala je redovito na uži krug najsvijesnijih i najborbenijih, koji su vjerno čuvali životnu vatru hrvatstva.

Nu dok je njihov sveti posao do jučer bio onemogućavan na sve načine, a oni bili izložen i najvećim opasnostima, jer ljubiti Hrvatsku značilo je staviti i sam život na kocku, danas se samo po njihovom uzoru smije raditi. Danas oni vođe hrvatsku državu. Danas za njima stupa sve, što u hrvatskom narodu vrijedi i nešto znači, jer danas je konačno nastupilo doba slobodnog idealnog rada za budućnost Hrvatske.

Ljudi se vrlo boje pojma totalitarne države, jer ga pravo ne razumiju. Radi se tu samo o instiktivnom nepovjerenju prema svemu nepoznatom, što je uostalom svakom čovjeku urođeno. Razbistrenjem pojma otklanja se nepovjerenje.

Nezavisna je Država Hrvatska totalitarna, jer udružuje, povezuje i upravlja svim izvorima narodnih snaga, duhovnih i stvarnih, jer preuzima na sebe potpunu, totalnu brigu za sve slojeve naroda u svim njihovim životnim potrebama. Ona nije ustanova, koja muze narod, da bi nju onda mogli musti oni, koji njom upravljaju, kao što se to pod demokratskim režimima

često događalo. Ona u svojim rukama sjedinjuje sva narodna dobra samo zato, da bi ih mogla jednako svima podijeliti. Ona je totalitarna, jer teži da sve nadzire, vodi, upravlja i uređuje. Ona je totalitarna, jer se jednako brine, da dijete ide u školu, da seljak dobije sjeme, da majka može bezbrižno raditi, da radnik bude osiguran u poslu, da starac u miru provede posljednje dane. Ona je totalitarna, jer ne da nikome krasti i pljačkati narodno bogatstvo. Ona je totalitarna, jer teži staviti u službu opći narodnih probitaka život i rad svakog pojedinca.

Samo takva država može raditi na skladnom gojenju, promicanju i usavršavanju svih narodnih vrlina i grana narodnog života. Samo takva država može ispuniti zadatak, koji joj je Poglavnik u Načelima Hrvatskog Ustaškog Pokreta postavio.

*

Cijeli naš narodni život, opstanak i dugotrajna, mučna i uporna borba ne mogu se shvatiti, ako se nemaju na umu vrline, kojima se je hrvatski narod uvijek odlikovao. Proučimo li, u koliko nam je danas pristupačna, povijest velikih naroda, koji su nestali, moći ćemo utvrditi, da su im u razdoblju slabljenja i opadanja nedostajale neke osebine, koje narodima daju životnu snagu i otpornost. Doći ćemo ujedno do jednostavnog zaključka, da su hrvatski narod kroz cijelu njegovu povijest resile te vrline, jer njegov opstanak nije bio još nikada doveden u pitanje.

Samosvijest, neograničena ljubav prema rodnoj grudi, čudoredna stega obiteljskog života, predstavljaju samo nekoliko najznačajnijih vrlina, koje su hrvatski narod održale kroz stoljeća. Na te su vrline do jučer proračunano napadali, jer se je tim putem htjelo oslabiti, slomiti, i izbrisati hrvatski narod. Nu kao što je hrvatski narod te vrline uvijek čuvao i gajio, tako su i one sačuvala njega u najgorim vremenima.

Poglavnik je organizirajući Ustaški pokret i vodeći oslobodilačku borbu imao prilike upoznati vrijednost i duboki značaj tih vrlina, čije promicanje smatra on ne samo zadatkom državne vlasti, nego i ciljem svakog javnog pregnuća u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

Ovo su pak Ustaše uvijek isticali i prije obnove Nezavisne Države Hrvatske. Uvijek su tražili da se hrvatstvo, kao zbir duhovnih snaga hrvatskog naroda, čuva jednako u svako doba i na svakom mjestu. Tvrdih su, da hrvatstvo mora čuvati jednako športaš na zelenom polju, trgovac u svojoj trgovini, činovnik u uredu, đak u školi. Nisu dozvoljavali, da ijedan svjestan Hrvat odvoji svoj rad od narodnog rada, svoje brige od narodnih, da uživa, dok narod trpi, da se veseli, dok narod tuguje, da živi, ako narodu prijeti smrtna opasnost.

Tada to mnogi nisu razumjeli. Smatrali su to pretjeranim, prelazili preko toga bezbrižno, jer ih nitko nije mogao pozvati na red radi toga, što ne će da sudjeluju u radu za narod. To im je što više moglo samo koristi donijeti.

Danas međutim ne može se uopće odvijati život pojedinaca bez obzira na zajednicu. Danas svaka javna djelatnost mora težiti čuvanju i gajenju hrvatskih narodnih vrlina, o kojima smo ovisili i o kojima ćemo u budućnosti ovisiti.

Prije je bilo dozvoljavano i promicano sve, što je moglo umanjiti ili okrnjiti duhovnu vrijednost hrvatskog naroda. Danas je pak prevodjenjem u život ustaških načela zajamčeno, da će podizanju duhovne vrijednosti hrvatskog naroda sve i svi služiti.

Naše se škole biti rasadišta hrvatskih narodnih vrlina. Njih će promicati tisak, slikopis,

krugoval. One će prožimati rad svih ustanova. Sav napor državne vlasti bit će usmjeren na to, da te narodne vrline prodru i preporode dušu i posljednjeg Hrvata.

Na njima će se temeljiti sav ustaški rad oko obnove Hrvatske i preporoda hrvatskog naroda, koji je bio i suviše dugo trovan, a da se ne bi opažale barem neke loše posljedice.

Nu Poglavnik je isto tako dobar liječnik, kao što je dobar utvrđivač bolesti. Nitko nije tako dobro kao on postavio dijagnozu i ustvrdio što Hrvatima nedostaje. Nitko nije znao tako dobro i sigurno kao on zlu doskočiti. Nitko zacijelo ne će znati tako dobro kao on vidati duševne rane Hrvatskoj.

Pod njegovim nadzorom izvršit će Ustaški pokret duhovnu obnovu Hrvatske. Za njegovim će se primjerom Ustaše povesti, nastojeći da njihov život bude odraz vjekovnih životnih vrlina hrvatskog naroda.

Rad i djelatnost pojedinca i državne vlasti odredjeni su ne samo unapređivanjem narodnih vrlina, nego i brigom i pažnjom prema svim granama narodnog života. Tu opet dolazi do izražaja totalitarnost ih sveobuhvatnost ustaške države, o čemu smo već prije govorili. Sav narodni život nalazi se pod državnim nadzorom, i to ne zbog toga, da ga se skući i okuje, nego da se njegov razvitak pozitivno usmjeri.

Otišla su u nepovrat vremena, kad se je državna vlast starala jedino za red i sigurnost života, dok se je sve ostalo razvijalo bez njezinog sudjelovanja, utjecaja ili pomoći.

Narod ima svoje gospodarstvo. Država ga mora pro micati, podupirati i njime upravljati, usklađujući životne prohibitke svih slojeva.

Narod ima svoju umjetnost. Država će sve učiniti, da se izvornost te narodne umjetnosti sačuva, da se nadareni pojedinci podupru, da se razina te umjetnosti svaki dan sve više podiže.

Narod treba zabave i razonode, kola i poskočice. Država će uvijek pokazivati veliko razumijevanje za taj odušak od dnevnih briga i nevolja, a narod će baš u slobodi svog čestitog veselja i bezbrižnosti svojih igrankih, pjesama i šala osjetiti draž svoje državne samostalnosti. Narod naime pamti dobro, da mu je krvni dušmanin u prošlosti i najneviniju zabavu prijekim okom gledao.

Narod ima svoje lijepe običaje i pradavne navike. Država će ih čuvati i promicati, jer su oni odraz plemenite hrvatske duše i dio hrvatskog narodnog blaga stvaranog kroz stoljeća.

Narod ima svoju povijest, veliku, raznoliku i čudnu, kao ni jedan drugi narod, tešku i slavnu. Nju će država istraživanjem i izlaganjem utisnuti u srce svih Hrvata, koji je slabo poznaju i koji se zbog toga njezinih stoljetnih iskustava ne drže.

Narod ima svoje velikane uma i srca, pera i mača, Njihova je uspomena bila sveta narodu hrvatskom u danima ropstva. Država će očuvati i uzvisiti kult njihovog života i djelatnosti. Oni će je nadahnjivati u njezinu radu i nastojanjima.

Narod ima svoja stara i nepromjenljiva životna načela. Oni će biti temelji duhovnog razvitka i djelovanja ustaške države.

Nu, ovakvu brigu i nastojanje oko promicanja svih grana narodnog života treba da pokaže svaki Hrvat u cijelom svom radu, bez obzira na položaj koji zauzima i na posao koji obavlja. Kod svakog Hrvata treba razviti smisao za cjelinu. Ljubav hrvatskog naroda prema svim manifestacijama hrvatstva mora biti totalitarna, sveobuhvatna.

Ta se pak ljubav mora razvijati pametnim i sustavnim odgajanjem novih hrvatskih ustaških pokoljenja. Ako dijete tu ljubav usiše na majčini grudima, ona će se s njime sjediniti i ojačati ga kao majčino mlijeko. Ako mu ljubav prema hrvatstvu bude prožimala djetinje igre, prve školske lekcije i zadatke, mladenačke sanje i osnove, razvit će mu ta ljubav u kasnijim godinama volju i odlučnost, da narod pretpostavi svim svojim idealima i težnjama, i da mu pred osjećajem dužnosti prema narodu izbljede svi drugi osjećaji.

Poglavnik najbolje zna, da nije dostatno utvrditi načelo, proglasiti zakone, dati ideje. Njihovo provođenje u život ovisit će o duhu onih, koji su pozvani, da ih primjenjuju. A taj se duh stvara odgojem mladih, netaknutih duša i srdaca, u koje se duboko urezuju prvi utisci i neizbrisivo upisuju prve pouke.

Ti prvi utisci i te prve pouke moraju biti odraz ustaštva, koje u buduću mora svako hrvatsko dijete zavoliti, čim počne voliti, o kojem mora svako dijete misliti, netom dođe do razuma, za koje mora svaki hrvatski sin i svaka hrvatska kći raditi, kad postanu za rad sposobni.

Nova će se hrvatska pokoljenja učiti na pogriješcima starih, a široki slojevi hrvatskog naroda u budućnosti bit će prožeti ustaškim, dinamičnim, borbenim hrvatstvom, koje je do juče prožimalo samo uski krug preteča i začetnika općeg hrvatskog narodnog okupljanja i zajedničke borbe.

Na taj će način biti potpuno otklonjena opasnost propadanja i nestanka hrvatskog naroda, koji je izdržanom borbom u prošlosti dokazao, da je zaslužio živjeti. Sigurnost našeg postojanja proisticala je uvijek iz nas samih, a najteže opasnosti po vlastiti narodni opstanak skrivili su sami hrvatski sinovi.

Sebičnost nedavnih vremena učila je ljude, da se samo za sebe brinu, jer da je to najbolji način, da se održe. U stvari je to bio najsigurniji put propasti cijeloga naroda, pa prema tome i svakog pojedinca. Zbog toga nam ne samo narodni probitci, nego i dobro shvaćena sebičnost nalažu, da sva svoja nastojanja i javnu djelatnost uskladimo s koristi i napretkom narodne zajednice.

Tu je pravi zalog sretnije hrvatske budućnosti, kojoj mi dugujemo ispunjenje svoga držanstva.

Tu je, nema sumnje, ujedno i jamstvo opstanka i procvata Nezavisne Države Hrvatske. Naša država nije slučajna tvorevina bilo koje mirovne konferencije, nego posljedak težnji i rada, napora i stradanja brojnih hrvatskih pokoljenja. Ona je najsnažniji izraz hrvatske narodne snage, te je njezin opstanak zauvijek vezan s opstankom hrvatskog naroda. Narod i država su danas i u buduću nedjeljivi, jer svaki Hrvat vidi i zna bolje nego ikada prije, da mu bez njegove države nema više života.